“З піснею по життю”, народ. вокально-інструмент. ансамбль створен. у верес. 1978 на базі ПК і Т ПівнГЗК за ініціативою О. Огневця. У програмі укр. народні і сучас. пісні. Виконуються авторські твори. Народний з 1985. Лауреат Всеукр. фестивалю (Кр. Ріг, 1997), Гран-прі фестивалю “Душі криниця” (Кр. Ріг, 2000).

“За агломерат”, газета трудового колективу ПівдГЗК заснована у лист. 1955. Розповідає про життя підприємства. Виходить раз на тиждень тиражем 2,5 тис. екз.

“За більшовицькі колгоспи”, газета виходила на Криворіжжі у 1935. Докладних відомостей не виявлено.

“За більшовицький радгосп”, газета виходила у Кр. Розі в 30-ті. Носила пропагандист. характер, піднімала проблеми сільськ. Криворіжжя.

“За більшовицьку сівбу”, газета виходила у Кр. Розі в 30-ті. Докладних відомостей не виявлено.

Забереги (географ.), нерухомі смуги льоду по берегах річок і водоймищ Криворіжжя при відсутності суцільного льодового прошарку.

Заблоцький Ілля Степанович (1905, Дніпропетров. обл. – (?), Запоріжжя). Проф. Д.П.Н. Зак. Ніжинськ. педін-т. У 1938-1940 викладач кафедри педагогіки Ніжинськ. педін-ту. У 1940-1941 зав. кафедрою педагогіки Мелітопольськ. педін-ту. Уч. ВВВ з серп. 1941 у скл. 80 СД. У 1947-1949 очолював кафедру педагогіки Криворізьк. педін-ту. Канд. пед. наук (1941). Один з провідних спеціалістів у галузі педагогіки. Згодом працював у Запорізьк. педін-ті. Автор наук. праць з проблем педагогіки. Нагороджений орд. Червоної Зірки.

Заболочування ґрунту, природний процес підвищення вологості ґрунту. На Криворіжжі займає незначні території у низинах, поблизу річок і водоймищ.

Забрус (Zabrus Clairv), жук родини твердокрилих. Тіло коренасте, масивне, сильно випукле. Рослиноїдний. Шкідник с/госп. культур. На Криворіжжі зустрічається два види.

Заварицький Олександр Миколайович (14.8.1884, Уфа – 23.7.1952, Москва). Акад. АН СРСР (1939). Проф. Д.Г/М.Н. Зак. Петербурзьк. гірнич. ін-т (1904). Відом. геолог. З 1904 займався наук. діяльністю. Вивчав петрографію криворізьк. руд та геологію руд. родовищ. У 1939-1941 директор Ін-ту геології АН СРСР. Ленінська прем. (1938), Держ. прем. (1943,1946). Автор наук. праць.

Заводь, річкова затока, де течія майже або зовсім відсутня. Характерні степовим річкам на зразок Інгульця і Саксагані.

Зав'язь (бот.), природний процес, коли нижня потовщена порожниста частина маточки покритонасінних рослин поступово перетворюється на плід фруктів та овочів.

Загальнотехнічних дисциплін кафедра, створена у 1977 у скл. фак-ту підготовки учителів загальнотехніч. дисциплін і праці Криворізьк. педін-ту. Працює 14 чол. Серед провідних спеціалістів В. М. Биков, Я. Я. Зверховський, О. І. Кучма, Г. П. Лістрова, В. В. Подшивалов, М. Ф. Радіонов, В. Л. Палладій.

“За заслуги перед містом”, нагрудний знак заснован. у берез. 2000 з метою відзначення окремих городян за значні особисті заслуги в галузі економіч., науково-техніч., соціально-культур. розвитку Кр. Рогу. Вручається від імені виконкому міськради. Вручення проходить в урочистій обстановці. Являє хрест з білої емалі, у центрі кругла розетка, по якій вибитий напис “За заслуги перед містом, Кривий Ріг” з козацьк. порохівницею. Хрест вмонтован. на нагромадженні пелюстків. У верхній частині мідно-атласна планка для кріпленні до одягу. Серед перших нагороджених 146 криворіжців. Церемонія відбулася у трав. 2000 і присвячена 225-річчю Кр. Рогу. Серед перших кавалерів Герой Рад. Союзу І. Шевченко, Герой Соц. Праці П. Гіль, Я. Лобода, Г. Бондар, А. Сторожук, М. Пихай, госп. керівники О. Станков, О. Храпко, лікар П. Веропотвелян, фронтовики І. Фурт, В. Єніна ін.

“За зразковий воєнний кооператив”, газета виходила в 30-х. Докладних відомостей не виявлено.

“За кокс”, багатотиражна газета коксохіміч. з-ду виходила у 1935 – 1941 (?). Розповідала про життя колективу. Докладних відомостей не виявлено.

“За красиву Україну”, політичної партії міська організація зареєстрована у лип. 1999. Має 50 членів. Голова В. Є. Поспєлов.

Залізничників Будинок культури, відкрит. у 1932. Вважався центром відпочинку залізничників. Діяло до 10 худ. колективів. Відбудован. після війни. Місце проведення фестивалів, концертів, урочистостей. На початок 90-х діяло 9 колективів, які відвідувало до 300 чол. Працювало 20 чол. Припинив діяльність у 1994 через знищення приміщення в результаті пожежі.

Залізничників парк культури та відпочинку, закладен. на початку 30-х силами молоді ст. Довгинцеве. Закладка і розвиток відбулися за підтримкою широкого кола громадськості. Діяв Будинок культури залізничників, атракціони, відбувалися виступи худ. самодіяльності і колективів “Синьої блузи”. Занепав під час окупації. Відновив діяльність після визволення Довгинцевого. 9.5.1945 відбувся грандіозний мітинг з нагоди Дня Перемоги. Пл. 3,6 га. Встановлені меморіал на честь воїнів-визволителів, підпільникам, які загинули від рук гестапо, пам’ятник В. І. Леніну. Діють атракціони. Багатий на зелені насадження, обладнан. пішохідними доріжками і місцями для відпочинку. Місце проведення урочистостей жителів Довг. р-ну з нагоди визволення Кр. Рогу, днів Перемоги, Кр. Рогу, свята квітів.

Залунін Володимир Федорович (16.1.1953, Дніпропетров. обл.). Засл. будівельник України (1991). Д.Е.Н. (2000). Зак. Полтав. інж.-буд. ін-т (1975). У 1975-1982 виконроб, голов. інж. БУ № 6 тр-ту "Криворіжжитлобуд". У 1982-1997 нач. БУ №№ 9, 10 тр-ту "Павлоградпромжитлобуд", голова правління ЗАТ "Павлоградбуд". У 1997-1998 1-й віце-президент концерну "Дніпробуд". З 1998 заст. голови Дніпропетров. облдержадміністрації, у 2002 нач. голов. управління будівництва та архітектури облдержадміністрації. Почес. Грамота Президента України (1999). Акад. Акад. наук нетрадиційних технологій. Прем. Акад. будівництва України. Автор наук. праць з проблем будівництва. Нагородж. орд. "За заслуги" 3 ст., знак "За заслуги перед містом".

“За марксистсько-ленінське виховання”, газета виходила у Кр. Розі в 30-х. Докладних відомостей не виявлено.

“За механізований Кривбас”, багатотиражна газета з-ду “Комуніст” виходила з 1933 по 1941. Мала 250 робкорів, тираж – 750 примірників. Пропагувала передовий досвід, подавала розповіді про передових робітників. 23.4.1935 присвячений спецномер 70-річчю учасника двох революцій, ветерана з-ду, кавалера орд. Трудового Червоного Прапора В. М. Малікова.

“За нові кадри партпрацівників”, спецвипуск газ. “Червоний гірник” вийшов окремим тиражем у 1932.

“За оздоровлення”, газета виходила у Кр. Розі в 30-х. Докладних відомостей на виявлено.

“За радянський перфоратор”, багатотиражна газета Центральних механіч. майстерень виходила у 1932.

“За радянську торгівлю”, багатотиражна газета спілки кооператорів і Кривторгу виходила у 1932 – 1933.

“За роботу”, газета виходила у Кр. Розі після лист. 1917 за ініціативи ВЧК. Вийшло кілька десятків номерів. Мала агітаційний напрямок. Першою сповістила про початок видобутку руди.

“За розвантажений Кривбас”, газета виходила у Кр. Розі в 30-х. Докладних відомостей не виявлено.

“За руду”, багатотиражна газета РУ ім. Кагановича, XX партз’їзду, “Суха Балка” виходила під такою назвою з лист. 1955 по жовт. 1994. Ініціатор заснування і надання назви секретар парткому РУ ім. Кагановича А. В. Скоропаденко. Мала робкорівську мережу, розповідала про життя, трудові досягнення рудника.

“За соціалістичну працю”, багатотиражна газета будколонії Наркомпосту. Виходила у 1933 – 1934 на будівництві з-ду “Криворіжсталь”. Розповідала про темпи будівництва, торкалася гострих проблем. Виходила щотижня тиражем до 1 тис. екз.

“За темпи”, газета партбюро Криворізьк. батальйону виходила в 30-х. Докладних відомостей не виявлено.

“За темпи і якість”, багатотиражна газета Першотравнев. ШУ виходила у 1934 – 1941. Щотижневик тиражем 500-1 тис. екз.

“За фінплан”, газета виходила в 30-ті. Докладних відомостей не виявлено.

“За юних героїв-підпільників”, літак Іл-2 перебував у скл. 17 А з берез. 1944. Виявляв помсту авіаторів за смерть уч. криворізьк. підпілля з групи М. Решетняка. Ком-р капітан Рудєв.

Забабашкін Костянтин Васильович (18.3.1912, Владимир. обл.). Ген.-майор (1961). Зак. Моск. педін-т (1938), Військ. акад. ім. Фрунзе (1948), Військ. акад. Генштабу (1951). У 1938 –1939 директор Рибінськ. педуч-ще. В арм. з 1939. Уч. ВВВ з лип. 1941. Під час боїв за Кр. Ріг нач. штабу 4 гв. СД. Уміло спланував дії дивізії у боях за Кр. Ріг. Канд. військ. наук. Працював ст. викладачем Військ. акад. Генштабу (1950 – 1972). Нагородж. орд. Червоного Прапора, Суворова 3 ст., О. Невського, Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки.

ЗАБАЙКАЛЬСЬКА балка, розташована в межах с. Лозуватка. Довж. до 1,5 км. Схили круті, поросли чагарниками і різнотрав’ям. Місце розстрілу П. Шерера, Г. Дубини, Коробка австро-нім. окупантами у 1918.

Забайкальська епопея криворіжців, тривала з верес. 1941 по кінець 1945. Велика група гірників Кривбасу після евакуації з Кр. Рогу одержала завдання виїхати в Забайкалля і допомогти місцевим гірникам у налагодженні видобутку стратегічної сировини – плавикового шпату. Його використовували для виготовлення броні, від чого вона ставала міцнішою. Основні родовища розташовувалися на території Сретенськ. р-ну Читинськ. обл. Для розробок утворили тр-т “Союзплавик”, який очолив криворіжець О. О. Костюков. Відомі імена 50 криворіжців, які займали керівні посади в системі тресту. Тоді земляків зустрів геолог Ю. О. Латков, який ще у 1929 з Кривбасу приїхав до Забайкалля. До скл. тр-ту входили рудники “Калангуй”, “Абагантуй”, “Таменга”, “Солонечний”, шахти “Оцокуй”, “Седрова”, “Коврижка”, “Букука” ін. Криворіжці в 3-4 рази збільшили видобуток плавику і за 1944 – 1945 оборонна промисловість одержала 315 тис. т сировини. Інж. І. І. Земсков спроектував збагач. фаб-ку, що дало можливість видобувати плавик з відвалів. Побудовано 100 житлобудинків, цегельн. з-д, деревооброб. ком-т, лікарню на 100 ліжок, лінії електромереж. Посланці Кривбасу працювали в суворих кліматичних умовах, коли взимку температура доходила до 40-45^0, у вибоях працювали до 10-12 годин. За це одержали подяку Комітету оборони. Багато відзначені орденами і медалями. Криворізьк. прохідник П. П. Ганович ? норму перевиконував на 250 %. Навесні 1944 більшість виїхало на відбудову Кривбасу. Про труд. подвиг криворіжців розповідає експозиція Калангуйськ. краєзнавч. музею. Іменами О. О. Костюкова та П. А. Кучми названі вулиці.

Забалуєв Василь Митрофанович (1897 - ?). Засл. артист України. Освіта вища. З 1912 працював на телеграфі. Уч. гром. війни. На сцені з 1932. У 40-50-х працював у Криворізьк. театрі ім. Шевченка. Грав у “Ревізорі”, “Кремлівських курантах”, “Любові Яровій”. Нагородж. орд. “Знак Пошани”. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Забалуєва Любов Андріївна (24.8.1940, Кр. Ріг). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. У 1956 – 1958 доярка рад-пу “Маріампольський” Кіровоград. обл. У 1958 – 1995 доярка, телятниця рад-пу / КСП “Гірник”. Переможець змагань. Ударник п’ятирічок. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Заберіг, лід вздовж берега у давні часи на Криворіжжі.

Забєлін Віктор Микитович (1932, Дніпропетровськ.) Засл. будівельник Росії. Зак. Дніпропетров. інж.-буд. ін-т (1954). У 1954 – 1962 майстер, виконроб, голов. інж. буд. управління тр-ту “Криворіжбуд”. У 1962 – 1970 голов. інж., керуючий ком-тами “Дніпрохімбуд”, “Дніпроважбуд”. У 1971 – 1990 нач. ком-ту “Головпівнічкавказбуд”, заст. міністра з будівництва в р-нах Уралу і Захід. Сибіру. З 1990 голова асоціації

“Росуралсиббуд”, президент Рос. спілки будівельників. Голова тов-ва “Росія-Японія”. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора (2), Дружби народів, “Знак Пошани”.

Забій, поверхня, яка обмежує гірничу виробку і пересувається у процесі гірничих робіт.

Забійний двигун, занурений у бурову свердловину двигун, що передає оберти безпосередньо породоруйнуючому інструменту. Розрізняють турбобури, електробури, гвинтові двигуни та гідроударник. Застосовується на Криворіжжі під час буріння.

Забіров Володимир Загірович (7.3.1947, Ленінград. обл.). Відом. проектант. Зак. КГРІ (1971). У 1966 – 1968 токар, сортувальник металу КМЗ. У 1968 – 1997 голов. інж. проектів ін-ту “Механобрчормет”. З 1997 голов. інж. проектів ін-ту “Кривбаспроект”. Брав участь у проектуванні ГЗК. Бронз. медаль ВДНГ. Винахідник. Автор наук. праць.

Заблуда Григорій Васильович (20.8.1902, Дніпропетров. обл. – кінець 80-х, Катеринбург). Проф. (1944). Д.Б.Н. (1943). Зак. Криворізьк. с/госп. ін-т (1927). Вів дослідження рослинності Криворіжжя. У 1934 – 1940 зав. кафедрою фізіології рослин Чуваськ. ун-ту, у 1940 – 1943 доцент Свердловськ. с/госп. ін-ту. З 1944 проф., декан біофаку Уральськ. ун-ту. Автор наук. праць з проблем динаміки розвитку рослин.

Забобони, релігійні передсуди, віра у долю, ворожіння, віщування, прикмети ін. Найпоширеніші на Криворіжжі національні та історичні забобони.

“Забой”, багатотиражна газета шахти № 1-біс та тр-ту “Криворіжбуд” виходила у 1933.

Заболонник (Scolytus)**,** рід жуків родини короїдових. Довж. тіла 1-6,5 мм. Близько 200 видів, поширені в Європі, Азії і Півн. Америці. В Україні – 16. Живуть під корою листяних і хвойних порід, живляться лубом і заболонню. Серед З. чимало небезпечних шкідників саду й лісу.

Заболотний Анатолій Іванович (12.12.1940, Донецьк). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1970). У 1968 – 1973 фельдшер, лікар 1-ї Дніпропетров. дитяч. міськлікарні. У 1973 – 1978 лікар відділення дитяч. хірургії 8-ї міськлікарні. У 1978 – 1994 голов. лікар, у 1995 – 1999 хірург 3-ї дитяч. міськлікарні. Лікар вищої категорії. Провідний дитяч. хірург-травматолог Кр. Рогу.

Заболотний Володимир Гнатович (11.9.1898, Київ. обл. – 9.8.1962, Київ). Акад. акад. будівництва та архітектури СРСР (1956). Держ. прем. СРСР (1941), України (1947). Зак. Київ. худ. ін-т (1927). У 1929 – 1933 проектував забудову Соцміста у Кривбасі, Кр. Рогу і Донбасу. Автор проекту Будинку Верховної Ради у Києві, педін-ту, площ Бесарабськ., Урядової, Верховної Ради, Калініна. Під час ВВВ працював у Башкирії. Відбудовував Київ. Голов. редактор “Нариси історії архітектури Української РСР” (1957). Автор етюдів, пейзажів “Уфа” (1942), “Човен на річці” (1945), “Осінній парк” (1954), “Краєвиди Дніпра” (1955).

Заболотний Василь Дмитрович (1921, Криворіжжя – 25.6.1941, Польща). Уч. війни. Освіта н/середня. Уродженець с. Валового. Героїчно загинув при обороні моста через р. Німан в р-ні м. Мости поблизу м. Білосток. Об’єкт захищав до останнього патрона.

Заболотний Василь Макарович (1936, Черкас. обл.). Герой Соц. Праці. Зак. Київ. буд. ін-т (1979). У 1952 – 1954 працював на будовах Києва. У 1954 – 1957 першоцілинник. У 1957 – 1960 працював на шахті РУ ім. Комінтерну. У 1962 – 1979 будував Черкаськ. хім. ком-т. У 1979 – 1988 заст. голов. інж. ком-ту “Черкаспромбуд”, заст. керуючого тр-том “Черкасихімбуд”. З 1988 нач. інспекції держ. архітектурно-буд. контролю м. Севастополь. Держ. прем. СРСР. Обирався депутатом Верх. Ради СРСР. Нагородж. орд. Леніна (2), Трудового Червоного Прапора.

Заболотний Олександр Миколайович (3.11.1951, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Зак. Криворізьк тех-м гірнич. електромеханіки (1974). З 1974 бурильник, прохідник, слюсар ш. ім. Леніна. Переможець змагань, ударник п’ятирічок, раціоналізатор. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст., знак. “Шахтарська слава” 1-3 ст.

Заболотнов Олександр Михайлович (23.5.1912, Челябінська обл.). Ген.-майор авіації. (1958). Зак. Вищі курси при Акад. Генштабу (1958). В арм. з 1932. Уч. ВВВ з серп. 1943 у скл. 951 ШАП 306 ШАД. Уч. визволення Кр. Рогу у посаді заст. ком-ра полку. 22.2.1944

на чолі групи Іл-2 знищив 6 автомобілів, штаб. автобус на шляху Кр. Ріг-Лозуватка. Здійснив 90 б/вильотів. Представлявся на звання Героя Рад. Союзу. Після війни ком-р авіаполку, авідивізії. Уч. боїв у Кореї. Актив. діяч ветеран. руху. Часто бував на Криворіжжі. Нагородж. орд. Червоного Прапора (3), О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст. (2), Червоної Зірки.

“Заборні книжки”, так звалися на рудниках дореволюц. Кривбасу записники, за якими гірники та їх сім’ї одержували у торг. мережі продукти харчування. У кінці місяця “З. к.” здавалися у контору, де проводилися відрахування за одержані товари.

Заботіна Олена Іванівна (26.11.1957, Горьків. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1976 – 1998 прядильниця Криворізьк. вовнопрядильної фаб-ки. Передовик, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, “Знак Пошани”.

Забруднююча речовина, кількість якої у природному середовищі перевищує норму у природному фоні і згубно впливає на оточуюче середовище.

Забудки, безпам’ятство, легковажність, легкодушність. Побутувало у давні часи на Криворіжжі.

Забулдига, безпутна, розпусна людина, п’яниця у давні часи на Криворіжжі.

“Забурник”, стінна газета Рад. рудника, виходила у 1929. Подавала матеріали у вигляді “блискавок”.

“Забурник”, стінна газета рудника ім. Артема виходила у 1927.

Завадський Петро Іванович (1.2.1946, Хмельницька обл.). Керівник правоохоронців. Зак. Київ. вищу школу МВС (1977). У 1968 – 1969 працював на Дніпропетров. шинному з-ді. З 1969 курсант, інспектор Криворізьк. РВВС. У 1977 – 1980 інспектор, нач. відділення, у 1980 – 1985 заст. нач. Інгулецьк, Жовт. РВВС. У 1985 – 1994 нач. Сакс. РВВС. Має близько 50 заохочень. Полковник міліції (1991). Відмінник міліції.

Завалій Станіслав Васильович (6.5.1941, Полтав. обл.). Засл. працівник промисловості України (1994). Освіта середня. У 1958 – 1962 токар тр-ту “Укрекскавація”. У 1962 – 1970 токар рем.-мех. цеху ІнГЗК. З 1970 токар РМЦ № 2 ком-ту “Криворіжсталь”. Раціоналізатор. Передовик виробництва, ударник п’ятирічок, переможець змагань. Почес. Грамота Мінчормету СРСР.

Завалювальна машина (тех.), механізм у металург. промисловості для завантаження шихтових матеріалів у сталеплавильні агрегати. Використовується на ком-ті “Криворіжсталь”.

Завальнюк Сергій Васильович (23.9.1966, Кр. Ріг). Фотохудожник. Зак. КГРІ (1988). Уч. виставок з 1983. Працює у галузі фотографії. Знімає пейзажі, людей, події. Провів 3 фотовиставки у міськ. виставочному залі.

Завантаження руди у вагони, в дореволюц. часи являв тяжку працю. Сировину грабарками доставляли з рудників, зсипали у великі кучугури поблизу залізнич. колій. Звідти лопатами завантажували у тачки по 60 пудів кожна і завозили по містках у вагони. Візники тачок володіли великою фізич. силою і навичками. Новаки часто травмувалися, падали з містка. Щоденна норма на вантажника сягала 1,5 тис. пудів, що займало 2 вантаж. вагони. Щоденна платня за це складала 1 крб. 20 коп.

Завантажувач багатоцільовий шахтний ПМШ-0,35, створен. колективом ін-ту ВНДПрудмаш у 1989 – 1990. Призначен. для механізації завантаження гірнич. маси під час проведення та очищення водовідливних канав за умов гірнич. виробок. Маса 6,4 т. Виготовлявся на Криворізьк. машинобуд. з-ді з 1990.

Завантажувач ковшовий універсальний ПКУ-А, створен. колективом ін-ту ВНДПрудмаш у 80-ті. Призначен. для механізації завантаження гірнич. маси під час видобутку. Маса 6,4 т. Виготовляв Криворізьк. з-д гірнич. машинобуд. з 1990. Має удосконалений тип ПКУ-Б. Широко використовується на шахтах Кривбасу.

Завгородній Іван Петрович (1.9.1937, Дніпропетров. обл. – 1.12.1997, Кр. Ріг). Засл. металург України (1984). Освіта середня. У 1961 – 1988 машиніст крана мартенів.,

конвертор. цеху № 2 ком-ту “Криворіжсталь”. Ударник п’ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Завгородній Микола Петрович (28.1.1950, Донецька обл.). Науковець. Зак. Київ. ін-т (1975). З 1975 – 1977 соціолог Дніпропетров. машинобуд. з-ду. З 1977 ст. викладач кафедри філософії КГРІ/КТУ. Має наук. праці. Голова міськ. об’єднання “Просвіта”. Чл. облради Народ. руху України.

Завгородній Олександр Андрійович (22.4.1937, Донецька обл.). Почес. гірник. Освіта середня. У 1955 – 1966 машиніст комбайна ш. “Водинська” в Донбасі. У 1966 – 1987 прохідник, бригадир ш. “Саксагань” РУ ім. Дзержинського. Передовик виробництва. Майстер - наставник. Переможець змагань, ударник п’ятирічок. Проводив швидкіс. проходки, встановлював рекорди. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, “Знак Пошани”, Трудової Слави 3 ст., знак. “Шахтарська слава” 1-3 ст.

Завгородній Сергій Олексійович (20.3.1908, Дніпропетров. обл. – 80-ті). Чл. СПУ. Навчався у Київ. ін-ті народ. освіти. Працював на з-ді. У 1933 почав літератур. діяльність у газ. “Червоний гірник”, тоді написав перші оповідання. Уч. ВВВ з серп. 1941. Кор. г. “Вперед” (5-ї КК), “Фронтовик” (47 А), “За разгром врага” (216 СД). Визволяв Запоріжжя. У 1949 – 1968 відповід. секретар Дніпропетров. обл. організації СПУ. Кілька разів відвідував Кр. Ріг (1953, 1964, 1966, 1969). Книги “Любов” (1956), “Антон Негнибіда” (1957), “Краса дівоча” (1959), “Степові притчі” (1962), “В грозову ніч” (1967) ін.

Завертана балка, довж. до 3 км на лівому березі р. Інгулець за 2 км на півн. від с. Мар’янівка і півд. околиці с. Лозуватка.

Завертайла І. П. (новатор виробництва), трудова діяльність пов’язана із гірнич. промисловістю Кривбасу. У 30-х знатний гірник ш. ім. Орджонікідзе. Ударник перших п’ятирічок, стахановець. Послідовник О. І. Семиволоса. Під час ВВВ відзначився на Уралі. Працював прохідником Високогірськ. ШУ. За зміну виконав норму 38 прохідників. Держ. прем. СРСР (1943). Художник Васильєв намалював портрет новатора. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Завертайло Іван Антонович (29.6.1940, Кіровоград. обл.). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1967). З 1987 голов. інж., у 1989 – 1994 директор сурикового з-ду.

Завертень Петро Семенович (1918, Дніпропетров. обл.). Мед. керівник. Зак. Киргиз. с/госп. ін-т. У 1937 - 1939 зав. ветдільницею у Нікопольськ. р-ні. У 1943 – 1947 ст. ветлікар Орлов. облземлевідділу. У 1947 – 1953 голов. ветлікар Томаківськ. р-ну. У 1953 – 1961 голов. ветлікар сільгоспвідділу Криворізьк. міськвиконкому. У 1961 – 1978 директор ветлабораторії. Нагородж. орд. “Знак Пошани”.

Завія, затишок, затишшя, гарна погода у давні часи на Криворіжжі.

Завод газової апаратури, створен. у берез. 1966 шляхом реорганізації ливарно-механіч. з-ду. Проведена реконструкція емалескладального, пресового і ливарно-механіч. цехів. Випуск газових плит досяг 10 тис. штук на рік. Ліквідован. шляхом реорганізації у турбінний завод “Восход” (пізніше ВАТ ”Констар”).Директор В.Я.Ахтирський. .

Завод по ремонту дизельних автомобілів, діє з квіт. 1966 на базі центр. рем.-мех. майстерень ІнГЗК. Працювало 382 чол. Займався ремонтом кар’єрних самоскидів Мінськ. автоз-ду. На кінець 1966 повернуто у стрій 100 МАЗ-525. У 1967 – 250 авто і перший БєЛАЗ-540. Поступово засвоєн. ремонт всіх модифікацій БєЛАЗу, авто НД-1200, “Комацу”, виготовлення запчастин та вузлів. На початку 90-х почався випуск екскаваторів на базі тракторів ЮМЗ-6 КЛ. 68 чол. нагородж. орд. і медалями. Має бази відпочинку на Чорному морі, на р. Бокова.

Заводська вулиця житломасиву Чорногорка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвиток мала в 40-60-х. До 1975 мала назву вулиця 1-а Заводська. Довж. 842 м, ширина 5 м. Пл. 4,2 тис. кв. м. Має більше 80 приват. будинків. Обслуговує 98 в/з.

Заволгін Віктор Олександрович (21.9.1948, Владимир). Діяч культури. Зак. Київ. педін-т (1973), Одес. консерваторію (1989). У 1973 – 1975 викладач Уманськ. педуч-ща. З верес.

1975 ст. викладач, хормейстер і диригент Криворізьк. музуч-ща. Керівник хору. Лауреат і дипломант фестивалів, конкурсів, творч. оглядів.

Заволока Григорій Васильович (1937, Дніпропетров. обл.). Засл. гірник України (1976). Освіта н/середня. У 1959 – 1965 водій тр-ту "Ленінруда". З 1965 прохідник ШПУ № 2 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Продукт. праці сягала 112 %. Уч. швидкіс. проходок.

Завора, засув на дверях, жердина для запирання воріт на приват. обійсті у давні часи на Криворіжжі.

Заворушення у Кр. Розі 1963, сталося 16-18.6. Причиною стало затримання органами міліції військовослужбовця, який вчинив опір. Його намагалися захистити випадкові перехожі. Сталася сутичка. Невдовзі у заворушенні взяло участь до 1 тис. чол. Стихійний виступ будувався на антирадянській агітації. У сутичках загинуло 4 чол., поранено 15 чол., засуджено 41 чол. Заворушення придушенні силами військових та міліцією.

Завсегдашний Валентин Олександрович (27.8.1958, Кр. Ріг). Проф. Д.Т.Н. (1997). Зак. Томськ. ун-т (1980). З 1981 працював в КГРІ/КТУ. Проф. кафедри відкритих гірнич. робіт. Автор близько 100 наук. праць. Досліджує проблеми автоматизованого проектування відкритих гірнич. робіт. Брав участь у будівництві 20 кар'єрів України.

Завуза, бджолині стільники або речовина, якою бджоли закривають стільники. Назва побутувала у давні часи на Криворіжжі.

Завулок, давня назва провулку, який вів з вулиці на поле, степ, річку на Криворіжжі.

Загадка, жанр усної народної творчості. Криворізькі загадки наводяться у книзі О. Мельника та О. Степаненка "Криворізький історичний фольклор".

"Загальна праця", кооперація залізничників ст. Довгинцеве існувала у 1905 – 1908. Організована робітниками для підтримки сімей учасників рев. подій 1905. Перебувала у підпіллі. Серед актив. членів І. Блинов.

Загата, гребля на водоймищах у давнину на Криворіжжі.

Загатін Павло Федорович (1917, Моск. обл. - ?). Гірнич. керівник. Зак. Ленінград. гірнич. ін-т (1943). З кінця 40-х гірнич. майстер, нач. дільниці, у 1961 – 1963 директор Першотравнев. РУ. Умілий організатор процесу видобутку руди.

"Загашник", народ. назва потайного місця для зберігання цінностей, грошей ін. Широко розповсюджений на Криворіжжі.

Загиблим гірникам пам'ятний обеліск, встановлен. у 1935 на честь 6 новаторів гірнич. справи, які загинули 1.5.1934 під час обвалення ґрунту на ш. "Профінтер" ШУ ім. Кагановича. 6-гранник з граніту. Вверху вилиті фото й прізвища Г. Х. Айденьяна, М. К. Деджувані, А. О. Доровського, І. Ф. Ляпшея, Є. С. Мошиченка, Н. Ю. Шильмана. Розташован. на вул. Конституційній, 5 у Жовт. р-ні. Архітектор О. О. Савельєв, інж. О. Є. Мошиченко провели реконструкцію у 1979.

Загиблих гірників (1934) на честь сквер, закладен. у 1978 на вул. Кропивницького у Жовт. р-ні в зв'язку з реконструкцією пам'ятного знака. Пл. 0,3 га. Обладнан. пішохідними доріжками, клумбами, має рослинність.

Заглиби, широкі місця на річках Інгулець, Саксагань, підводні кручі у давні часи на Криворіжжі.

Загнітник, пароніхія (Paronychia), рід трав'янистих рослин родини гвоздичних з єдиним видом З. головчастим. Багаторічник з численними лежачими стеблами, 5-7 см висотою. Листки дрібні, 2-4 мм довж. Квітки з 5 ниткоподібними пелюстками, у верхівкових головчастих суцвіттях, оточених великими плівчастими приквітками. Цвіте V-VI. Рослина декоративна, може бути використана для кам'янистих гірок. Єдине місцезнаходження в Кривбасі – балка Кобильна поблизу с. Шестирня. Охороняється в межах Дніпропетров. обл.

Загонка, давня назва загорожі для худоби на Криворіжжі.

Загородній Дмитро Іванович (1896 – груд. 1919, Криворіжжя). Уч. рев. руху. Із селян. Херсон. губ. У 1917 брав участь у формуванні частин Червоної гвардії. Актив. уч. гром.

війни на півд. У 1919 нач. штабу повстанської армії, один з організаторів і керівників Висуньської республіки. Загинув у бою в районі Кр. Рогу.

Загородній Микола Іванович (25.1.1940, Вінницька обл.). Знатний будівельник. Освіта середня. З 1958 бригадир комплекс. бригади БУ "Промбуд-4" тр-ту "Криворіжаглобуд". Новатор виробництва. Ініціатор труд. починів. Серед перших впровадив бригадний підряд. Актив. учасник будівництва ГЗК Кривбасу, швидкіс. трамваю. Нагородж. орд. "За заслуги" 3 ст., Леніна, Дружби народів, "Знак Пошани".

Загоруйко Людмила Григорівна (5.2.1929, Кр. Ріг). Відом. геолог. Зак. КГРІ (1952). У 1952 – 1980 інж. геолог, керівник геологіч. загону, голов. геолог комплекс. геологіч. партії, ст. геолог геологіч. відділу тр-ту "Кривбасгеологія". Вивчала геологіч. будову Криворізьк.-Кременчуцьк. зони. Займалася прогнозуючою оцінкою території на наявність корис. копалин. Брала актив. участь у складанні перших геологіч. карт (1:10000), металогенічеськ. карт (1:200000) Кривбасу. Автор наук. праці і монографії з проблем металогенії України. Почес. грамота Головгеології України (1957). Відмінник розвідки надр СРСР (1976). Брала участь у створенні геологіч. музеїв та гуртків юних геологів.

Загорулько Алла Анатоліївна (19.5.1940, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Одес. медін-т (1963). У 1963 – 1965 лікар Базаликської дільнич. лікарні. У 1965 – 1968 лікар дитсадка № 24. У 1968 – 1979 зав. соматичним відділенням 3-ї міськ. лікарні. Канд. мед. наук. Автор наук. праць.

"Заграва", газета заснована у лист. 1991 за ініціативою Р. І. Кашеля та Н. А. Колісник. Друкує матеріали просвітницького, духовного напрямків. Виходить нерегулярно.

Загреба Олексій Іванович (1.12.1951, Кр. Ріг – трав. 1996, там же). Керівник правоохоронців. Зак. КГРІ (1973), Київ. вищу школу МВС (1991). В органах МВС з 1975. У 1975 – 1989 заст. нач. ком-ра дивізіону, у 1989 – 1994 нач. Дзерж. РВВС. З 1994 нач. кримінальної міліції Дніпропетров. обл. Полковник, відмінник міліції. Загинув в автокатастрофі.

Загрева, сильна спека, сухе літо у давнину на Криворіжжі.

"Загублена торба", газета заснована у трав. 1999 В. С. Думанським. Має статус літературно-мистецького часопису. Виходить раз на 2 місяці тиражем 100 примірників.

Загянського А. Л. геологічні дослідження, проводилися на Криворіжжі у 1939 – 1941 під егідою НДГРІ. Складена геологіч. характеристика порід Криворіжжя у відповідності з магматич. циклом Сакс. свити як обґрунтування для пошуків рідкісних металів. На півн. Кривбасу відкриті ванадійутримуючі руди. Науковий світ оцінив значення знахідок.

Задвірний Василь Максимович (12.8.1924, Криворіжжя). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. У 1947 – 1984 комбайнер, тракторист кол-пу "Комсомолець", рад-пу "Комуніст" Кіровської сільради. Майстер вирощування високих врожаїв зернових. Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Ім'я у Книзі Труд. Слави Дніпропетров. обл. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, Трудової Слави 3 ст.

Задвірний Павло Филимонович (2.1.1929, Криворіжжя). Краєзнавець. Освіта н/середня. У січ. 1944 насильно вивезен. до Німеччини, де працював на суднoремонт. з-ді. У 1951 – 1955 служив в ансамблі пісні і танцю МВС ім. Дзержинського в Магадані. У 1956 – 1961 зав. Кіровськ. будинком культури. Створив духовий оркестр і самодіяльний театр. У 1961 – 1989 слюсар, обліковець рад-пу "Комуніст". Знавець історії сіл Кіровськ. сільради.

Задорін Леонід Олександрович (2.9.1946, Свердлов. обл.). Держ. керівник. Зак. Свердлов. ін-т інж.-залізнич. тран-ту (1985). З 1966 живе у Н/Тагілі. З січ. 1967 монтер, ст. інж. залізнич. вузла. У 1978 – 1987 секретар парткому КПРС Тагільськ. відділка залізниці. Згодом нач. відділу, голов. інж. відділка. У 1988 – 1991 голова Тагілбудівської райради, у 1991 – 1993 голова міськради міста-побратима. З жовт. 1993 заст. глави Н/Тагілу. Один з ініціаторів відновлення побратимських зв'язків між Кр. Рогом і Н/Тагілом. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", знак "За заслуги перед містом".

Задорожний Антон Васильович (початок XX ст. – жовт. 1941, Дніпропетров. обл.). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Працював на шахтах Кривбасу. У серп. 1941 залишен. у тилу для організації підпілля. Загинув у бою в Дніпровськ. плавнях у жовт. 1941.

Задорожний В'ячеслав Казимирович (6.3.1955, Кемеров. обл.). Госп. керівник. Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1982). У 1976 слюсар СУ тр-ту "Укренергочормет". У 1977 – 1985 майстер, виконроб, голов. інж. міськ. житлоуправління. У 1986 нач. відділу Ц.-Міськ. райкомунгоспу. У 1986 – 1992 заст. голови, у 1990 – 1991 голова Ц.-Міськ. райвиконкому. У 1992 – заст. голови міськвиконкому, міського голови. Один з керівників житлово-комунальної служби, транс-ту та зв'язку у Кр. Розі у 80-90-х. Організатор проведення благоустрою.

Задорожний Василь Тимофійович (11.1.1928, Дніпропетров. обл.). Пед. керівник. Зак. Дніпропетров. ун-т (1968). У 1944 – 1946 підручний сталевара Дніпродзержинськ. металург. з-ду. У 1950 – 1952 інспектор фіз. виховання у м. Кемерово. У 1952 – 1960 учитель фіз. виховання СШ № 26. У 1960 – 1964 голова міськспорт. ком-ту. У 1964 – 1969 заст. директора ДЮСШ № 1. У 1969 – 1986 директор НСШ № 11, СШ № 9. У 1986 – 1997 учитель історії СШ № 9. Створив музей історії Довг. р-ну. КМС з акробатки. Уч. всесоюз. спартакіад. Відмінник освіти України. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Задорожний Григорій Михайлович (7.3.1920, Чернігів. обл. – 6.12.1971, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Чернігів. мед. школу (1939). Уч. ВВВ з червня 1941. У скл. 23 ТК визволяв Кр. Ріг. Особистий лікар генерала Ю. Г. Пушкіна. До 1957 служив в армії. У 1960 – 1970 голов. лікар 1-ї стомат. поліклініки. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки (2).

Задорожний Михайло Володимирович (1896, Криворіжжя – 1959, Кр. Ріг). Уч. рев. подій. Освіта середня. Металіст і гірник. У 1917 брав участь у формуванні загонів Червоної гвардії. Уч. збройного повстання у січ. 1918. Один з організаторів 1-го Криворізьк. ревполку. Актив. учасник гром. війни. У 1920 – 1923 нач. міліції Криворізьк. повіту. Служив у загонах ЧОН на захід. кордоні. Згодом перебував на госп. роботі. Удостоєн. почес. зброї .Нагородж. орд. Червоної Зірки, знак. "Герою рев. руху".

Задорожний Олександр Іванович (19.1.1932, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Зак. Криворізьк. гірничомеханіч. тех-м (1975). У 1964 – 1998 токар інструмент. цеху КЦРЗ. Кращий за професією. Навчив професії 50 чол. Відом. раціоналізатор. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Задорожний Олексій Йосипович (15.6.1931, Кр. Ріг). Буд. керівник. Зак. Харків. інж.-буд. ін-т (1955). У 1955 – 1964 виконроб, нач. дільниці, голов. інж. будуправлінь тр-ту "Ашхабатбуд". У 1960 – 1965 голов. інж., нач. БУ № 6 тр-ту "Криворіжпівнічрудбуд". У 1965 – 1967 голов. інж. тр-ту "Дніпрохімбуд". У 1967 – 1972 голов. інж. тр-ту "Кіровоградпромбуд". У 1972 – 1981 заст. керуючого, у 1981 – 1991 керуючий тр-том "Кривбасрудбуд". Умілий організатор виробництва. Керував будівництвом важливих промоб'єктів Кривбасу.

Задорожний Олександр Захарович (14.3.1908 - ?, Кр. Ріг). Військ. діяч. Освіта середня. Служив в армії. Уч. ВВВ. Виявив мужність в боях. Після увільнення в запас працював у народ. господарстві. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Задорожний Олексій Михайлович (19.10.1934, Чернігів). Проф. (1988). Д.Т.Н.(1986). Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1958). У 1958 – 1972 майстер, нач. шахти. З 1971 викладач, доцент КГРІ. З 1988 зав. кафедрою шахтного будівництва КТУ. Вивчає проблеми модернізації і будівництва шахт. Підготував 4 канд. наук. Автор наук. праць. Уч. ВДНГ СРСР, УРСР. Нагородж. знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Задорожний Тимофій Володимирович (1892 (?), Кр. Ріг – 1967, Київ). Відом. геолог. Освіта вища. Уч. гром. війни у скл. бронепоїзда "Чорноморець". Вів боротьбу з бандитизмом на Криворіжжі. Працював геологом. Зробив вагомий внесок у розвідку корисних копалин на Криворіжжі.

Задорожнього М. В. загін повітової міліції, діяв на Криворіжжі у 1920 – 1921, який вів боротьбу з бандами, грабіжниками і терористами. Провів до 100 сутичок та боїв. Нараховував до 150 чол.

Задорожня Валентина Василівна (22.8.1937, Ставропілля). Пед. керівник. Зак. Кіровоград. педін-т (1968). У 1956 – 1959 ст. піонервожата Розівськ. НСШ. У 1960 – 1968 ст. піонервожата, учитель рос. мови, у 1978 – 1987 директор СШ № 71. З 1964 учитель рос. мови СШ № 126. Учитель-методист. Відмінник народ. освіти України (1982). Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Задувка доменної печі, технологіч. процес початку подачі повітряного дуття у заново побудовану або відремонтовану піч. Означає пуск її в експлуатацію. Цей процес на ком-ті "Криворіжсталь" вперше відбувся у серп. 1934 з пуском ДП-1.

Заєць сірий (Lepus europaeus), представник родини зайців ряду зайцеподібних ссавців, надряду гризунів. Поширений у степовій, лісостеповій і лісовій зонах на відкритих просторах в Європі і Малій Азії. В Україні – по всій території. На Криворіжжі мешкає на полях, в степових балках, на луках, на узліссях лісових масивів, в лісосмугах, на відвалах та на інших порушених землях. Живе на поверхні землі. Вдень спить, використовуючи нерівності рельєфу, ввечері живиться рослинами (переважно бобовими, злаковими, лободовими, озиминою), корою молодих дерев. На рік може бути 2-3 приплоди від 1 до 6-8 зайчат. Один з найпоширеніших хутрових мисливських звірів. Взимку шкодить молодим деревам.

Заєць Денис Архипович (1914, Дніпропетров. обл. – 30.9.1941, Харків. обл.). Герой Рад. Союзу (11.4.1940). Працював у кол-пі, на з-ді "Криворіжсталь". В арм. з 1939. Старшина роти 257 СП 7 СД брав участь у рад.-фін. війні. Ходив у розвідку. Захопив офіцера. Знищив дот. Дістав тяжке поранення. Працював нач. охорони з-ду "Криворіжсталь". Уч. ВВВ з червня 1941. Ком-р батальйону. Обороняв Мелітополь. Загинув у бою з десантом. Похован. у с. Натальїно Харків. обл. Ім'я в названій вул. у Софіївці, Кр. Розі. Бюст в Софіївці, ім'я на стелі Героїв. Нагородж. орд. Леніна.

Зажинки, народний обряд, пов'язаний з початком жнив. Жінки серпами зрізали перший сніп, робили йому очі, вуса, квітчали стрічками і називали Воєводою .Навколо нього водили хороводи, співали пісні. Тим часом найшанованіша людина у селі починала косовицю хліба.

Зажор, скупчення льоду у вузькому місці річки під час льодоходу у давні часи на Криворіжжі.

Зазлоба, образа, засмучення, скривдження. Вираз побутував у давні часи на Криворіжжі.

Заїка Микола Іванович (18.2.1959, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1979 електрозварник СУ "Укренергочормет". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Заїка Петро Васильович (5.8.1936, Миколаїв. обл.). Еколог. Зак. Укр. сільгосп. акад. (1966). Відом. озеленювач. Учений агроном. У 1984 – 1993 голов. інж., з червня 1993 директор підприємства зеленого госп-ва. Керував реструктуризацією "Зеленого господарства", створенням об'єктів озеленення пл. Радянська, скверів на вул. Українській, ім. О. Поля. Займався благоустроєм траси швидкіс. трамваю.

Заїка Поліна Михайлівна (11.5.1927, Казахстан). Пед. керівник. Зак. Запорізьк. педін-т (1960). У 1947 – 1949 ст. вожата СШ № 2 м. Кіровоград. У 1955 – 1965 учитель рос. мови, завуч СШ № 88. У 1965 – 1983 директор СШ № 90. З 1983 учитель СШ № 87. Голова пед. товариства Дзерж. р-ну (1969 – 1974). Учитель-методист, наставник. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Заїка Сергій Павлович (5.1.1960, Нижньогород. обл. – 20.7.1981, Афганістан). Воїн-інтернаціоналіст. Зак. СШ № 69. З 1962 жив у Кр. Розі. Працював на ІнГЗК. В арм. з 1979. В Афганістані з 1980. Мав поранення. Загинув у бою під Кабулом. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Заїнчковська Зінаїда Леонтіївна (1903, Кр. Ріг – 1982, там же). Уч. рев. руху. Освіта середня. Одна з перших комсомольців Кр. Рогу. У 1919 – 1921 працювала у повітревкомі. У 1920 організувала госпіталь. У 1921 – 1925 інструктор органів соцзабезпечення. У 1925 – 1930 чл. парт. колегії. У 1930 – 1935 чл. міськкому КПУ. У 1931 – 1941 чл. бюро Ц.-Міськ. р-ну. У 1944 – 1960 директор книготоргу. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Заїці С. П. меморіальна дошка, встановлена у 1987 на будинку № 5 по вул. Сонячній в м. Інгулець. Напис свідчить, що встановлена на честь воїна-інтернаціоналіста.

Заїченко Іван Романович (17.6.1915, Полтав. обл.). Канд. архітектури. Зак. Харків. ін-т комун. будівництва (1941). Працював в архітектурних установах Дніпропетровська. Брав участь у складанні генпланів забудови міст Нікополь, Марганець, Синельниково, Дніпропетровськ, будував Будинок рад у Кр. Розі (1950).

Зайда, 1. Загарбники (турки, татари ін.) за часів козаччини на Криворіжжі. **2.** Чужинець, котрий назавжди оселився на Криворіжжі.

Зайко Олексій Макарович (1923, Дніпропетров. обл.). Пром. керівник. Зак. Криворізьк. гірнич. тех-м. Уч. ВВВ з серп. 1941. У скл. 48 гв. СД визволяв Кр. Ріг. У 1946 – 1992 технік, контролер, нач. механіч. цехів № 1-2, ремонт. цеху авторем. з-ду / ДРРЗ. Стояв у витоків підприємства, віддав йому 50 років життя. Умілий організатор виробництва. Автор 62 рацпропозицій. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки.

Займище, заболочені місця вздовж рр. Інгулець і Саксагань у давні часи.

Зайнятості міський центр, створен. у квіт. 1991. Серед основних напрямків діяльності участь у реалізації держ. політики зайнятості; регулювання ринку праці; сприяння роботодавців у забезпеченні підприємств робочою силою, а громадянам – в одержанні роботи; надання тимчасово непрацюючим громадянам соціального захисту, організація професійного навчання, перенавчання; аналізу ринку праці. До скл. входять 7 районних центрів. Працює 137 чол. Серед кращих спеціалістів Л. І. Литвинович, Л. І. Пікінер, А. Т. Гальченко, Н. О. Сопілко, І. Б. Вознюк, Г. О. Целікова, Г. В. Володько ін. За період існування за допомогою звернулося 149 тис. чол., з них 79,8 тис. працевлаштовані, 9,5 тис. чол. пройшли перепідготовку. Директори Р. Д. Русакова, Ю. Д. Федоренко.

Зайцев Василь Лазарович (1885, Могильов. обл. - ?). Уч. рев. подій. Освіта середня. У 1901 – 1902 слюсар цукроз-ду в Києві. У 1903 – 1906 забійник на шахтах Донбасу. Уч. рев. подій 1905 в Одесі. З 1906 в царськ. армії. За рев. діяльність перебував на засланні. Уч. рев. подій 1917 – 1920 у Донбасі. У 1922 – 1925 голова рудкому ШУ “Суха Балка” згодом ШУ ім. Дзержинського.

Зайцев Василь Омелянович (24.10.1941, Лозуватка). Керівник правоохоронців. Зак. Київ. вищу шк. МВС (1974). З 1961 – 1968 робітник, лаборант-дослідник. У 1968 – 1973 оперуповноважен., інспектор відділу по боротьбі з розкраданням соцвласності УВС Кр. Рогу. У 1973 – 1975 заст. ком-ра дивізіону по охороні водних споруд. У 1975 – 1990 заст. нач., нач. Жовт. РВВС. Відмінник міліції.

Зайцев Євген Ілліч (26.7.1917, Київ – 1982, Кр. Ріг). Видатний геолог. Зак. Воронезьк. ун-т (1940). У 1940 – 1948 геолог “Дальбуду” на Колимі. Знавець геології Півночі. Під його керівництвом працювали в’язні сталінськ. таборів. Багатьох з них врятував від голод. смерті. У 1948 – 1954 працював в тр-ті “Уралалмаз”. Відкрив поклади алмазів, золота на Віної. У 1954 – 1955 голов геолог, нач. Центр. геологіч. партії тр-ту “Укрпівдгеологія”. Керував розвідкою надр у межах шахтного поля РУ ім. Дзержинського, Ілліча, кар’єрів ПівдГЗК, НКГЗК. У 1955 – 1958 вів успішний пошук уран. руд в Німеччині. Один з організаторів геологіч. школи в НДР. Мав почес. звання першовідкривача родовищ корисних копалин. Відмінник розвідки надр СРСР. Працював на відповідальних посадах у тр-ті “Кривбасгеологія”. Мав наук. праці. У 1968 – 1972 голов. геолог ООН по Сенегалу. Відкрив родовища алмазів і золота. Президент Сенегалу нагородив З. вищим орденом і надав почес. титул офіцера ордена Заслуг. Нагорода скомпонована з мінералів, які З.

відкрив в Африці. Працював в Малі. В останні роки вів пошук методів видобутку золота в Кривбасі.

Зайцев Микола Максимович (18.5.1936, Криворіжжя). Науковець. Зак. Криворізьк. педін-т (1959). Уродженець с. Лозуватка. З 1959 асистент, ст. викладач, доцент, зав. кафедрою фізики КГРІ. Канд. тех. наук (1973). Автор 50 наук. праць.

Зайцев Олександр Васильович (12.9.1919, Тамбов. обл.). Пром. керівник. Зак. Костромськ. текст. ін-т (1949). Уч. ВВВ з лист. 1941. У 1949 – 1957 голов. інж. Гжатськ. льоноком-ту, у 1957 – 1975 заст. нач. управління легкої промисловості Тюменськ. камвольного ком-ту. У 1975 – 1979 директор Криворізьк. ВПФ. Умілий організатор виробництва. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Слави 3 ст., "Знак Пошани".

Зайцев Олександр Каленикович (20.8.1913, Дніпропетровськ – 23.12.1998, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Дніпропетров. тех-м залізнич. тран-ту (1932). У 1932 – 1935 ст. технік, інж., виконроб служби сигналізації і зв'язку Сталінськ. залізниці. У 1936 – 1941 ст. інж., нач. управління тр-ту "Транссигнал". У 1943 – 1944 директор Дніпропетров. ремз-ду зв'язку. У 1944 – 1955 нач. дистанції зв'язку ст. Орськ, Тихорецьк. У 1955 – 1973 голов. інж., заст. директора підприємства "Зв'язокчормет" (Кр. Ріг). Умілий організатор виробництва.

Зайцев Олександр Степанович (15.9.1922, Ростов). Почес. громадянин с. Чкаловка (1990). Зак. Військ. акад. ім. Фрунзе (1956). Уч. ВВВ з берез. 1942 у скл. 154 мор. бригади. Під час визволення Криворіжжя ком-р взводу 1-го батальйону 47 гв. СП 15 гв. СД. Відзначився в боях на Інгулецьк. плацдармі. В арм. до 1962. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки (3).

Зайцев Федір Федорович (15.2.1930, Брянська обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1955). З 1955 гірнич. майстер, нач. дільниці, голов. інж., директор ш. ім. Орджонікідзе РУ ім. Леніна. Бронз. медаль ВДНГ (1987). Брав участь у розробці технології розробки кварцитів ЦГЗК. Умілий керівник процесу видобутку руди. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", Дружби народів, Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України, знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Зайцева Алевтина Дмитрівна (21.4.1945, Іванів. обл.). Патентознавець. Зак. Томськ. політех. ін-т (1968), Моск. ін-т патентознавства (1968). У 1960 – 1971 працювала у друкарні, слюсарем на з-ді у Томську, патентознавцем. Брала участь у розробці приладу, який успішно використовувався у металург. промисловості. У 1971 – 1974 керівник патентвідділу КГРІ. У 1974 – 1979 патентознавець ін-ту ВНДПІрудмаш. У 1984 – 1988 ст. наук. співробітник філії Ін-ту народ. госп-ва. У 1989 – 1992 патентознавець НДГРІ. З 1992 директор агентства "Патис", держ. патент. повірений України. Володар 21 патенту на винаходи.

Зайцева Марія Григорівна (15.12.1922, Рязанська обл.). Пром. керівник. Зак. Іркутськ. гірничо-металург. ін-т (1944). У 1944 – 1948 ст. майстер, інж. Середньоуральськ. мідеплавильн. з-ду. У 1948 – 1954 нач. зміни, голов. інж. збагач. фаб-ки "Дальбуду" в Магадані. З 1954 інж., у 1960 – 1984 голов. збагачувальник ПівдГЗК. Керувала пуском аглофабрики, випуском перших тонн концентрату. Впровадила в практику систему багатостадійного збагачення, що дозволило довести вміст заліза до 65 %. Бронз. медаль ВДНГ. Нагородж. орд. Леніна.

Зайцевський Ілля Іванович (1738 - початок XIX ст.). Купець. Один із засновників Миколаєва. Керував заготовкою і вивезенням криворізьк. сланців і гранітів на спорудження будинків у Миколаєві.

Зайцехвіст (Lagurus), рід рослин родини злакових. Батьківщина півд. Європа. **З. яйцевидний** – однорічна трав'яниста рослина, яка утворює багатостебельний кущ, вис. 40-45 см. Стебла прямостоячі, листки лінійно-ланцетні, довж. 10-12 см. Суцвіття – пухнаста білувата волоть, довж. 2-4 см, товщ. 2 см. Цвіте VI-VII. Розмножують насінням. На Криворіжжі використовують в сухих зимових букетах.

Закавичка, кома, пізніше лапки у давнину на Криворіжжі.
Закавраші, великі манжети на одязі у давнину на Криворіжжі.
Закарпатська вулиця житломасиву Закарпатський (РУ ім. Леніна) Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 1-а Закарпатська. Довж. 898 м, ширина 8 м. Має 21 приват. будинок, проживає 75 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь Закарпаття, мальовничого регіону на заході України. Обслуговує 82 в/з.
Закарпатський житломасив Терн. р-ну, частина мкрн. ім. Леніна. Закладен. в 30-х. Розвитку набув в 50-60-х. Має 3 вулиці, до 90 будинків. Являє приват. сектор. Серед першопоселенців вихідці із Закарпаття.
Закарпатського житломасиву Терн. р-ну археологічна знахідка (80-ті), довела про активне заселення сучас. Криворіжжя з стародавніх часів. На садибах В. Г. Артеменка і М. П. Бельченко на глибині 2,4 м знайдені гончарні вироби, глиняні прикраси, обпалювальна піч, кістки тварин.
Заклад громадського харчування, під цей термін у місті підпадають ресторани, бари, кафе, закусочні, шинки та їдальні. У 1991 у Кр. Розі було 717 З. г. х. У 2001 їх кількість трохи збільшилася за рахунок того, що багато державних З. г. х. було закрито як нерентабельні, а замість них виникли невеликі приватні З. г. х.
Закличка, вид дитячого фольклору на Криворіжжі.
Заколок, поле за лісом у давні часи на Криворіжжі.
Закон Божий, обов'язковий предмет у початкових і середніх школах Криворіжжя у дореволюц. часи.
Закордонець Володимир Юрійович (8.2.1954, Хмельницька обл.). Пром. керівник. Зак. Немешаєвськ. радгосп. тех-м (1976). У 1976 – 1981 рибовод Харків. облрибком-ту. Мав великі заслуги у розвитку рибництва на Харківщині. З 1981 нач. Зеленодольськ. дільниці Криворізьк. рибгоспу. Визнаний майстер розведення риби, вирощування мальків, розширення площ для збільшення запасів риби.
Закордонець Сергій Юрійович (26.10.1947, Хмельницька обл.). Засл. працівник сільгосп. України (1998). Зак. Криворізьк. педін-т (1978). У 1968 – 1983 лаборант, рибовод, нач. Апостолівськ. дільниці, голов. рибовод, з січ. 1983 директор рибгоспу. Один з кращих рибоводів України. Уміло впроваджує технологію вирощування риби за передовими методами. Ініціатор введення інтенсивної технології вирощування товарної риби. Нагородж. Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України, знак "За заслуги перед містом".
Закусілова Раїса Василівна (1929). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1963 працювала у ливарному цеху ЛРРЗ. Переможець змагань, наставник. Виробничі плани перевиконувала на 130-140 %. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.
Закусочна, заклад громадського харчування на зразок їдальні. На 1.09.2001 у Кр. Розі 62 одиниці З.
Залати Л. Ф. геологічні дослідження, проводилися на Криворіжжі у 1950 – 1953 під егідою Львів. геологіч. тов-ва. Описані "фарбові" руди, їх природа утворення та мінералогіч. склад. Результати мали велике практичне значення.
Залевський Олександр Григорович (1921, Кр. Ріг – 1.5.1942, там же). Уч. підпілля. Освіта середня. Під час окупації перебував у підпіллі. Брав участь у бойових операціях. Помер від тортур.
"За ленінські кадри", газета виходила у 30-х. Докладних відомостей не виявлено.
Залізна балка, розташована в р-ні с. Чабанове на півн. Криворіжжя. Довж. 5,8 км. Має невеликі відгалуження. Впадає у балку Водяна. Поблизу проходить залізнична гілка ст. Грековата-Савро. Має 3 ставки, у верхній частині штучний ліс. На пологих схилах – пасовища.
"Залізна гарячка", нарис відомого рос. журналіста В. О. Гіляровського про містечко Кр. Ріг кінця XIX ст. У 1899 здійснив подорож по гоголівських місцях з відвіданням Кр. Рогу.

Вважається першою публіцистичною згадкою про Кр. Ріг. Надрукован. у газ. "Росія" (1899). Автор порівнює Криворіжжя з золотоносною Каліфорнією, його дивує людська активність і їх же безладдя.

Залізна "шляпа", верхня частина рудних тіл, які виходять на поверхню землі і складені окислами та гідроокисами заліза. Утворюється у результаті окислення сірковмісних та ін. з'єднань металів (Cu, Pb, Zn ін.) під впливом поверхових вод та супроводжується вторинним збагаченням родовищ.

"Залізне озеро", таку назву давали геологи XIX ст. місцевості навколо Кр. Рогу, де було виявлено багаті поклади залізної руди.

Залізниця (Sideritis), рід трав'янистих рослин родини губоцвітих. **З. гірська** – м'яковолохатоопушений однорічник, 15-40 см вис. Кільця квіток зібрані в китицеподібні суцвіття. Приквітки – колючозагострені. Віночок жовтий. Цвіте VI-VIII. На Криворіжжі часто зустрічається на степових кам'янистих схилах, часто як бур'ян в посівах.

Залізнична селищна рада, створена у серп. 1957. Залізничному надано статус селища міського типу. Розташоване у півд.-схід. частині Кр. Рогу, загальною пл. 8,8 кв. км. До 1979 входила до скл. Дзерж. р-ну, тепер – Довг. р-ну. Складається з житломасивів Травневе, Калініна, Суворова, селища Залізничне. Населення 12 тис. чол. 2 селищ., 7 квартал. 7 вуличних, 18 будинкових комітетів. На території розташовані ст. Батуринська, вагонне депо. Житловий фонд приват. сектора 118440 кв. м, держ. – 75010,5 кв. м, 2 СШ, 2 дитсадки, 12 об'єктів торгівлі, 2 перукарні, 3 аптеки, 2 в/з, 2 бібліотеки. Встановлений пам'ятник загиблим визволителям (1966). Збудовано дренажні системи. Працює 20 депутатів селищ. ради. До 1957 позначалося, як Довгинцеве-Сортувальне.

Залізничний цех № 1 ком-ту "Криворіжсталь", створен. у 1934. Об'єднує служби руху і вивантаження, організовує приймання вантажів, перевезення вантажів по ком-ту.

Залізничний цех № 2 ком-ту "Криворіжсталь", створен. у 50-х. Об'єднує локомотивні і підйомно-транспортні машини, здійснює обслуговування і ремонт тепловозів і залізнич. кранів.

Залізничний цех № 3 ком-ту "Криворіжсталь", створен. у верес. 1965. Виконує роботи з утримання і ремонту залізнич. шляхів. Довж. шляхів 696,8 км. Діють 34 одиниці техніки. Начальники К. О. Дудник, Б. Д. Анищенко.

Залізничний цех № 4 ком-ту "Криворіжсталь", створен. у лип. 1975 на базі залізнич. цеху № 2. Здійснює експлуатацію і ремонт вагонів, нагляд за їх техніч. станом. Має 2,5 тис. вагонів. Діють вагоноремонтне депо, 7 пунктів тех. обслуговування. Начальники В. О. Прядко, А. Ю. Давидовський, Д. А. Мамедов, О. І. Скляр, О. Ю. Радько, М. М. Бєлов.

Залізнично-конвеєрна транспортна схема кар'єру ПівдГЗК, розроблена спеціалістами НДГРІ у 70-х. Впроваджена у 1979. Забезпечує доставку руд. маси з кар'єру до дробильної фаб-ки, що впливає на собівартість продукції.

Залізні руди, природні утворення мінералів з вмістом заліза 25-72 % заліза. Поділяються на рудні і нерудні. Рудні – магнетит, титаномагнетит, гематит, сидерит. Нерудні – хлорид, кварц, граніт, піроксени, польові шпати, карбонати, слюди ін. До багатих руд відносяться мінерали, які надходять у переробку без збагачення. До бідних – залізисті породи, які потребують збагачення. Залежно від присутності в руді мінералу виділяють такі пром. типи руди: бурі залізняки, червоні залізняки, магнетитові, карбонатні. У доменному виробництві використовуються рудні шматки розміром 35-80 мм. У Кривбасі розробляються метаморфічні родовища.

Залізноводська вулиця мкрн. ім. Чкалова Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 545 м. Пл. 5,2 тис. кв. м. Має 81 приват. будинок. Обслуговують 7, 74 в/з.

Залізняк (Phlomis), рід багаторічних трв'янистих рослин родини губоцвітих. Квітки зібрані в кільця. Верхня губа віночок шоломоподібна, стиснута з боків, нижня – трилопатева. **З. бульбистий** – багаторічник висотою 50-100 см з бульбоподібними потовщеними коренями. Прикореневі листки та нижня пара стеблових – з довгим

черешком і великою серцевиднотрикутною пластинкою. Квітки рожево-лілові. На Криворіжжі зустрічається на схилах і по днищах балок, серед чагарників. **З. колючий** – багаторічна рослина 40-80 см заввишки з дуже розгалуженим стеблом (перекотиполе), видовжено-ланцетними і рожевими квітками. Рослина лікарська. Поширений на степових схилах і кам'янистих відслоненнях Криворіжжя.

Залізобетонний міст, через р. Інгулець у Кр. Розі існував у 1909 – 1918. Побудований на кошти земства. Довж. 40 саж. Зруйнован. з початком гром. війни.

Залізобетонних центрофігурних стійок завод, створен. у 1949. Виготовляв стійки для кріплення шахт. порід тр-ту "Ленінруда". Мав назву заводу з випуску шахт. кріплень. У 1952 почав випускати залізобетонні плити, шлакоблоки і став зватися з-дом залізобетонних рудничних стійок. Згодом на зміну ручної праці прийшла механізація. У 1973 одержав назву з-ду залізобетонних виробів та будівельних матеріалів в/о "Кривбасруда". Працює 500 чол. Випускає збірний залізобетон, дрібні стінові блоки, товарний бетон, асфальтобетон ін. Директори Д. І. Бондаренко, І. Ю. Тараненко, Б. Ф. Лімін, І. Г. Волошин, О. Г. Онопрієнко, М. І. Плужников, В. Д. Долгов.

Залізорудна вулиця мкрн. Перемога Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 1,4 тис. м. Пл. 8,8 тис. кв. м. Має 95 приват. будинків. Багата на зелені насадження. Обслуговують 7, 74 в/з.

Залізорудна промисловість, галузь чорної металургії, яка займається видобутком залізної руди у Кривбасі, а також її попередньою обробкою. ГЗК працюють на виробництво товарної залізної руди для виплавки з неї чавуну на ком-ті "Криворіжсталь" та інших металург. підприємствах країни та закордону.

Залозна Віра Порфирівна (31.5.1926, Дніпропетров. обл.). Засл. гірник України (1967). Освіта н/середня. У 1942 насильно забрана до Німеччини. У 1950 – 1971 машиніст конвеєра дробильної фаб-ки ш. "Північна" РУ ім. Кірова. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Уч. відбудови шахт. Майстер-наставник.

Залуна Мотрона Харитонівна (1912 – лист. 1979, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1929 – 1941, 1944 – 1957 бутовик, люкова лісогон РУ ім. К. Лібкнехта. Стахановка, ударниця перших п'ятирічок. Брала актив участь у відбудові шахт.

Заляутдінова Поліна Юліївна (30.5.1949, Кр. Ріг). Поетеса. Зак. Дніпропетров. інж.-буд. ін-т (1971). У 1973 – 1999 працювала на КАМАЗі, в тр-ті "Криворіжстальконструкція". Чл. редколегії ж. "Саксагань", чл. Спілки письменників Кривбасу. Автор збірника "Чаклунка", друкувалася у збірниках "Поэзия", "Карачуни", альманаху "Саксагань". З 1996 живе в Ізраїлі.

Замараєв Микола Вікторович (23.5.1950, Кр. Ріг). Засл. енергетик України (1997). Освіта середня. З 1975 слюсар по ремонту котлів цеху ремонту електрообладнання ТЕЦ ком-ту "Криворіжсталь". Новатор виробництва. Переможець змагань.

Замикаючий газодинамічний пристрій, розроблен. науковцями КГРІ у 80-х. Підвищує ефективність використання корисної енергії вибуху під час гірнич. робіт.

Замицький Сергій Миколайович (1901, Ярославль – 29.12.1959, Кр. Ріг). Пед. керівник. Зак. Іванівськ. політех. ін-т (1930). Ветеран вищої школи. У 1917 – 1923 технік комунгоспів м. Єлець, Брянськ. У 1930 – 1942 асистент, ст. викладач Іванівськ. політехніч., Орджонікідзів. машбуд. ін-тів. У 1944 – 1959 ст. викладач, доцент КГРІ. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора.

Замишляєв Зиновій Авдійович (1903 – 1948, Кр. Ріг). Почес. гірник. Освіта н/середня. У 1930 – 1947 прохідник ш. "Нова" ШУ ім. К. Лібкнехта. Ударник, стахановець 1-х п'ятирічок. Послідовник О. І. Семиволоса. У 1944 – 1945 прохідник ШУ ім. К. Лібкнехта.

Замишляєв Олександр Зіновійович (3.11.1921, Кр. Ріг). Військ. діяч. Зак. Чугуївське авіауч-ще (1942). Вихованець Криворізьк. аероклубу (1941). У 1938-1941 працював у гірничорятувальному загоні ШУ ім. К. Лібкнехта. В арм. з червня 1941. Уч. ВВВ з лип. 1942 у скл. авіачастин. Льотчик-винищувач. Здійснив 500 б/вильотів, збив 10 ворож. літаків. Виконував польоти до партизанів Білорусії. Майстер прикриття штурмовиків Іл-2.

Після війни випробовував літаки. З 1965 полковник запасу. Працював у суднобудівній промисловості Миколаєва. Нагородж. орд. Б.Хмельницького 3 ст., Червоного Прапора (4), Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки (2).

Замішка, суміш, з якої робився саман для спорудження будівель у давнину на Криворіжжі.

Замкненість технологічної системи (тех.), форма технологіч. циклу, в якій залучені природні ресурси, що не входять до скл. кінцевого продукту (енергія, вода, каталізатори, повітря) і знову використовуються у процесі виробництва.

Замога, багатство, майно, живність у давні часи на Криворіжжі.

Замок Мелентьєва, використовувався на залізниці для блокування стрілочних переводів. Були поширені до початку 70-х на Криворізьк. залізниці.

Заморока Василь Федосійович (1946). Діяч. культури. Зак. Херсон. уч-ще культури (1980). З 1990 худ. керівник. Червонівськ. будинку культури. У 1994 заснував фольклор. колектив "Троїсті музики". Уч. хору "Колосок". Переможець і дипломант фестивалів і конкурсів.

Замотайло Володимир Аркадійович (30.7.1948, Кр. Ріг). Транспорт. керівник. Зак. Київ. автошляхін-т (1979). У 1967 – 1969 водій автобази № 1, у 1969 – 1971 водій автобази № 16. У 1971 – 1978 нач. відділу автотр-ту. У 1978 – 1982 нач. відділу експлуатації автобази № 17. У 1982 – 1998 нач. відділу, заст. директора автотр-ту. З червня 1998 директор автобази № 20. Умілий організатор виробництва.

Замрій Федір Дмитрович (15.2.1928, Запорізька обл. – 2000, Кр. Ріг). Герой Соц. Праці (1974), засл. будівельник України (1965). Почес. громадянин Кр. Рогу (1984). Зак. СШ. З 1948 на будовах Запоріжжя. З 1952 будував ПівдГЗК, житломасив ПівдГЗК. В ДБК з січ. 1962. Монтував перші панельні будинки у Кр. Розі. Організував республіканську школу передового досвіду. Разом з бригадою монтажників спорудив 700 висот. будинків. У лип. 1987 став інструктором-наставником. Нагородж. орд. Леніна (2), Жовтневої Революції.

Заневич Микола Михайлович (7.9.1929, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Криворізьк. гірнич. тех-м (1959). Перший директор РБУ "Кривбасліфт", організатор ліфтового господарства у Кр. Розі.

Зановяк Іван Степанович (16.4.1940, Польща). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1963 машиніст скрепера КСУ № 626 тр-ту "Дніпроекскавація". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Занфіракі Віктор Васильович (9.5.1962, Одес. обл.). Художник. Зак. Криворізьк. педін-т (1990). Працює у галузі декоративно-прикладного мистецтва. Створює керамічні вироби. Уч. виставок з 1980. Майстер-кераміст (1991). Роботи зберігаються у музеях та приват. колекціях.

Заньковецька Марія Костянтинівна (4.8.1854, Чернігів. обл. – 4.10.1934, Київ). Відома укр. актриса. З 1882 провідна актриса театр. труп М. Кропивницького, М. Старицького, М. Садовського, І. Карпенка-Карого. Грала ролі укр. класики. У 1914 відвідала Кр. Ріг, де виступила у спектаклі в "Народному клубі" Шмаківськ. рудника. Одна із засновників укр. театру.

Заньковецької вулиця, розташована у півд. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. Довж. 1,978 тис. м, ширина 7 м. Має 157 приват. будинків, проживає 274 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь укр. актриси Заньковецької Марії Костянтинівни.Народ. арт. України (1923). Ролі Уляна ("Сватання на Гончарівці" Квітки-Основ'яненка), Харитина ("Наймичка" Карпенка-Карого), Аксюша ("Ліс" О. Островського), Христина ("Іграшки" Шніцлера). Серед ролей у кіно – Наталка ("Наталка Полтавка", 1911), Мати ("Остап Бандура", 1923). Обслуговує 55 в/з.

Заочний факультет Криворізьк. економіч. інституту, створен. 1966. Навчається 1,5 тис. чол. За час існування підготував 4,5 тис. фахівців з економіки та обліку.

“Запаси”, програмний модуль розроблен. науковцями КГРІ у середині 80-х. Призначен. для визначення рівня запасів корисних копалин. Використовується у гірнич. промисловості.

Запаска, вид святкового фартуха, що шився з шовку, атласу та ін. яскравих тканин. Оздоблювалася стрічками, вишивкою, аплікацією. Вид національного одягу на Криворіжжі до революції.

Запашник, ароматичні речовини у давнину на Криворіжжі.

Запеклий Олександр Михайлович (10.5.1912, Кіровоград. обл. – 1991, Криворіжжя). Сільгосп. керівник. Зак. Дніпропетров. с/госп. ін-т (1950). З 30-х працював у с/госп. Уч. ВВВ з серп. 1941 у скл. 19 гв. КП 7 гв. КД. У 1955 – 1970 голова кол-пу “Авангард” Акмолінськ. обл. Першоцілинник. Золота медаль ВСГВ (1958). Працював у тр-ті “Криворіжбуд”. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Заплава, низьке місце біля річок Інгулець та Саксагань, яке під час повені заливалося водою у давнину на Криворіжжі.

Заплава, луки вздовж річок Інгулець та Саксагань у давні часи на Криворіжжі.

Запліт, народна назва тину, плетеного з хмизу, у давні часи на Криворіжжі.

Заплішка, народ. назва клина, який використовується для обробки дерева під час будівництва та обробки дров.

Заполоч, кольорові нитки для вишивання у давнину на Криворіжжі.

Запольський Леонід Венедиктович (23.7.1905 - ? Моск. обл.). Військ керівник. Зак. арт. уч-щ. В арм. з кінця 20-х. Уч.ВВВ з верес. 1941. Під час боїв на Криворіжжі ком-р 43 гв. артполку 15 гв. СД. Уміло керував діями частин у боях за с. Новоіванівка, ст. Довгинцеве, на Інгулецьк. плацдармі. Полковник. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), Суворова 3 ст., Червоної Зірки (3).

“Запоріжжя-Кривий ріг-транзит”, команда КВВ утворена у 1995 шляхом об’єднання провідних гравців ком-ди “Криворізька шпана” з ком-дою КВВ “Запорізький козак” (Запоріжжя). До скл. входили криворіжці І. Дищенко, О. Пилипенко, В. Зеленський, Д. Манжосов, Д. Лущишин, Ю. Крапов і 8 представників Запоріжжя. Автори сценаріїв та текстів Б. і С. Шефір, І. Ніколаєв. Чемпіон вищої ліги КВВ СНД (1997), володар Кубка Президента України (1999), уч. фестивалів КВВ у Сочі, Юрмала, Москві. Представники ком-ди входили до збірної СНД на іграх в Ізраїлі, США, Німеччині. Існувала до 1998.

Запорізька вулиця житломасиву МОДР Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 20-х сім’ями гірників. Розвитку набула в 40-50-х. До 1975 мала назву вулиця 1-а Запорізька. Довж. 1,02 тис. м, ширина 5,7 м. Пл. 5,8 тис. кв. м. Заасфальтована у 1970. Має 125 приват. будинків. Названа на честь козаків Запорозької Січі. Обслуговує 19 в/з.

Запорізька початкова школа, відкрита у 1935 у с. Запорожець Петриківськ. / Червонівськ. сільради. Навчалося 30-50 дітей. Працювало 2 учителя. Ліквідована у 1973 шляхом переведення учнів до інтернату Червонозабійницьк. СШ. Розташовувалася у будинку барачного типу.

Запорізьке кладовище, закладене на початку 30-х у с. Запорожець Петриківськ. / Червонівськ. сільради. Розташоване на півн. околиці села. Пл. 2,5 га. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома.

Запорізький держуніверситет у складі наукового комплексу Криворізького технікуму економіки та управління, діє з 1999. Готує спеціалістів з менеджменту готельного, курортного, туристич. сервісу та спорту, обліку та аудиту. Діє фак-т післядипломної освіти. У 2001 набір студентів 700 чол.

Запорізький сільський клуб, відкрит. у 1932 у с. Запорожець Петриківськ. / Червонівськ. сільради. Розташован. у будинку, який поділен. на зал і контору відділення рад-пу. Зал вміщує до 40 чол. Демонструвалися кінофільми, проводилися сходки, збори, концерти худ. самодіяльності.

Запорізькі балки, розташовані поблизу с. Запорожець Петриківськ. / Червонівськ. сільради. Перша – проходить по центру села і поділяє його навпіл. Схили круті, по дну протікає струмок. Довж. 1 км. Багата на зелені насадження. Друга – за 4 км на схід від села. Довж 4 км. Схили пологі, багаті на зелені насадження.

Запорожець Анатолій Юрійович (5.1.1954, Кр. Ріг). Засл. будівельник України (1998). Зак. КГРІ (1979). У 1971 – 1991 слюсар, водій, майстер, ст. виконроб, голов. інж. БУ №№ 4, 5 тр-ту "Криворіжпівнічрудбуд". У 1991 – 1993 голов. інж. тр-ту "Криворіжаглобуд". У 1993 – 1994 керуючий тр-том, у 1994 – 1998 ген. директор ЗАТ "Криворіжбуд". З 1998 заст. директора фірми "Укрбудінвест". Один із найвідоміших будівельників Кривбасу. Уміло керував будіндустрією у період гострої економіч. кризи, реконструкцією стана 250-1 КМК, забудовою торг. площі критого ринку

Запорожець, село Червонівськ. сільради розташоване за 12 км на півн. від центру сільради. Відоме з початку 20-х. Рельєф спокійний. У 50-х прибули переселенці із областей Захід. України. У 1966 проживало 485 чол. Землі належали рад-пу "Саурський". У 1984 проживало 265 чол. Діяли ферми на 500 і 700 голів худоби. Пл. 54,9 га. Має 2 вулиці. У 108 будинках проживає 186 чол. Діють магазин, медпункт, ферми.

Запорожець села клуб, діяв з 1936. Розташовувався у пристосованому приміщенні із залом до 60 чол. Проводилися збори, демонструвалися кінофільми. Припинив діяльність у 1962.

Запорожець села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у 1951 на честь 172 воїна 7 мех. корпусу, 29 ТК, 188 СД, які загинули 22.10.1943 під час боїв за село. В центрі залізобетонна фігура воїна з автоматом.

Запорожченко Василь Варламович (1906, Миколаїв. обл. - ?, Крим). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. Працював у кол-пі. Один з перших у Миколаїв. обл. опанував трактор. Уч. ВСГВ (1939). Уч. ВВВ з верес. 1944 у скл. 39 СП. Після війни працював у кол-пі, рад-пі "Інгулецький". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. У 1990 вибув до Криму. Подальша доля невідома. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., "Знак Пошани".

Зарайська Марія Володимирівна (28.9.1942, Хмельницька обл.). Транспорт. керівник. Зак. Харків. ін-т інж. залізнич. тран-ту (1972). У 1963 – 1967 технік дистанції зв'язку Куйбишев. залізниці. З 1967 ст. механік відділка залізниці. Автор до 200 рацпропозицій. Премія ЦК ВТВР (1987). Делегат VII з'їзду ВТВР.

Зарайський Віктор Іванович (1929, Криворіжжя). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта середня. У 1948 – 1949 працював у рад-пі № 144. З 1956 комбайнер, з 1964 слюсар, у 1965 – 1977 голова профкому, з 1978 інж. держплемз-ду "Червоний шахтар". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Заранкіна М. С. приват. друкарня, існувала у Кр. Розі з початку 1900. Розташовувалася на вул. Поштовій. Припинила діяльність з початком гром. війни.

Зарва Павло Григорович (1914 – 24.10.1944, Кишинів). Військ. керівник. Освіта середня. В арм. з 1936. Уч. ВВВ з лип. 1941 у скл. десант. частин. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р 6 гв. ПДП 1 гв. ПДД. Уміло керував діями полку в боях за Недайводу, Лозуватку, Тернуватку. Загинув у бою на березі р. Тиса. Ім'я носить вул. у Кишиневі. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Зарев, давня назва серпня на Криворіжжі.

Заржинський Сергій Іванович (23.8.1954, Миколаїв. обл.). Засл. металург України (1994). Освіта середня. З 1976 горновий домен. цеху № 1 ком-ту "Криворіжсталь". Передовик виробництва, ударник п'ятирічок, переможець змагань.

Заритовського М. М. (гірнич. керівник) трудова діяльність пов'язана з РУ ім. К. Лібкнехта. Уч. гром. війни. З початку 20-х брав актив. участь у відбудові Кривбасу. У 1931 – 1935 керуючий ШУ ім. К. Лібкнехта. Доля невідома.

Заришлюк Наталя Петрівна (1937, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1958 працювала машиністом тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Зарічна вулиця, розташована у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула в 30-60-х. До 1975 мала назву вулиця 1-а Зарічна. Довж. 490 м, ширина 4,8 м. Пл. 2,3 тис. кв. м. Заасфальтована у 1963. Має до 110 приват. будинків. Обслуговує 99 в/з.

"Зарічна", станція швидкісного трамваю відкрита у жовт. 1999. Скл. з підземного переходу, надземного вестибюля пл. 464,2 кв. м, платформи пл. 542 кв. м, довж. 100 м. Обслуговує рух поїздів у бік ст. "Індустріальна".

"Зарічний", кінотеатр відкрит. у груд. 1993. Має 3 зали на 405, 250, 170 місць. З лист. 1998 малий і середній зали передані в оренду. Центр дозвілля молоді Жовт. р-ну. Демонструються фільми, проводяться культурно-масові заходи.

Зарічний мікрорайону бульвар, закладен. на початку 80-х у Жовт. р-ні. Пл. 4,5 га. Має багату рослинність, місця для відпочинку.

"Зарічний", рад-п утворен. у 1987 на базі 2-го відділка рад-пу "Інгулецький". Мав 4,5 тис. га, з них 3,5 тис. га оранки, 493 пасовищ, 55 га садів. Овоче-молочного напрямку. Утримував 1270 корів. Середня врожайність 1,7 тис. га зерна, 4,6 тис. т овочів. Знаходився на території. Лозуватськ. сільради.

"Зарічний", ринок діє з 1989 у мкрн. 4-й Зарічний Жовт. р-ну. Пл. 5,3 тис. кв. м, 394 торг. місць, з них 176 продовольчих товарів. Працює у штаті 14 чол.

Зарувинський Семен Данилович (21.6.1958, Кр. Ріг). Пром. керівник. Освіта вища. У 1982 – 1986 директор підприємства "Криворіжтепломережа". Умілий організатор виробництва. Виїхав до Дніпропетровська.

Заручини, старовинний обряд, коли наречена і наречений дають взаємну обіцянку вступити у шлюб, призначався час надсилання сватів, обмін обручками. Особливо яскраво відбувалися у селах Криворіжжя. Поділяється на побутовий, християнський, церковний.

Заряд, визначена кількість вибухових речовин, яка постачається детонатором. На Криворіжжі використовується у гірничодобувній промисловості.

Зарянкін Григорій Михайлович (1926, Дніпропетров. обл.). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1951). Уч. ВВВ. У 1956 – 1964 голов. лікар міськ. протитубдиспансеру № 2. Умілий організатор процесу лікування хворих. Сприяв розвиткові диспансеру. У медзакладах працював до 1987.

Засік, комора у давні часи на сільському Криворіжжі.

Засіл, городина та овочі, що заготовляли на зиму у давнину на Криворіжжі.

Заскочка, стопор у редукторі лебідки або талі.

Заславська Зінаїда Юріївна (28.5.1912, Київ). Почес. громадянин с. Родіонівка (1990). Освіта вища. Працювала учителем. Уч. ВВВ з лип. 1942 у скл. 66 гв. СП 23 гв. СД. Під час боїв за Криворіжжя військ. перекладач 523 СП 188 СД. Працювала учителем нім. мови в СШ м. Березники Пермськ. обл. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст.

Заславський Юрій Зіновійович (1924, Воронеж). Проф. (1968). Д.Т.Н. (1967). Зак. Донецьк. індустр. ін-т (1951). Уч. ВВВ. У 1952 – 1961 будував шахти Донбасу і Кривбасу. У 1961 – 1975 зав. лабораторію ДонецькНДІвугілля. У 1975 – 1997 зав. кафедрою, проф. Донбаськ. акад. будівництва та архітектури. Чл.-кор. АГНУ, акад. Акад. будівництва України. Автор 200 наук. праць з проблем будівництва. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Слави 3 ст., "Знак Пошани".

Заслінка, кришка для закривання отвору печі у давнину на Криворіжжі.

Заслонова провулок житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладен. у 30-х сім'ями гірників ШУ ім. газ. "Правда". Сучас. назву одержав у 1947. Довж. 285 м, ширина 2,7 м. Пл. 769, кв. м. Заасфальтован. у 1970. Має до 20 приват. будинків. Назван. на честь організатора партизан. руху в Білорусії Заслонова Костянтина Сергійовича (7.1.1910,

Тверська обл. – 14.9.1942, Вітебська обл.). Герой Рад. Союзу. Ком-р партизан. бригади. Загинув у бою. Обслуговує 19 в/з.

Засоби зниження шуму відцентрових компресорів, розроблені науковцями ВНДІБПГ В. Д. Афанасьєвим і В. В. Бондаренком у середині 80-х. Призначені для зниження шуму в приміщеннях. Впроваджені на РУ ім. Р. Люксембург, РУ ім. Кірова.

Засобів індивідуального захисту лабораторія, створена у 1977 у скл. ін-ту ВНДІБПГ. Розробляє засоби захисту працівників, зберігання і догляду за спецодягом. Керівник Ф. З. Френкель.

Засолені ґрунти, ґрунти з підвищеним (понад 0,25 %) вмістом розчинних у воді солей. Утворюються в результаті нагромадження солей у ґрунті (зокрема, внаслідок невнормованого зрошення) в умовах посушливого клімату. Розрізняють в основному 3 типи З. г.: солончаки, солончакові ґрунти і солончакуваті ґрунти.

“Заспів”, народний ансамбль пісні ПК ш. ім. Леніна утворен. у жовт. 1970 за ініціативою М. М. Гонора. У 1980 присвоєне звання народного. Складається з молоді 18-25 років. В репертуарі сучас. естрад. пісні. Переможець обл., міськ. конкурсів, фестивалів. У 1989 припинив діяльність.

Заструг, наноси молу та піску на річках Інгулець і Саксагань.

Зась, заборона чого-небудь у давнину на Криворіжжі.

Затвор-дозатор для сипучих матеріалів, розроблен. науковцями КГРІ у середині 80-х. Призначен. для дозування та завантаження сипучих матеріалів у транспорт. засоби. Використовується на шахтах Кривбасу.

Затірка, страва з тіста у давнину на Криворіжжі. У дерев’яному посуді розтирали тісто, отримуючи невеликі шматочки, які потім відварювали.

Затонського вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася в 1963 у зв’язку з ровитком ПівдГЗК. До груд. 1975 мав назву провулок 2-й Новомосковський. Довж. 820 м. Має 66 приват. будинків. Названа на честь рев. діяча Затонського Володимира Петровича (8.8.1888, Хмельницьк. обл. – 29.7.1938). Зак. Київ. ун-т (1912). Чл. Укр. рад. уряду (1918). Уч. гром. війни, чл. РВР 12, 13, 14 А. Нарком освіти України. Жертва сталінськ. репресій. Нагородж. орд. Червоного Прапора. Обслуговує 22 в/з.

Затуга, біда, горе, журба. Побутувало у давні часи на Криворіжжі.

Захара-серповидця – день 21 лютого.

Захармін Володимир Олександрович (1911, Кіровоград. обл.). Промкерівник. Зак. Дніпродзержинськ. металург. ін-т (1934). У 1937-1941 нач. зміни аглофаб-ки Дніпродзержинськ. металург. з-ду. Уч. ВВВ з червня 1942 у скл. 3 СП 15 СД. У 1946-1949 нач. зміни Дніпродзержинськ. металург. з-ду. У 1949-1985 нач. аглофаб-ки, секретар парткому, нач. аглоцеху з-ду "Криворіжсталь". Умілий керівник виробництва, переможець змагань. Один із засновників музею ком-ту. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Захаров Віктор Миколайович (7.11.1919, Астраханська обл. – 11.5.1944). Герой Рад. Союзу (1.7.1944). Зак. Енгельську авіашколу (1941). Працював на з-ді. Уч. ВВВ з берез. 1943 у скл. 995 ШАП 306 ШАД. Визволяв Кр. Ріг. Вів повітр. розвідку. Здійснив 100 б/вильотів. Загинув у повітр. бою. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Захаров Микола Євгенович (2.2.1929, Криворіжжя). Почес. металург. Зак. Дніпропетров. індустр. тех-м (1950). У 1950 – 1963 майстер аглофаб-ки, у 1963 – 1965 голова профкому, у 1965 – 1976 нач. аглофаб-ки, у 1976 – 1986 заст. нач. ВТК з-ду “Криворіжсталь”. Делегат Всесоюз. з’їзду профспілок (1965). Ударник п’ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора (2), “Знак Пошани”.

Захаров Микола Олексійович (1.1.1946, Орлов. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1975 електрозварник цеху № 5.5 підприємства “РЕГОМ”. Ударник п’ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. “Знак Пошани”.

Захаров Мирон Федорович (19.8.1897, Самара – 24.10.1981, Кр. Ріг). Енергокерівник. Зак. Ленінград. енергетич. ін-т (1931). У 30-х працював на Челябінськ. ГРЕС, нач. цеху, тех. відділу, голов. інж., нач. ВКБ Дніпродзержинськ. ГРЕС. У 1942 – 1947 парторг ЦК Челябінськ. ГРЕС. У 1947 – 1964 директор КРЕС. Керував її відбудовою, переведенням на теплофікаційний режим. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Захаров Петро Семенович (27.5.1923, Краснодар. кр). Засл. артист України (1968). Освіта середня. Уч. ВВВ з серп. 1941. Після поранення у 1943 працював у театрах .У 50-60-х провідний актор Криворізьк. театру ім. Шевченка. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Захарова Олена Іванівна (24.3.1962, Кр. Ріг). Художник. Зак. Криворізьк. педін-т. Працює у галузі станкового живопису, графіки, батики та флористики. Співець рідної природи. Натураліст. Викладає в худ. школі № 3. Уч. виставок. Персональна виставка у Кр. Розі (1997). Серед робіт "Зима. Карачуни" (1994), "Донечка" (1999) ін.

Захарченко Андрій Прокопович (5.12.1920, Кр. Ріг – 12.12.1989, Астрахань). Ген.-майор арт. (1965). Зак. Військ. акад. військ. ППО. Вихованець СШ № 11. В арм. з 1937. Уч. ВВВ з червня 1941 у скл. зеніт. частин. Ком-р батареї, дивізіону. Відзначився у боях за Сталінград, Київ. У 1955 очолив один з перших ракет. полків ППО. У 1970 – 1973 радник в АРЄ. Заст. командуючого армією ППО, нач. центр. учбової бази військ ППО. З 1976 у запасі. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки (2).

Захарченко Михайло Дмитрович (13.11.1910, Кіровоград. обл. – 24.4.1983, Київ). Герой Рад. Союзу (18.8.1945). Ген.-майор авіації (1954). Зак. Качинське авіауч-ще (1930), Військ.-повітр. акад. (1951). Уч. ВВВ з червня 1941. Ком-р ескадрильї 201 БАП, ком-р 175 ШАП 305 ШАД. Обороняв Ленінград, визволяв Харків, Донбас, Запоріжжя. Над Кр. Рогом полк здійснив 358 б/вильотів. Зірвав вихід ворога з оточення в р-ні Христофорівки. Особисто здійснив 64 б/вильотів. По війні ком-р авіачастиною, очолював авіауч-ще. Ім'я на стелі Героїв. Нагородж. орд. Леніна (2), Червоного Прапора (2), О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст. (2), Червоної Зірки (3).

Захарченко Надія Іллівна (8.3.1941, Хмельницька обл.). Засл. працівник промисловості України (1994). Зак. Криворізьк. харчовий тех-м (1975). У 1960 – 2000 моторист, маляр, зав. гуртожитком, нач. дільниці ЖКВ ком-ту "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань.

Захарчук Леонід Карпович (10.12.1941, Хмельницька обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1965 працює водієм ДРРЗ ВАТ "Рудор". Один з кращих водіїв. Ударник п'ятирічок. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Захисний полок, розроблен. науковцями КГРІ у 80-х. Призначен. для захисту забою при поглибленні вертикальних стволів діючих шахт, знижує витрати на монтаж-демонтаж у 5-10 разів.

Захисні лісові насадження на Криворіжжі, виникли на початку 40-х. Використовують для захисту с/госп. угідь, шляхів сполучень від суховіїв, ерозії. Насадження поліпшують кліматичні і гідрологічні умови місцевості. Навесні затримують вологу на полях.

"Захист та допомога", міська організація обл. об'єднання створена у груд. 1999. Голова І. О. Паластрова.

Захисту атмосфери від забруднення під час відкритого видобутку руди лабораторія, відкрита у 1966 у скл. ін-ту ВНДІБПГ. Діяла до 1996. Проводила дослідження мікроклімату кар'єрів, нейтралізації шкідливих газів, створення методів боротьби з пилом. Керівники. В. О. Михайлов, П. В. Бересневич, О. І. Лобода, П. К. Кузьменко, В. Ю. Тищук.

Захисту від шуму і вібрації лабораторія ін-ту ВНДІБПГ, відкрита у 1972. Досліджує шум і вібрацію на робочих місцях, розробляє засоби захисту, нормативні вимоги і захисту від шуму. Керівники В. Д. Афанасьєв, А. О. Животовський.

Захисту пенсіонерів партії міська організація, зареєстрована у верес. 1999. Голова В. Д. Леміш.

Захисту рудникової атмосфери від забруднення лабораторія, відкрита у 1967 у скл. ін-ту ВНДІБПГ. Проводить фіз.-хім. дослідження пилу руд і порід, природи з'явлення газів, розробляє засоби боротьби з пилом за умов гірнич. виробок. Керівники С. П. Попович, П. Г. Гагауз.

Захід небесного світила, момент зникнення сонця за горизонтом, коли висота світила дорівнює нулю градусів. На Криворіжжі захід 1.1. – 16.08, 1.2. – 16.53, 1.3. – 17.41, 1.4. – 19.31, 1.5. – 20.17, 1.6. – 20.59, 1.7. – 21.10, 1.8. – 20.40, 1.9. – 19.41, 1.10. – 18.38, 1.11. – 16.34, 1.12. – 15.59.

Західна Ганнівська смуга, входить у Криворізько-Кременчуцьк. синклінорій і простежується паралельно Східній Ганнівськ. смузі в басейні річок Жовта і Зелена та по вододілу рр. Саксагань і Інгулець протягом 15 км. Є захід. крилом Криворізьк. синклінорію, має лускувату будову.

Західне кладовище, засноване у 1993 на території рад-пу "Червоний шахтар". Пл. 25 га. Тут поховані ветерани ВВ, відомі у Кр. Розі люди. Має мусульманський сектор.

"Західне", садівницьке товариство ш. "Батьківщина" закладене у 70-х в Жовт. р-ні. Пл. 15,7 га. Має 301 ділянку.

Західне Тарапако-Лихманівської антикліналі родовище залізистих кварцитів, розташоване за 5-10 км на півд. захід від центру Кр. Рогу. Географіч. координати $48^0\ 22^I$ - $48^0\ 25^I$ півн. широти, $33^0\ 29^I$ – $33^0\ 30^I$ схід. довготи. Являє півд. частину Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. Ст. Кр. Ріг-Західний за 3 км від родовища. Відкрите у 1935. Геологіч. розвідка проводилася у 1959 – 1960. У 70-х прогнозні запаси складали більше 1,3 млрд. т руди. Приурочене до різкого пониження магніт поля у смузі інтенсивних аномалій. Тарапако-Лихманівська антикліналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Пл. 5,5 км * 1,1 км. Належить до залізисто-кремнистої формації. Вік 2100 млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці. Тип руд: силікатно-магнетитові роговики. Вивчали геологи М. І. Веригін, Л. Г. Загоруйко і Т. М. Сумцова.

Західний відвал ПівнГЗК, сформован. у 1967 – 1973 шляхом вивезення порід, сланців, малорудних кварцитів з Ганнівськ. кар'єру. Захід. борт розташован. за 3 км від ст. Промислова. Довж. 1,8 тис. м, ширина 1,5 тис. м. Пл. 270 га, висота 55 м. Запаси 114393 тис. куб. м.

Західно-Ганнівське родовище бідних залізних руд, розташоване на півн. від Кр. Рогу, у Петрівськ. р-ні Кіровоград. обл. Географіч. координати $48^0\ 10^I$ - $48^0\ 14^I$ півн. широти, $33^0\ 26^I$ – $33^0\ 28^I$ схід. довготи. Належить до центр. частини Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. Виявлене у кінці XIX ст. Геологіч. розвідка проводилася у 1922 – 1940, 1958 – 1962. Запаси руди розвідані до 500 м. Приурочене до інтенсивних магніт. аномалій. Західно-Ганнівська синкліналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Рудні тіла – пластоподібні. Пл. 4 км * 0,5 км. Вік 2100 млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці, руда. Типи руди – амфіло-магнетитові роговики.Утримання заліза 32 %. Вивчали геологи М. І. Коробко, М. М. Мороз, Л. Г. Загоруйко і Т. М. Сумцова.

Західно-Ганнівське рудне родовище, розташоване на території Дніпропетров. і Кіровоград. обл. в р-ні с. Ганнівка, сел. "Зоря", за 42 км на півд. від Кр. Рогу. Ст. Рядова і ст. Терни за 5-9 км від родовища. Географіч. координати $48^0\ 10^I$ - $48^0\ 14^I$ півн. широти, $33^0\ 26^I$ – $33^0\ 28^I$ схід. довготи. Являє центр. частини Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. До скл. входять дільниці Західно.-Ганнівська, "Дригожилка", "Синя". Відкрите у 90-х XIX ст. Розробки велися до 1917. Перебуває на консервації. Прогнозні запаси до глибини 300 м до 5 млн. т руди. Західно-Ганнівська синкліналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Пл 4 км * 0,5 км. Рудні тіла гніздо-, пластоподібної форм. Поклади на контакті верхньої та залізисто-кремнистої формацій. Склад: залізисті роговики, сланці, багаті заліз. руди. Вік 2000 – 2100 млн. років.Типи руд: залізнослюдко-

магнетитові. Утримання заліза 46-38 %. Вивчали геологи М. А.Бушуєв, М. М. Мороз, М. І. Коробко.

Західно-Глеюватська балка, розташована у захід. частині с. Глеюватка. Довж. 6 км. Утворилася штучно, через закладення хвостосховища ЦГЗК.

Західно-Зеленоріченське родовище бідних залізних руд, розташоване на півн. від Кр. Рогу у Петрівськ. р-ні Кіровоград. обл. Географіч. координати $48^0\ 26^I$ - $48^0\ 27^I$ півн. широти, $33^0\ 24^I$ – $33^0\ 26^I$ схід. довготи. Належить до центр. частини Західно-Інгулецьк. руд. підзони. Виявлене у кінці XIX ст. Геологіч. розвідка проводилася у 1928 – 1930, 1948 – 1955, 1960 - 1962. Запаси руди розвідані до 300 м. Приурочене до інтенсивних магніт. аномалій. Зеленівська синкліналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Рудні тіла - пластоподібні. Пл. 0,8 км $*$ 0,1 км. Вік 2100 млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці, руда. Типи руди: піроксено-амфіболо-магнетитові, піроксено-амфіболо-магнетито-мартитові. Утримання заліза до 40 %. Вивчали геологи В. А. Козакова, Т. М. Сумцова, М. І. Веригін.

Західно-Інгулецька луска, входить до Криворізько-Кременчуцьк. синклінорію, простежується вздовж р. Інгулець. Має вигляд залишків лускуватих складчастих структур, складених сакс. і метабазитовою серіями серед мігматитів і гранітів. Окремі блоки довж. 6 км. Виділяють Андріївську смугу, Мусієвську аномалію ін.

Західно-Інгулецька синкліналь, входить у Криворізько-Кременчуцьк. синклінорій, як складова частина його Криворізьк. р-ну. Занурюється на півн. і частково залягає під Тарапако-Лихманівськ. антикліналлю.

Захоплення ешелону із зброєю, сталося у груд. 1917 в Катеринославі. Зброя прибула з Тули і була розрахована для загонів Укр. народ. республіки. Робітники Катеринослава за підтримкою загону Червоної гвардії відбили зброю. Її частина – 10 тис. гвинтівок, 10 млн. набоїв, 10 кулеметів, 150 револьверів дісталася загонам Червоної гвардії Криворіжжя.

Зацепілін Михайло Юхимович (1896 – кінець 70-х, Кр. Ріг). Пром. керівник. Освіта середня. Уч. гром. війни з лист. 1918 у скл. арт. частин. Працював у гірнич. промисловості. У 1944 – 1953 зав. побут. ком-том РУ "Більшовик". Уч. відбудови Кривбасу. Ударник перших п'ятирічок. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора.

"Зачаровашки", зразковий естрадно-хореографіч. колектив створений у 1995 в ПК з-ду гірнич. машинобудування О. М. Чемізовою. В репертуарі твори хореографіч. мистецтва. Відвідує 50 чол. Лауреат обл. фестивалю "Новорічний серпантин" (1998), Всеукр. фестивалю худ. самодіяльності (1999), уч. міжнарод. фестивалю (Крим, 1995), "Співограю" (1998 – 1999). Тепер діє на базі клубу юних техніків "Зміна" Ц.-Міськ. р-ну.

Зачісок театр, створений у трав. 1997 в Міжрегіональному центрі перепідготовки кадрів за ініціативою А. П. Войтенко. Відвідують до 50 чол. Займається конструкцією, показом зачісок. Переможець і дипломант фестивалів, конкурсів.

Зашморг, вузол на накидачеві у давнину на Криворіжжі.

"Заштатне місто", такий статус надав Кр. Рогу імператор Микола II у 1912, яке міська громада відмовилася приймати. Кр. Ріг по суті залишився містечком, селищем з гірнич. поселеннями.

Заярний Микола Васильович (20.10.1939, Кр. Ріг). Засл. металург України (1994). Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1968). У 1956 – 1959 монтер тр-ту "Південелектромонтаж". З 1962 слюсар, електрик, електромонтер, бригадир ремонтників блюмінга-1 ком-ту "Криворіжсталь". Передовик виробництва, ударник п'ятирічок, переможець змагань.

Заяць Володимир Миколайович (1897 – 23.10.1976, Кр. Ріг). Уч. рев. подій. Освіта середня. Уч. 1-ї світ. війни на ЧФ. Перший підводник Кр. Рогу. Під час гром. війни комісар крейсера "Червона гвардія". У 1920 – 1923 заст. нач. Криворізьк. повіт. міліції. Вів активну боротьбу з бандитизмом. У 1929 – 1941 працював на КМЗ. У 1941 – 1944 перебував на Уралі. З 1944 1-й секретар Магдалинівськ. райкому КПУ, нач. ВРП, копрового цеху з-ду "Криворіжсталь". Нагороджений орд. Червоного Прапора.

Збагачення корисних копалин кафедра Криворізьк. техніч. ун-ту, створена у 1953 у скл. КГРІ. Перший завідуючий І. І. Зозуля. Кафедра забезпечує викладання циклу дисциплін із збагачення корис. копалин, вивчає проблему технологічних якостей руд. Діє аспірантура. Підготувала понад 3,5 тис. спеціалістів. Працювали професори Ф. Н. Білаш, В. М. Шохін, Г. В. Губін.

Збагачувальна вулиця житломасиву ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Закладена в 1959. Пересікається вулицями Аврори, Дружби. Довж. 700 м. Має 16 приват. будинків. Назву одержала від одної з основних професій у гірнич. промисловості. Обслуговує 34 в/з.

Збагачувальна фабрика, гірниче підприємство первинної переробки твердих корисних копалин з метою отримання цінних продуктів для металург. промисловості. У Кривбасі 6 збагач. фабрик.

Збивачка, див. каламутник.

Збитень, вид хмільного напою у давні часи на Криворіжжі.

Збитки шахт і рудників Кривбасу після рев. подій 1917 і гром. війни 1918 – 1920, підраховані урядовою комісією, що працювала у 1921. Були оглянуті 45 рудників, які діяли у Кривбасі на 1916. В результаті було зареєстровано 39 рудників. Їх поділили на групи за ступенем руйнування. **1.** 6 рудників – Ольшанськ., Новопавловськ., Должанськ., Червоний, Польовий, Гринька визнані такими, що не підлягали відбудові. До цієї групи доданий обстежений рудник Червонокутськ. До 1917 ці підприємства давали 2,77 % видобутої в Кривбасі руди. **2.** Ця група об'єднала 4 рудники, які були визнані "мертвими". Сюди входили 2 Тарапаківськ., Коломойцевськ., "Камчатка". Її частка складала 2,69 % від видобутку в1913. **3.** Те, що називали рудниками Тарапаківськ. №№ 3, 5, 2 Рахманівськ., Бухинника "тяжкохворими" і відбудові не підлягали. Їх доля у 1913 складала 3,9 % видобутку. Решту 28 рудників комісія поділила на 4 групи: **1.** До неї відносилися Пужмерівськ., Шмаківськ., Червоний №№ 1, 5, 7, 8, Тарапаківськ., які не мали обладнання для відкачки води. **2.** Відносилися рудники Харченка, Карнаватськ., Саксаганськ., Червоний № 2, Лихманівськ., Інгулецьк., яким необхідно було відрегулювати агрегати для відкачки води. **3.** Охоплювала Лозуватськ., "Суха Балка", Олександрівськ., "Сушкова Балка", Добровольськ., Руднівськ., які мали змогу відремонтувати насоси власними силами. **4.** Рудники Колачевськ., Ростковськ., Галковськ., Ушаковськ., Широк., Євгенієвськ., "Фермьєр" були здатні власними силами почати відкачку води. Ці рудники з 1913 видобували 42 % руди. Комісія рекомендувала почати відбудову 28 рудників.

Збірно-розбірний залізобетонний шляхопровід для технологічних доріг в кар'єрі, розроблен. науковцями КГРІ у середині 80-х. Довж. 4,2, ширина 28, вис. 12,2 м. Дозволяє швидко монтувати конструкцію за просуванням гірничих робіт.

Збіровський Володимир Іванович (27.9.1909, Кр. Ріг – 14.12.1981, там же). Гірнич. керівник. Освіта н/середня. У 1929 – 1941 бурильник, прохідник, технік ш. "Червоний партизан" ШУ ім. Р. Люксембург. У 1941 – 1945 видобував буре вугілля. У 1945 – 1962 майстер, нач. дільниці ш. "Комсомолка" РУ ім. Р. Люксембург. Двічі відбудовував Кривбас. Нагородж. знак. "Шахтарська слава" 1 ст.

Збоїни, залишки соломи у зерні, які відділялися при віянні.

Збройне повстання у Кр. Розі, відбулося 9.1. (за нов. стилем 22)1918, яке було спрямоване проти Центр. Ради. Виступ трудящих відбувався під гаслом "За владу Рад". Керував військово-революційний штаб, більшовиків. Зведен. загін у понад 500 багнетів і шабель складався з червоногвардійців селищ Вечірній Кут, Дубова Балка, Шмакове, Донецьк. рудника і Гданцівськ. з-ду атакував курені петлюрівців і полк уральськ. козаків. Повсталих підтримували солдати-фронтовики і формування В. О. Антонова-Овсієнка, яке зайняло ст. Довгинцеве. В ході були захоплені всі ключові об'єкти, розпущена міська Рада робітнич., солдатськ. і селянськ. депутатів, яку повсталі звинуватили в оборонюнаціоналістич. спрямуваннях. Всі органи Центр. Ради були закриті. Влада перейшла до Військ.-рев. ком-ту. Серед керівників повстання В. А. Валявка, П. В. Геруцький, М. І. Нікітін, П. П. Сиволап, С. С. Тинок, О. К. Фесенко, І. П. Юхневич.

Збруя, назва кінського ременаненту у повному комплекті.

Зведена стрілецька дивізія, сформована у жовт. 1920 у Павлодарі. У лист. 1920 – січ. 1921 вела бої на території Криворіжжя проти формувань Махна ін. угруповань. Розформована у лют. 1921.

Звельського велосипедна прокатна майстерня, діяла у Кр. Розі у 1901 – 1918. Належала приват. власнику. Займалася продажем, прокатом та ремонтом велотехніки. Перша велокрамниця у Кр. Розі.

Зверховський Яків Якович (6.2.1936, Ставропілля). Засл. працівник народної освіти України (1985). Зак. КГРІ (1960). У 1960 – 1962 інж. ін-ту "Каздіпроколірмет". У 1962 – 1970 механік ЦГЗК, тр-ту "Кривбасрудоремонт". З 1974 зав. кафедрою загальнотехніч. дисциплін Криворізьк. педін-ту. Канд. тех. наук (1973). Автор більше 50 наук. праць.

Зверюга Анатолій Августович (9.6.1908, Донецька обл. - ?, Урал). Відом. геолог. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1931). У 1931 – 1941 нач. геолого-зйомного відділу геологіч. тр-ту. Уч. ВВВ з серп. 1941. У 1946 – 1950 нач. відділу, голов. геолог тр-ту "Кривбасгеологія". Керував відновленням геологіч. розвідки Кривбасу після війни. Заклав базу для науково-практич. робіт. Згодом голов. інж. Уральськ. геологіч. управління. Подальших біографіч. відомостей не збереглося. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Звєрєв Володимир Михайлович (1915 – січ. 1944, Кр. Ріг). Уч. підпільного руху. Освіта н/середня. З 1938 працював в електромеханіч. цеху РУ ім. К. Лібкнехта. Брав участь в евакуації шахт. Залишився в Кр. Розі. Створив підпільну групу в скл. 14 чол. У квартирі переховував приймача. Друкував листівки. Загинув у гестапо

Звєрєв Микола Іванович (1903, - 1942). Уч. підпілля. Освіта середня. У 1920 – 1938 машиніст підйому, нач. шахт. транс-ту, секретар парторганізації РУ ім. К. Лібкнехта. За відомостями загинув у скл. підпільної групи у тилу ворога.

Звичай, стереотипний спосіб поведінки, притаманний для визначеної групи людей. Одна з найрозповсюджених форм права на початкових ступенях розвитку суспільства. Жителі Криворіжжя є носіями давніх народ. З.

Звичай козацький, звичай, що побутував на Криворіжжі за часів козаччини: при народжені сина батько висаджував 2 жолуді, доньки – мати садила калинове зерня.

Звичайний провулок житломасиву Веселі Терни Терн. р-ну. Закладен. в 30-х. Довж. 150 м, ширина 6 м. Має 3 приват. будинки, проживає 11 чол. До 1975 мав назву провулок 2-й П'ятихатський. Обслуговує 90 в/з.

Звіробій (Hypericum), рід рослин родини звіробійних. Трав'янисті рослини або півкущі. Квітки поодинокі або численні в півзонтиках, зібраних у волотеподібні або щіткоподібні суцвіття. Пелюсток 5, золотисто-жовтих, часто з чорними залосками. **З. звичайний** – багаторічна рослина 30-90 см заввишки. Цвіте VI-VIII. На Криворіжжі зустрічається на відкритих сухих місцях, по балкових схилах та чагарниках. Лікарська рослина, має широкий спектр фармакологіч. властивостей. Близький вид – **З. стрункий**, поширений на степових схилах, вапнякових відслоненнях. У декоративному квітникарстві в Кр. Розі поширений **З. олімпійський**.

Звіряка Володимир Володимирович (16.4.1963, Кр. Ріг – 13.4.1983, Афганістан). Воїн-інтернаціоналіст. Зак. коксохім. тех-м (1982). В арм. з 1982. Смертельно поранен. у бою з моджахедами. Помер в госпіталі. Ім'я носить електровоз локомотив. депо. Похован. в Кр. Розі. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Звуковий індикатор руйнування, розроблен. науковцями КГРІ у середині 70-х. Призначен. для запобігання випадкових самообвалень у процесі ведення гірнич. робіт. Маса 1 кг. Вперше впроваджен. на Північнурльськ. боксит. РУ.

Звукодуй, людина, яка не мала голосу та таланту до співів, але співала у давні часи на Криворіжжі.

Звукометричний індикатор руйнування, розроблен. спеціалістами НДГРІ в середині 80-х. Призначен. для контролю розвитку процесів руйнування гірнич. порід, попередження раптових самообвалень, наявність тріщин у масивах.

“Зв’язківець”, газета, орган окружного батальйону зв’язку. Виходила у 1932.

“Зв’язківець”, пансіонат зв’язківців Кр. Рогу відкрит. у 1972 на березі Чорного моря у м. Скадовськ. Щозміни приймає до 150 чол. Має житловий корпус, спорт. майданчик, їдальню, пляж.

“Зв’язківець”, садівницьке товариство міськвідділу зв’язку закладене у 70-х в Довг. р-ні. Пл. 1 га. Має 21 ділянку.

Зв’язку вулиця житломасиву ЖКК № 26 центр. частини Жовт. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Довж. до 200 м, ширина 7 м. Має 3 будинки. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 13 в/з.

“Зв’язокчормет”, відкрите акціонер. тов-во бере початок від спеціалізованої дільниці Моск. підприємства “Зв’язокчормет”, відкритої у Кр. Розі в 1944. У квіт. 1958 реорганізоване у виробничо-технічне підприємство “Зв’язокчормет”. Проводило монтаж, налагодження, виготовлення обладнання зв’язку, диспетчеризацію та залізничну автоматику. У 1966 увійшло до скл. Мінчормету України. У 1967 виготовлена система апаратури зв’язку з машиністами кранів металург. і кокс. з-дів СРСР. У 1970 працювало 573 чол. У 1974 – 1975 утворені дільниці в Дніпропетровську, Донецьку, Комсомольську Полтав. обл. У 1975 працювало 810 чол., одержано Почес. диплом міжнарод. виставки “Зв’язок-75”. У 1975 занесено на обл. Дошку труд. слави. У лип. 1975 перейменоване на спец. управління “Укрзв’язокчормет” з правом проведення ремонт. робіт. У 1978 утворена дільниця в Марганці. У 1985 працювало 1048 чол. У 1995 перетворене на ВАТ “Укрзв’язокчормет”. У 1996 стало ВАТ “Зв’язокчормет”. У 1999 працювало 240 чол. 7 чол. нагородж. орденами. Директори Г. Д. Мизюк, І. А. Ізраілевич, О. В. Світашов, В. В. Коваленко. Розташоване в Жовт. р-ні.

Згода Тарас Григорович (14.4.1928, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1944 – 1993 формувальник ливарного цеху з-ду / ком-ту “Криворіжсталь”. Ударник п’ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, “Знак Пошани”.

Здесенко Петро Петрович (2.6.1938, Дніпропетров. обл. – 2000, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1961). У 1961 – 1967 терапевт. медчастини, зав. цех. поліклінікою РУ ім. Фрунзе. У 1967 – 1977 голов. лікар 6-ї міськ. лікарні. У 1977 – 1987 зав відділом охорони здоров’я міськвиконкому. У 1987 – 1998 голов. лікар 7-ї міськ. лікарні. Відмінник охорони здоров’я. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Здоровий Олександр Григорович (9.11.1928, Харків. обл.). Гірнич. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1954). У 1954 – 1957 гірнич. майстер, нач. дільниці Бакальськ. РУ на Уралі. У 1957 – 1965 нач. дільниці, голов. інж., у 1965 – 1973 нач. ш. “Центральна”, у 1973 – 1979 нач. ш. “Південна”, у 1979 – 1982 ст. інж., нач. виробнич. відділу РУ ім. XX партз’їзду. Умілий керівник. Сміливо впроваджував технічні новації. Виховав плеяду гірників. Нагородж. орд. “Знак Пошани”.

“Здоров’я”, садівницьке товариство закладене у 70-х в Довг. р-ні. Пл. 3,2 га. Має 60 ділянок.

“Здоров’я”, садівницьке товариство міськкому профспілки мед. працівників закладене у 70-х в Ц.-Міськ. р-ні. Пл. 4,6 га. Має 96 ділянок.

“Здоров’я”, база відпочинку РУ ім. К. Лібкнехта відкрита у лист. 1971 на березі р. Боковенька. Має 2-поверховий спальний корпус на 100 місць, пляж, об’єкти відпочинку. Відпочивають гірники ШУ “Батьківщина”.

Здрогова Раїса Терентіївна (21.11.1926, Свердлов. обл.). Народ. умілець. Зак. Свердлов. буд. тех-м (1946). У 1947 – 1950 фотограф фотоательє (Свердловськ). У 1950 – 1959 технік, ст. інж. ін-ту “Уралмеханобр”. У 1959 – 1981 ст. інж. ін-ту “Механобрчормет”. З

дитинства займається аплікацією. Створює сюжети народ. фольклору, Уралу, казок. Вела гурток умілих рук у Чкалівськ. НСШ. Уч. виставок з 1995.

Здутов Анатолій Олексійович (28.11.1950, Хабаровськ). Транспорт. керівник. Зак. Всесоюз. політех. ін-т (1988), Акад. управління персоналом (1997). Працював у Хабаровську. У 1977 – 1980 водій АТП-03102, у 1980 – 1982 голов. інж. міськкінодирекції. У 1983 – 1987 нач. відділу, нач. автоколони, голов. інж. АТП-03123. З жовт. 1987 директор АТП-14136 / ВАТ "АТП-14136".

Зебрина (Zebrina), рід рослин родини комелінових. Батьківщина – Півн. та Центр. Америка. Багаторічні трав'янисті рослини з повзучим стеблом, створюють куртини. Листя чергові, дворядно-розташовані, яйцеподібні, довж. 4-6 см, шириною 2,5-3 см, зверху – червоно-зелені жилки з білими смугами, знизу – фіолетові, голі, по краю опушені. Квітки інтенсивно-рожеві. На Криворіжжі використовується як ґрунтопокривна та ампельна рослина в оранжереях і зимових садах.

Зейтман Борис Володимирович (лист. 1884, Кіровоград. обл. – 26.5.1955, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Одес. мед. ін-т (1911). З 1911 працював у земській лікарні Кр. Рогу. Один з перших дипломованих медиків Криворіжжя. Вів боротьбу з епідеміями. З 1945 терапевт 1-ї міськ. лікарні, голов. терапевт Кр. Рогу. Лікар вищої категорії. Нагороджу. орд. Леніна.

Зейтман Володимир Борисович (21.10.1915, Кр. Ріг – червень 2002, там же). Мед. керівник. Зак. Одес. медін-т. Працював лікарем у Кр. Розі. У 1942 – 1945 працював у Кемеров. обл. З 1945 лікар протитубдиспансеру, у 1946 – 1983 лікар - інфекціоніст. Лікар вищої категорії. Представник династії медиків Кр. Рогу.

Зелена вулиця житломасиву Мирівське Терн. р-ну. Закладена на початку 50-х. Довж. 600 м, ширина 7 м. Має 2 держ. будинки, проживає 32 чол. Обслуговує Мирівський в/з.

Зелена велика балка, до 50 км. Має 3 крупні гілки. Впадає в р. Інгулець вище сел. Зелене, частини Кр. Рогу. У нижній частині велися відкриті гірнич. розробки заліз. руд на початку XX ст. По території організовані пасовища, прокладені залізнич. та автошляхи, створені ставки. Виявлен. мінерал епідот. Назва пішла від значної кількості дерев та кущів.

Зелена зона, траси швидкісного трамваю поміж мкрн. Гірницький і Сонячний. Закладена у 1-й чверті 80-х. Пл. 8 га. Має водозахисне значення.

"Зелене господарство", комунальне підприємство бере початок від контори благоустрою, перші згадки про яку датуються 1944. Поле діяльності: догляд за парками, скверами, зовнішнє освітлення, ремонт доріг, утримання розсадників декоратив. рослин. У квіт. 1961 перейменоване у тр-т зеленого будівництва. У берез. 1965 відокремлені в самостійні підприємства – тр-ти дорож. будівництва, "Кривбассвітло". Тр-ту залишився догляд за територ. Кр. Рогу, оранжереями і розсадниками. У 1973 перейменован. у рем.-буд. управління зелен. госп-ва. У 1975 із скл. вийшли рад-п "Декоративні культури", АТП 0429. У лют. 1992 перейменован. в управління зеленого госп-ва. У лют. 1994 перейменоване в управління "Зелене господарство". Облаштування клумб, догляд за квітами і зеленими насадженнями. Керівники М. П. Облад, В. І. Іванов, В. В. Федоренко, В. І. Коваленко, Л. Л. Лопачов, А. О. Резников, П. В. Заїка.

Зелене, житломасив Інгулецьк. р-ні. Виник на місці козацьк. зимівника Василя Зеленого (1668). Як село, існує близько 1740. Існувало кладовище козаків з камінними хрестами. У XIX ст – початку XX ст. існувала садиба поміщика Добровольського (тепер школа). Серед козаків відоме ім'я І. Плюваки, що служив в курені Роговського. До 1965 мало статус села Широківськ. р-ні. Входить до скл. Кр. Рогу, як частина Інгульця. Діє школа, клуб, магазини. Населення ? чол. Пл. ? га. Пам'ятник визволителям. Житло в основному приват. сектор. Існують вул. Вереснева, Краснодонська, Червонофлотська, 50-річчя комсомолу, Фельдмана, Спортивна, Полтавська, Зеленівська, Овочеводів, Яновського.

Зелене містечко, розташоване у півд.-схід. частині Дзерж. р-ну. Житломасив закладен. в 1931 у зв'язку з будівництвом КМЗ. Спочатку на геофізич. карті мало позначку, як П'ята дільниця. Місце проживання будівельників і металургів з-ду "Криворіжсталь". Складалося

з тимчасов. будинків барач. типу, а потім з котеджів та приват. будинків. У середині 60-х проживало 10 тис. чол., існувала СШ, 2 дитсадки, торг. мережа. Місцевість втопала в зелені, звідси й назва. Знесене на початку 70-х у зв'язку з будівництвом ДП № 9. Жителі в основному переселені на території сучас. Сакс. р-ну.

"Зелене Поле", колгосп утворен. у 1929 в с. Лозуватка на базі тов-ва спільної обробки землі. Займався вирощуванням зернових. Мав до 600 га землі. У 1933 ліквідован. шляхом об'єднання з кол-пом ім. Хатаєвича. Голова Р. Н. Шевченко.

Зелене Поле, село Орджонікідзівськ. сільради розташоване за 16 км на півн. від центру сільради. Рельєф спокійний, рівнинний. Засноване у 70-х XIX ст., як нім. колонія Грюнфельд. Розташовувалося на Микитинськ. шляху, поблизу колодязів і балки Крутої. У 1885 існувало 42 двори, проживало 223 чол. Земля одержана шляхом викупу у поміщиків братів Шляхтичів. Входило до скл. Верхньодніпровськ. повіту Катеринославськ. губ. Оселялися безземельні селяни з Полтав., Київ., Чернігів. губ., які наймитували у німців. Існував цегельний з-д. Будинки і госп. споруди будувалися з цегли. З початку XX ст. діяли кірха, мех. завод с/госп. інвентарю. У 1905 – 1907 діяв загін самооборони, сформован. колоністами. Захищав житло, посіви від нападів селян. Під час окупації австро-нім. військами частина колоністів виїхала до Німеччини. У 1919 залишилося 32 будинки, проживало 150 чол. Майже зник і великий сад на півд. заході. З 1920 діяв комітет незалежних селян, з 1922 тов-во спільного обробітку землі. Започатковані школа водіїв, будинок для сиріт, початкова школа. У 1937 – 1938 серед. кол. нім. колоністів 118 піддані арешту. У 1940 існувало 80 будинків, проживало 250 чол. 50 чол. брали участь в боях. Постраждало під час боїв зими 1944. 289 чол. загинуло у боях за село. Відбудова завершилася на початок 50-х. Діяло відділення кол-пу / рад-пу ім. Шевченка. На півн. околиці проходить залізниця Кр. Ріг-П'ятихатки, на півд. – Кр. Ріг – Дніпропетровськ. У 1973 проживало 767 чол. Пл. 134 га. Має 6 вулиць, 227 будинків, проживає 564 чол. Діють НСШ, будинок-інтернат для інвалідів, церква, бібліотека, медпункт, 2 магазини.

Зелене Поле, села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у трав. 1957. Скульптура воїна з вінком вшановує пам'ять 386 бійців і командирів 10 гв. ПДД, які загинули під час визволення села 26.10.1943 та оборонних боях до 30.1.1944. Спочатку на меморіал дошці вибито 375 прізвищ, у трав. 1985 були перепоховані ще 11 чол. Композиція виготовлена майстрами з Харків. худ. майстерні.

Зелений Гай вулиця житломасиву Карнаватка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 20-х залізничниками ст. Карнаватка на місці лісового масиву. Розвитку набула в 40-50-х. Спочатку мала назву вулиця Псковська. Довж. 595 м, ширина 6,5 м. Пл. 3,8 тис. кв. м. Заасфальтована у 1982. Має 60 приват. будинків. Обслуговує 72 в/з.

Зелений Гай село, Кіровськ. сільради розташоване за 8,5 км на півд. схід від центру сільради. Рельєф спокійний. Виникло у 1921. Пл. 154 га. Має 6 вулиць, 227 будинків, проживає 434 чол. Діють НСШ, магазин, медпункт. З 1994 триває газифікація.

"Зелений клин," садівницьке товариство ін-ту НДГРІ закладене у 80-х в Інгулецьк. р-ні. Пл. 4,1 га. Має 60 ділянок.

Зелений Луг село, Кіровськ. сільради розташоване за 1 км на півд. від центру сільради. Рельєф спокійний. Виникло у 1922 шляхом переселення сімей Харенків, Гопкало, Крутько з Кр. Рогу. На початку 30-х прибули переселенці з Хмельницьк. обл. У 1932 існувала вулиця, 45 дворів. Діяв кол-п "Жовтень". Населення складало до 200 чол. Під час ВВВ 50 чол. брали участь у боях. Постраждало під час бойових дій. Відбудоване у 1945. Діяв кол-п "Жовтень", відділення кол-пу "Комсомолець". Існував клуб, початкова школа. У 1973 населення складало 268 чол. Пл. 72 га. Має 3 вулиці. Дворів 106, населення 155 чол. Триває газифікація.

"Зелений світ", громадська екологічна організація Терн. р-ну. Організована у квіт. 1997. Нараховує 30 активістів. Пропагує здоровий спосіб життя. Веде боротьбу за покращення екообстановки у Кривбасі. Голова С. М. Дашковський.

“Зелений світ”, садівницьке товариство Батуринськ. вагонного депо закладене в 70-х у Довг. р-ні. Пл. 10,3 га. Має 147 ділянок.

Зелений Юрій Костянтинович (19.8.1946, Красноярськ. кр.). Відом. художник. Зак. Моск. ун-т культури ім. Крупської (1980). Працює у галузі живопису. Уч. виставок з 1991. Один із засновників сучас. модерн. музею, творч. об’єднання “Сплав”. Проживає у Німеччині. Роботи зберігаються у музеях і приват. колекціях у багатьох країнах світу. Багато робіт присвячені Кр. Рогу.

Зелений Яр село, Глеюватськ. сільради розташоване у скл. с. Глеюватка, як житломасив. Засноване у 1920 – 1922 переселенцями з с. Лозуватка. Серед перших поселенців Д. Лютий, М. Приймак, О. Коновал. Місцевість являла зарості верболозу, терну. У 30-ті діяв кол-п “Зоря соціалізму”. Існувало 2 вулиці, 50-60 будинків, проживало до 300 чол. Постраждало під час війни. Відбудова завершилася на кінець 40-х. У 1961 увійшло до скл. с. Глеюватка.

Зелений яр, розташован поблизу ст. Мусіївка. Довж. 4-5 км. З’єднується з балкою Зеленою. Багатий рослинністю.

Зелених України партії міська організація, зареєстрована у лип. 1999. Голова І. П. Хорошко.

Зеленівська вулиця, розташована в сел. Зелене Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася в 50-х для працівників рад-пу “Полтавка”. Керував забудовою виконроб В. І. Бабанський. До груд. 1975 розділялася на вул. Зеленівську, 1-4. Довж. 200 м. Має 22 будинки без. комун. зручностей на 2 сім’ї, де проживає 238 чол. Обслуговує Зелене в/з.

Зеленівське козацьке кладовище, відкрите краєзнавцем О. І. Прокопчуком. Поховання датується XVIII-XIX ст. Розташовувалося поміж будинком Добровольського (сучас. НСШ № 101) і гаєм на березі Інгульця. Перші розкопки почалися у жовт. 1993 археологами міськ. музею. Тоді позначилася територія кладовища, а про його існування довели дослідження студентів-істориків педін-ту. Влітку 1998 вони розкопали могилу козака і знайшли ікону з п’яти фрагментів з Євангелія. На місці цвинтаря планується нанести пагорб, встановити козацький хрест і побудувати капличку.

“Зеленію!”, фраза-відчай, вимовлена селянином під дією фізичної сили в період до 1861. Вигук означав, що селянин в результаті тортур згоден заплатити за недоїмки 3 крб., а купюра мала зелений колір. Подібні екзекуції у давні часи на Криворіжжі вважалися звичайним явищем.

Зеленін Дмитро Якович (20-ті, Кр. Ріг – жовт. 1941, там же). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Під час окупації перебував у підпіллі. Розстрілян. гестапо після жорстоких катувань.

Зеленко Андрій Максимович (27.3.1938, Брест. обл. – 22.9.1996, Кр. Ріг). Засл. шахтар України (1989). Освіта н/середня. У гірнич. промисловості з 50-х. У 1970 – 1994 бурильник, прохідник ш. “Північна” РУ ім. Кірова. Кращий за професією. Новатор виробництва. Переможець змагань, ударник п’ятирічок. Нагородж. знак. “Шахтарська слава” 1-3 ст.

Зеленогаївське кладовище, діяло у 1892 – 1992 на території Ц.-Міськ. р-ну. Пл. 4,2 га. Поховань 3740.

Зеленогаївське кладовище, розташоване у центрі с. Зелений Гай Кіровськ. сільради. Закладене у середині 20-х. Пл. 0,9 га. Поховані жителі с. Зелений Гай, ст. Мусіївка, с. Червона Поляна. Кількість поховань невідома.

Зеленогаївський ставок, закладен. у 1959 на землях рад-пу “Україна”. Пл. 15,3 га, водні запаси 160 тис. куб. м. Зариблений. Місце для відпочинку місцевих жителів.

Зеленогаївський табір для німецьких військовополонених, діяв на території с. Зелений Гай у 1944 – 1954. Перебувало до 2 тис. чол. Використовувалися на відбудові і будівництві сільськ. і пром. об’єктів, залізниці.

Зеленого Поля села курган, розташован. за 1,5 км на півн. схід від півн. околиці села і за 0,8 км на півд. від балки Крута. Складається з двох насипів. Домінуюча вис. 1,7 м, діам. 45 м, 2-а розорена до вис. 0,6 м. Оглянутий археологом О. О. Мельником у 1983.

Зеленого селища меморіальний комплекс, на братській могилі воїнів 88 гв. СД, які загинули під час визволення села, відкрит. у трав. 1965 на вул. Червонофлотській, поблизу НСШ № 101 в Інгулецьк. р-ні. Поховано 89 чол., з них 67 відомі. Скульптура воїна на повний зріст з автоматом у лівій руці і букетом квітів у правій вис. 3,75 м виготовлена майстрами Одес. худ. майстерні. Залізобетон і цегла, ліворуч і праворуч дати: 1941 – 1945. Монумент доглядають учні НСШ № 101.

Зеленоградська вулиця житломасиву Братське Жовт. р-ну. Закладене у 20-х. До 1975 мав назву провулок 3-й Братський. Довж. 600 м, ширина 7 м. Має 8 приват. будинків. Багата на зелені насадження. Названа на честь м. Зеленоград у Моск. обл. (Росія). Обслуговує 85 в/з.

Зеленоклинська круча, над р. Інгулець на півн. від с. Лозуватка. Виходи скельних порід.

Зеленолузька початкова школа, відкрита у 1936 у с. Зелений Луг Кіровськ. сільради. Розташовувалася у глинобитному будинку. Навчалося до 30 учнів, працювало 2 учителі. Ліквідована у 1967 шляхом переведення учнів до Кіровськ. НСШ. Серед учителів Є. П. Кацан, О. О. Онупрієнко.

Зеленолузький сільський клуб, відкрит. у 1932. Розташовувався у просторій хаті на 100 місць і дитсадок. Щотижня демонструвалися кінофільми. Проводилися збори чл. кол-пу "Жовтень". Закрит. у 1962. Споруда збереглася.

Зеленолузький ставок, закладен. у 1960 на території рад-пу "Україна". Пл. 6,4 га, водні запаси 40 тис. куб. м. Зариблені. Місце відпочинку місцевих жителів.

Зеленоочка (Chlorops pumillionis), комаха родини злакових мушок. Довж. тіла 2-5 мм. Шкідник озимої та ярої пшениці, ячменю, вівса та інших хлібних злаків. Поширена в Євразії, Півн. Америці. В Україні трапляється повсюдно, має 2 покоління.

Зеленопільська балка, розташована на півн. захід від с. Зелене Поле Орджонікідзівськ. сільради. Тягнеться з півн. сходу на півн. захід. Довж. до 15 км. Впадає у балку Тимошову. Початок бере у Софіївськ. р-ні. Схили пологі, на впадінні круті. По дну протікає струмок. Перекрита двома ставками. Схили поросли терном, глодом, має багату трав'янисту рослинність. Утворилася шляхом розмивання ґрунту весняними водами в результаті ерозії ґрунту.

Зеленопільська неповна середня школа, створена у 1925 як початкова. У 1937 перетворена на 7-річну. Нова споруда побудована у 1945. Існувало 8 класів, до 250 дітей навчалося у 2 зміни. У 1970 побудована сучас. споруда. Пл. 1,2 тис. кв. м. Пл. території 1 га. У 8 класах навчається до 200 учнів, працює 18 учителів. Діють майстерня, спорт. майданчик, драм., танц. гуртки, хор, секція футболу. Серед кращих вчителів Д. В. Макієнко, В. О. Шупко, В. М. Новак, І. К. Пузін, Г. М. Бугай, В. М. Шульга ін. Директори В. І. Табацький, О. В. Василенко, Л. М. Костирьова, О. В. Дум'як, Н. Г. Мовчан.

Зеленопільська святих Петра і Павла Українська православна церква Київського патріархату, освячена у лип. 1994. Розташована у приміщені, де діяла нім. лютеранська церква. Віруючих до 50 чол. Служба проводиться у вихідні та святкові дні. Діє недільна школа, яку відвідують 33 чол.

Зеленопільська сільрада, створена у 1924 у скл. сіл Зелене Поле, Кам'яне Поле, Високе Поле, Новопокровка. У 30-х приєдналися села Орджонікідзе (Молочне), Кірове. Займало 9 тис. га. Проживало до 4 тис. чол. Діяли кол-пи ім. Тельмана, ім. Петровського, ім. 1-го Травня, "Труд". Ліквідована у 1957 шляхом перенесення центру до с. Орджонікідзе.

Зеленопільська школа водіїв, організована у 1935 на базі кол. з-ду с/госп. інвентарю. Готувала водіїв для с/госп. Криворізьк., Софіївськ. р-нів. Підготовлено до 1 тис. чол. Працювало 10 чол. Ліквідована з початком ВВВ у 1941.

Зеленопільське кладовище, розташоване на півд. околиці с. Зелене Поле Орджонікідзівськ. сільради. Закладене у 80-х XIX ст. Пл. до 2 га. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома. Існує нім. дільниця.

Зеленопільський дитячий будинок, відкрит. у 1945. Утримувалися діти-сироти часів ВВВ. Діяла школа. Закрит. у 1965. Приміщення стало базою для психоневрологічного будинку-інтернату для хворих дітей.

Зеленопільський психоневрологічний будинок-інтернат для жінок, відкрит. у 1980. Складається з 2-х житлових корпусів, їдальні, медблока. Перебуває 160 чол. з Дніпропетров. обл. Персонал 89 чол., серед них 60 медиків.

Зеленопільські ставки, закладені на початку XIX ст. і у 1939 (2) на території рад-пу ім. Шевченка. Пл. 5,8; 5,0; 4,9 га, водні запаси 60, 51, 46 тис. куб. м. Зариблені. Місце відпочинку місцевих жителів.

Зеленоріченська світа, Інгулецької серії порід представлена кварцитами, полевошпаткварцитами, метапіщаниками. Потужність пролягає 200 м.

Зеленоярська балка, розташована поблизу с. Зелений Яр (частина с. Глеюватка). Тягнеться із сходу на захід. Довж. 6 км, паралель Отаманівськ. балці. Схили пологі, рослинність верболози, глод, трава.

Зеленоярське кладовище, розташоване на захід. околиці житломасиву Зелений Яр с. Глеюватка. Пл. 0,8га. Закладене у кінці 20-х. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома.

Зеленоярський ставок, закладен. у 1956 на території рад-пу "Веселі Терни". Пл. 20,6 га, водні запаси 412 куб. м. Зариблений. Місце для відпочинку місцевих жителів.

Зеленський Едуард Михайлович (6.10.1933, Вінницька обл.). Новатор виробництва. Зак. Криворізьк. тех-м рудавтоматики. З 1975 модельник цеху № 2, З ВАТ "РЕГОМ". Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Зеленський Віктор Юхимович (17.3.1920, Кіровоград. обл. – лют. 1986, Кр. Ріг). Засл. гірник. України (1963). Зак. КГРІ (1952). У 1938 – 1941 працював на коксохім. з-ді. З 1940 сигнальник корабля ЧФ. Уч. ВВВ з червня 1941 у скл. 30-ї берегової батареї під Севастополем. Один з останніх захисників міста-героя. Ім'я занесене на Дошку слави на Сапун-горі. У 1952 – 1971 гірнич. майстер, голов. інж., нач. ш. ім. Валявка, нач. ш. № 5 РУ ім. Ілліча. У 1971 – 1973 заст. керуючого тр-том "Дзержинськруда". У 1973 – 1986 викладач кафедри гірнич. машин КГРІ. Шахта № 5 під його керівництвом першою у Кривбасі перейшла на 6-годинний робочий день. Автор наук. праць, винаходів. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки, знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Зеленушка (Chloris chloris), птах роду горобцеподібних. Довж. 15-20 см, вага 23-28 г. Забарвлення самця жовто-зелене, верх голови сірий, самка сірувато-зелена. Населяє ліси, парки, сади Криворіжжя. Кочовий птах. Тримається парами, зграйками. Пісня – "вжжж". Гніздо на березі. Кладка у берез.-квіт. з 4-6 яєць. Живиться насінням, комахами.

Зеленяк, птах родини в'юркових ряду горобцеподібних. Завбільшки з горобця. Легко відрізняється за загальним жовтувато-зеленим (самець) або сірувато-зеленуватим забарвленням тіла. Крила і хвіст чорні з жовтими смугами. Здалека самок можна сплутати з самками і молоддю звичайної сочевиці. Проте зеленяк більший і має товстіший дзьоб. Ареал охоплює лісову, лісостепову, степову зони СНД, Крим, Кавказ, Серед. Азію, Захід. Європу, Півн.-Захід. Африку, Півд.-Захід. Азію. В Україні – звичайний гніздовий птах усіх зон. Частково осілий, частково відлітає на зиму. На Криворіжжі є звичайним осілим, кочовним птахом Кр. Рогу та інших населених пунктів, приміських зон. Оселяється на узліссях, у садах, дачних ділянках, парках, лісопаркових зонах, заплавних гаях з чагарниками; густого суцільного лісу уникає. Гніздиться у квіт.-лип. на деревах, у кущах не вище 3 м, рідше до 6 м. Кладка 4-6 голубувато-білих з чорно-фіолетовими або темно-червоними плямами. Живиться насінням і комахами.

"Зелень", листяні овочі, які використовують для приготування різних страв з давніх часів на Криворіжжі.

Зеліхман Соломон Маркович (1900, Кр. Ріг – 1967, Москва). Чл. СХ СРСР (1939). Зак. курси студії ім. Грекова (1936). Уч. гром. війни у скл. 1 КА. Працював у галузі станкового живопису. Уч. виставок з 1933. Уч. ВВВ. Серед творів "Прорив фронту 1-ю Кінною Армією", "Атака кінноти на Халхін-Голі", "Кіннота Бєлова під Москвою", "Рейд донських козаків Платова, 1812".

Зелов Олександр Антипович (30.8.1914, Ленінград. обл. – 25.10.1970, Кр. Ріг). Військ. керівник. Зак. Рязанськ. школу авіаштурманів (1933). В арм. з 1932. У 1938 брав участь у народ.-рев. війні в Іспанії. Штурман ланки швидкіс. бомбардувальників. Уч. ВВВ з серп. 1941. У 1942 – 1946 готував кадри у Вищій школі штурманів. В арм. до 1961, полковник. З 1961 викладав у Криворізьк. авіатех. уч-щі. Нагородж. орд. Червоного Прапора (2), Червоної Зірки (2).

Зелькін Борис Петрович (26.8.1938, Полтав. обл.). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1977). З 1962 слюсар, майстер, нач. рем. цеху, голов. механік, заст. голов. інж. КЦРЗ. Брав участь у введенні з-ду. Один з організаторів ремонт. служби. Актив. раціоналізатор. Керував впровадженням нової техніки, верстатів.

Земіна, язичницька слов'янська богиня, поораної землі і нової борозни. Об'єкт культу прадавніх жителів Криворіжжя.

Землекористування, процес користування земельними ресурсами єдиного держ. земельного фонду за чинним законодавством. Передбачається бережливе ставлення до землі, постійне піклування про підвищення її родючості, відновлення забруднених промисловістю площ.

Земляний Микола Федорович (4.8.1938, Кр. Ріг). Почес. громадянин Кр. Рогу (1988). Засл. будівельник України (1980). Зак. КГРІ (1973). У 1958 – 1970 майстер, ст. виконроб, нач. управління тр-тів "Криворіжаглобуд", "Криворіжіндустрбуд". З червня 1970 керуючий тр-том "Криворіжіндустрбуд". Сформував колектив будівельників, створив потужну базу для розвитку важкої індустрії півдня України. Керував будівництвом коксових батарей №№ 8-10 КХЗ, шахти № 2 ім. Артема, сурикового з-ду, корпусу ін-ту "Механобрчормет", ДП №9 КМК, вовнопрядильної фабрики, екооб'єктів ін. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора (2), "Знак Пошани".

Земляний Олександр Олексійович (1905, Кр. Ріг – січ. 1938, Київ). Парт. керівник. Освіта н/середня. Один із засновників комсомолу на Дніпропетровщині. У 1921 – 1932 працював в апараті обкому ЛКСМУ. У 1933 – 1937 1-й секретар Нововасилівськ., Марганецьк. райкомів КПУ, зав. відділом обкому. Характеризувався умілим організатором. Жертва сталінськ. репресій. Заарештован. у лист. 1937. Розстрілян. у Харків. в'язниці. Реабілітован. у 1956.

Земляний Тихон Трохимович (1895, Кр. Ріг – 50-ті, Краснодар). Уч. рев. подій. Освіта середня. У 1912 – 1916 забійник на Колачевськ. руднику. Уч. 1-ї світ. війни з 1916. Удостоєн. Георгієвськ. хреста 4 ст. У 1917 сформував та очолив загін Червоної гвардії Колачевськ. рудника. Приєднався до загону Кіквідзе. Залишен. у тилу австро-нім. окупантів. Підірвав військ. ешелон на ст. Верховцеве. Уч. гром. війни на Півд. фр. Тяжко контужений у боях за Перекоп. Проживав у Краснодарі. Нагородж. знак. "Герою рев. руху", іменною зброєю.

Землянушкін Ілля Михайлович (1920 - ?). Гірнич. керівник. Освіта вища. Ветеран гірнич. промисловості Кривбасу. Брав участь у відбудові шахт. У 1960 – 1962 нач. ш. ім. Валявка РУ ім. Ілліча. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Землячки вулиця мкрн. Соцмісто Дзерж. р-ну. Закладена в кінці 50-х. Розвитку набула в 60-70-х. Довж. 550 м. Пл. 7,8 тис. кв. м. Має 6 багатоповерх. будинків. Розташовані 2 ресторани, банк "Гірник". До 1975 мав назву провулок Революційний. Названа на честь уч. рев. руху, держ. діяча Землячки (Залкінд) Розалії Самійлівни (1.4.1876, Київ – 21.1.1947, Москва). Уч. рев. руху з 1893. З 1901 агент "Искры". Уч. гром. війни у скл. 8, 13 А. У 1939 – 1943 заст. Голови РКК СРСР. Один з організаторів масового знищення офіцерів армії Врангеля у 1920. Обслуговує 50 в/з.

Земнухова вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася у 1963 у зв'язку з розвитком ком-ту. До груд. 1975 мав назву провулок 2-й Новомосковський. Довж. 500 м. Має 26 приват. будинків. Названа на честь Героя Рад. Союзу, підпільника Земнухова Івана Олександровича (8.9.1923, Рязан. обл. – 15.1.1943, Краснодон).Чл. штабу "Молодої гвардії". Уч. диверсій. Витримав люті тортури. Нагороджс. орд. Леніна. Обслуговує 22 в/з.

Земська ветеринарна лікарня, існувала на початку XX ст. на вул. Вокзальній (тепер пересічення вул. Леніна і вул. Каунаська). Проводила лікування й обстеження свійськ. тварин. Мала фельдшер. пункт та бойні, де працювали лікар М. Д. Курдюмов, фельдшер Ф. С. Максимець. Голов. лікар А. Я. Міхнін.

Земські лікарні у Кр. Розі, виникли у кінці 90-х XIX ст. Перша відкрита у 1895 в центр. частині Кр. Рогу. Мала 20 ліжок, діяли інфекційне, хірургіч. відділення. Друга відкрита у 1906 у півн. частині Кр. Рогу. Мала 18 ліжок. Утримувалися на кошти земства. Лікувалися гірники, рядові городяни. У 1919 перейменовані у повітові.

Земські школи, започатковані у Кр. Розі у 1874. Навчалося 20 дітей, викладав священик. Друга школа відкрита у 1874. На початку XX ст. існувало 6 З. ш. Надавали неповну середню освіту. У кожній навчалося по 50-70 чол., працювало по 10 учителів. Ліквідовані з початком гром. війни.

Земтруд, село Новозорівськ. сільради засноване у 1924 за 3 км на півн. схід від с. Бурлацьке. Існувала 1 вулиця на 50 дворів. Вважалося відділенням кол-пу "Соціалістична перебудова". Існувала вівцеферма. Зруйноване під час війни. Знесене як неперспективне у середині 50-х. Люди переселені у с. Бурлацьке.

Земцов Петро Володимирович (27.2.1952, Кр. Ріг). Громадськ. діяч. Зак. КГРІ. У 1970 працював слюсарем на КХЗ, підприємстві "Криворіжтепломережа", КБ "Енергія", ш. "Саксагань", тепер монтер киснев. цеху КДГМК. Голова міської організації Народного руху України.

Зенін Михайло Михайлович (1.6.1944, Кр. Ріг). Засл. працівник транспорту України (1994). Освіта середня. У 1961 – 1967 слюсар з ремонту металург. печей. У 1967 – 1970 пом. машиніста паровоза залізнич. цеху № 2, у 1970 – 1999 складач поїздів залізнич. цеху № 1 ком-ту "Криворіжсталь". Новатор виробництва. Ударник п'ятирічок, переможець змагань.

Зенко, народна назва дзеркала у давні часи на Криворіжжі.

Зенчик Михайло Васильович (1922, Мінська обл. – жовт. 1944, Криворіжжя). Визволитель. Освіта н/середня. В арм. з 1940. Уч. ВВВ з лип. 1941. Гв. сержант ком-р башти танка Т-34 під командуванням М. К. Гоменюка. 29.10.1943 перерізав шосе с. Гурівка-с. Лозуватка. Знищив багато живої сили і техніки противника. Героїчно загинув у скл. екіпажу під с. Недайвода. Ім'я на обеліску. Нагороджс. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки.

"Зеркало", додаток до газети "Наша позиція", заснована у груд. 1990. Друкувала розважальну тематику. Виходила раз на місяць тиражем 32 тис. екз.

"Зернове Поле", колгосп утворен. у 1930 жителями 7 кварталу с. Лозуватка. Мав 600-700 га землі. Займався вирощуванням зернових, утриманням худоби. Ліквідован. у 1950 шляхом приєднання до кол-пу "Шлях Леніна" на правах бригади.

Зерноїдові (Bruchidae), родина жуків. Довж. тіла 1,5-3 мм. Близько 900 видів, поширений в усіх частинах світу. В Україні – приблизно 15 видів. Личинки розвиваються у насінні бобових, зонтичних та інших рослин, завдаючи шкоди багатьом с/госп. культурам. З. березковий приносить користь, знищуючи насіння бур'яну – берізки польової.

Зернолущилка, вид с/госп. машини. Була поширена на Криворіжжі у 30-40-х XX ст.

"Зёрнышко", газета недільної школи храму Різдва Пресвятої Богородиці. Заснована у груд. 2000. Розрахована на дітей. Тираж 1 тис. екз.

Зибін Юрій Іванович (3.9.1932, Ростов). Засл. будівельник України. Зак. Ростов. інж.-буд. ін-т (1955). У 1955 – 1963 виконроб, нач. дільниці СУ № 107, у 1963 – 1969 керуючий тр-том "Криворіжстальконструкція". У 1969 – 1980 заст. нач. управління

“Укрголовстальконструкція”. У 1980 – 1987 нач. управління Мінмонтажспецбуду України. У 1987 – 1990 нач. будівництва металург. ком-ту в Нігерії. Золота медаль ВДНГ (1968). Нагороджж. орд. Трудового Червоного Прапора, “Знак Пошани”.

Зибіна Майя Опанасівна (6.3.1934, Ростов - ?). Д.М.Н. Зак. Ростов. мед. ін-т (1958). У 1960 – 1969 голов. лікар онкодиспансеру. Одна з організаторів онкослужби у Кр. Розі. Впроваджувала нові методи лікування, проводила унікальні операції з ліквідації пухлин. Керувала будівництвом спецкомплексу. Уч. з’їздів онкологів СРСР, України, Всесвіт. з’їзду онкологів в Токіо. Автор наук. праць з проблем онкології.

Зибка, колиска для немовля у давні часи на Криворіжжі.

“Зибкове” рудовиявлення бідних залізних руд, розташоване в Олександрійськ. р-ні Кіровоград. обл. Географіч. координати $48^0\ 44^I$ - $48^0\ 45^I$ півн. широти, $33^0\ 28^I$ – $33^0\ 29^I$ схід. довготи. Належить до центр. частини Західно-Інгулецьк. руд. підзони. Виявлене у кінці XVIII ст. Геологіч. розвідка проводилася криворізьк. геологами в 1968. Запаси руди розвідані до 300 м. Приурочене до інтенсивної магніт. аномалії. Локальна синклінальна структура. Вік 2100 млн. років. Склад: залізисті роговики, амфіболіти, гнейси. Типи руди – силікат-магнетитові роговики.. Утримання заліза 35 %. Вивчали геологи О. С. Кисельов, Т. М. Сумцова, М. І. Веригін, Л. Г. Загоруйко.

Зив Володимир Самійлович (початок XX ст. – 1938). Держ. керівник. Освіта середня. Уч. гром. війни. Брав актив. участь у відбудові Кривбасу. У 1937 – 1938 1-й секретар Ц.-Міськ. райкому КПУ. Загинув під час сталінських репресій. Доля невідома.

Зигокактус обрублений, різдвяна зірка, декабрист (Zygocactus truncatus), рід рослин родини кактусових. Батьківщина – Бразилія. Стеблова сукулентна рослина висотою до 50 см. Пагони пониклі, складаються з численних плоских члеників, дугоподібновигнутих, довж. 5 см і шириною 2,5 см, кожний з них з 2-4 зубцями. Квітки лілово-червоні з фіолетовим відтінком по краях пелюсток, з’являються на кінцях члеників. Плід – рожево-червона ягода, довж. до 1 см. Цвіте X-XII. У Кр. Розі використовується як оранжерейна, кімнатна рослина. Найпоширеніші садові форми з фіолетовими, темно-червоними квітками.

Зима Микола Іванович (4.2.1910, Полтав. обл. – 1989, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1936). У 1932 – 1941 бурильник, технік, нач. дільниць, нач. шахт ШУ ім. Жовтневої революції, Дзержинського, Кагановича, Р. Люксембург. У 1947 – 1952 нач. шахти на Горноблагодатськ. руднику на Уралі. У 1952 – 1962 зав. ш. “Північна” ім. Валявка, нач. тех. відділу РУ ім. Ілліча. Засновник династії гірників. Актив. учасник відбудови Кривбасу.

Зималев Георгій Семенович (25.11.1911, Могильов. обл. – 1987, Москва). Герой Соц. Праці (1966). Зак. Моск. гірнич. ін-т (1940). У 1923 – 1934 працював в с/госп. Могильов. обл. У 1940 – 1941 нач. дільниці, тех. керівник ШУ ім. Дзержинського. У 1941 – 1944 нач. дільниці, голов. інж. Бакальськ. РУ, Магнітогорськ. РУ. У 1944 – 1947 нач. ш. “Гігант”, секретар парткому ШУ ім. Дзержинського. У 1947 – 1949 голова ЦК Спілки працівників залізоруд. промисловості півд. України. У 1949 – 1953 голов. інж. РУ ім. Фрунзе. У 1953 – 1957 керуючий РУ ім. Кагановича. У 1957 – 1966 керуючий тр-том “Дзержинськруда”. У 1966 – 1987 займав керівні посади в Мінчорметі СРСР. Один з видатних гірнич. керівників Кривбасу. Мав значні заслуги у розвитку видобутку руди. Вів громадську діяльність. Депутат Верх. Ради України. Автор винаходів. Нагороджж. орд. Леніна (2).

Зимівник запорізьких козаків, невеличкі хутори, де мешкало одна або кілька сімей. Складалися з 2-3 хат для житла і госпспоруд. Обнесені частоколом з паль. Керував управитель. Проживали жонаті козаки, які поверталися з Січі взимку. Будувалися на берегах річок, у балках. Згодом виникли населенні пункти Криворіжжя - В. Терни, Недайвода, Рахманівка, Сергіївка, Зелене ін.

Зиміна Раїса Миколаївна (7.9.1935 – 10.9.2002, Кр. Ріг). Діяч культури. Зак. Київ. консерваторію (1961). Фахівець хорового співу. У 1969 створила та очолила хор укр. пісні

ПК ЦГЗК, який дістав звання народного. Талановитий педагог. Лауреат та дипломант багатьох фестивалів і конкурсів багатьох рівнів.

“Зимник”, шлях, прокладений напрямки по снігу у давні часи на Криворіжжі.

Зимова вулиця, розташована у центр. частина Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Перший кілок забитий під час холодної зими. Розвитку набула в 30-50-х. До 1975 мав назву провулок 2-й Червоноармійський. Довж. 207 м., ширина 5 м. Пл. 1,03 тис. кв. м. Засипана відсівом у 1970. Має 35 приват. будинки. Обслуговує 99 в/з.

Зимовський Сергій Єгорович (60-ті XIX ст. – кінець 20-х XX ст.). Гірнич. керівник. Зак. Петербурзьк. гірнич. ін-т. З кінця XIX ст. до 1917 керуючий рудником Ч. Перрі, уповноважений з’їзду гірничопромисловців півд. Росії у Кр. Розі. Відомий озеленювач Кр. Рогу. Сліди губляться у кінці 20-х. Ім’я носила вул. у Кр. Розі.

Зинзюк Василь Григорович (2.9.1949, Чернівецька обл.). Засл. працівник транспорту України (1994). Освіта середня. У 1970 – 1973 жолобовник домен. цеху, з 1973 складач поїздів залізнич. цеху № 1 ком-ту “Криворіжсталь”. Новатор виробництва, ударник п’ятирічок, переможець змагань. Делегат XXVI з’їзду КПРС. Почес. грамота Мінчормету СРСР. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Зинчевський Микола Петрович (5.9.1922, Кіровоград. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1947). У 1947 – 1950 тех. керівник ш. ім. Петровського РУ ім. К. Лібкнехта, з лип. по груд. 1950 нач. ш. ім. Петровського. У 1951 – 1957 тех. керівник, нач. дільниці, голов. інж. ш. “Нова”. У 1957 – 1961 голов. інж. РУ ім. К. Лібкнехта. У 1961 – 1962 нач. тех. відділу тр-ту “Ленінруда”, у 1962 – 1966 голов. інж., з жовт. 1966 по червень 1973 керуючий тр-том “Ленінруда”. Делегат V Всесвіт. конгресу в Москві (1967), уч. ВДНГ України, СРСР. Володар 5 авторськ. свідоцтв, автор 30 наук. робіт, 2 книжок, художник. Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора, знак. “Шахтарська слава” 1-3 ст.

Зігенит (за місцем відкриття у Вестфалії), мінерал класу сульфідів. Колір жовто-білий, блиск металевий. Непрозорий. Рідкісний. У Кривбасі виявлен. в зонах гідротермальної мінералізації в захід. частині у вигляді зерен 0,5-0,6 мм.

Зізіфус, унабі, ююба європейська або французька грудна ягода (Ziziphus jujuba), рослина родини крушинових. Батьківщина – Закавказзя, Серед. Азія, Центр. та Півн. Китай, Корейський півострів, Індія, Захід. Азія, Середземномор’я. Дерево або розлогий галузистий колючий кущ до 3 м заввишки. Гілки червоно-коричневі, кутастозвивисті, по кутах – парні і гострі шипи до 3 мм довж. Листки шкірясті, блискучі, тупі, довгасто-яйцеподібні, 2-6 см довж. Квітки жовті, зірчасті, 3-4 мм у діам., в щільних клубочкоподібних суцвіттях. Плоди – кулеподібні, 1,0-1,5 см довж., червоні до темно-коричневих, блискучі. Цвіте VI-VII. Розмножується насінням, кореневими паростками, зеленими живцями. На Криворіжжі використовують як екзотичну плодову рослину.

Зікрач Григорій Васильович (15.5.1928, Дніпропетров. обл.). Почес. гірник. Освіта середня. У 1944 – початок 70-х кріпильник, гірнич. майстер, машиніст підйому шахт № 10, “Центральна” РУ “Інгулець”. Кращий гірнич. майстер СРСР (1956). Уч. зльотів передовиків. Раціоналізатор і наставник. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Зілля, на Криворіжжі звали, **1.** Деякі трави та рослини. **2.** Ліки з трав. **3.** Отрута. **4.** Те, що варили відьми, знахарі. **5.** Горілка або ін. спиртні напої.

Зільберман Лев Григорович (1903 – 80-ті, Кр. Ріг). Військ. керівник. Зак. Військ. уч-ще. Уч. гром. війни у скл. 63 СП. Кадровий військовий. Уч. ВВВ з червня у скл. 48 СК, нач. хім. служби. В арм. до початку 50-х. Працював на залізниці. Нагородж. орд. Леніна, Червоної Зірки.

Зільберман Юрій ? (1917, Кр. Ріг – 1944, Нарва). Поет. Зак. шк. ФЗН. Працював на з-ді. Уч. ВВВ з серп. 1941. Кор. газ. “Ворошиловський залп” (Лен. фр.). Друкував вірші, кореспонденції. Загинув у бою. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Зімниці, народна назва зимових яблук на Криворіжжі.

Зімунд Олександр Ернестович (1905 (?), Кр. Ріг – 12.1.1938, Київ). Журналіст. На початку 30-х редактор обл. газ. "Зоря" (Дніпропетровськ). Звинувачений у належності до антирад. троцькістськ. організації. Розстрілян. Реабілітован. у 50-х.

Зіненко Андрій Георгійович (30.9.1910, Запоріжжя – 22.9.1988, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1933). У 1924 – 1929 працював на з-ді "Комунар" у Запоріжжі. У 1933 – 1934 маркшейдер ш. у Караганді. У 1935 – 1937 виконроб з-ду "Запоріжсталь". У 1938 – 1939 ст. маркшейдер ш. "Комунар" ШУ ім. Дзержинського. Уч. походу в Захід. Україну і Бессарабію (1939 – 1940). Уч. ВВВ з лип. 1941 у скл. Моск. зони ППО. З 1946 тех. керівник ш. ім. Шильмана, нач. ш. "Північна", "Центральна" РУ ім. Кагановича. У 1962 – 1967 керуючий РУ ім. XX партз'їзду. Організатор відбудови Кривбасу. Відом. гірнич. керівник. Мав значні заслуги в процесі видобутку руди. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора.

Зіненко Олександр Борисович (24.2.1979, Кр. Ріг). МСМК (1995). Зак. СШ № 48. Дніпропетров. ін-т фізкультури (2000). З 1989 тренується у СК "Північний" (тренер Г. М. Чапала). Чемпіон світу серед юніорів у скл. збірної ком-ди України з кульової стрільби (Барселона, 1998), багатораз. чемпіон Європи, України серед юніорів у скл. збірної України.

Зіновать, рокитник (Chamaecytisus), рід рослин родини бобових. Кущі без колючок. Листки трійчасті. Квітки розміщені в пазухах листків і утворюють на верхівці гілок більш-менш довгі або головчасті, гроноподібні суцвіття. Біб плоский, довгастий або лінійний. На Криворіжжі 3 види. **З. австрійська** – кущ, вис. 30-60 см, густо короткопритисненопухнаста. Квітки жовті. Цвіте VI-VIII. Звичайно зустрічається по схилах балок тільки в півн. частині Кривбасу. **З. руська** відрізняється від попереднього виду сіруватим притисненим опушенням та більш раннім цвітінням (V-VI). Поширення – як у **З. австрійської**, але зустрічається рідше. **З. Скробічевського** – кущ, розгалужений від основи, 15-30 см заввишки. Молоді гілочки виразно гранчасті, коротко сіруватоопушені. Листочки еліптичні, 8-10 мм завдовжки, на верхівці тупі або з невеликим вістрячком на кінчику, зі споду притисненоволосисті, зверху майже голі. Суцвіття з 2-4 білих або блідо-рожевих квіток. Боби близько 4 см завдовжки, лінійні, трохи шаблеподібно-вигнуті, притисненоопушені. Цвіте V-VII. Зустрічається по деяких балках тільки у півд. частині Криворіжжя. Ендем України. Занесений до Червоної книги. Усі види З. – декоративні рослині, можуть бути використані в озелененні міста.

Зінов'єв Віктор Анатолійович (24.3.1956, Кр. Ріг). Майстер спорту. Зак. Криворізьк. авіатех. уч-ще (1977). У 1975 – 1977 інструктор фізкультури стадіону "Спартак". У 1979 – 1999 нач. дільниці тр-ту "Криворіжстальконструкція". Чл. молодіжної збірної України з боксу (1972 – 1973). Перший тренер П. І. Жибак. Чемпіон ДСТ "Спартак" (1975), переможець турніру пам'яті М. Кантарії (Сухумі). Тренує молодь.

Зінов'єв Віктор Вікторович (8.7.1982, Кр. Ріг). Майстер спорту. Навчався у Криворізьк. педун-ті. Боксом займається із середини 90-х під керівництвом батька В. А. Зінов'єва. Чемпіон Європи серед юнаків (1998), уч. чемпіонату світу (2000). Переможець 4-х міжнарод. турнірів (1999 – 2000).

Зіновій-синичник, народна назва 12 листопада на Криворіжжі. Цього дня прилітають птахи на зимівлю.

Зінченко Анатолій Михайлович (4.1.1942, Кр. Ріг). Відом. геолог. Зак. КГРІ (1969). У 1959 – 1969 токар автобази № 18. У 1969 – 1976 ст. геолог Жовт. геологіч. партії. У 1976 – 1979 голов. геолог в Нігерії. У 1979 – 1993 голов. геолог. Жовт. геологіч. партії, нач. Криворізьк. геологіч. експедиції, провідний геолог по заліз. рудам. З 1993 інспектор держ. інспекції охорони надр. Проводив розвідку глибинних горизонтів Кривбасу, родовищ ш. "Батьківщина", "Жовтнева", РУ "Суха Балка".

Зінченко Вадим Іванович (27.11.1954, Кр. Ріг). Чл. СХУ (1989). Зак. Одес. худ. уч-ще (1975). З 1975 працював художником худфонду. Уч. виставок з 1982. З 1992 чл. правління

міськ. організації СХУ. Виставки у Києві, Москві (1982,1987,1995). Роботи знаходяться в музеях, приват. колекціях України, зарубіжжя.

Зінченко Василь Іванович (1936, Криворіжжя). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1956 – 1959 працював на Христофорівськ. ШУ тр-ту "Укрбурвугілля". З 1959 працював скотарем, бригадиром держптахз-ду "Христофорівський". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Зінченко Володимир Михайлович (23.3.1938, Саратов. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1962 – 1999 бригадир слюсарів підприємства "Кривбаспромводопостачання". Передовик, ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора., Трудової Слави 3 ст.

Зінченко Григорій Михайлович (січ. 1900, Чернігів. обл. – 70-ті,?). Гірнич. керівник. Освіта середня. У 1915 – 1920 працював на Лихманівськ. руднику. У 1920 – 1921 слідчий. У 1921 – 1927 брав участь у відбудові рудників Галковськ. і Жовт. У 1927 – 1941 нач. відділу кадрів Жовт. ШУ, заст. керуючого ШУ "Більшовик", ім. Кагановича, директор тр-ту їдалень. У 1941 – 1943 заст. керуючого Гороблагодатськ. рудника на Уралі. У 1945 – 1960 нач. ВКБ рудника "Більшовик". Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора.

Зінченко Зінаїда Йосипівна (10.2.1928, Дніпропетров. обл.). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1966). У 1946 – 1947 рахівник кол-пу "Нова Зоря" Криворізьк. р-ну. У 1949 – 1950 медсестра Апостолівськ. райлікарні. У 1950 – 1960 медсестра Веселівськ. дільнич. лікарні. У 1966 – 1975 голов. лікар Веселівськ. лікарні. Відмінник охорони здоров'я. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Зінченко Микола Пантелійович (29.8.1936, Кр. Ріг). Почес. гірник. Зак. Криворізьк. техм (1973). У 1958 – 2000 прохідник, бурильник, бригадир ш. ім. Леніна. Один з кращих гірників Кривбасу. Новатор виробництва. Переможець змагань. Наставник і раціоналізатор. Ініціатор труд. починів. Представник труд. династії. Нагородж. орд. Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Зінченко Сергій Анатолійович (21.4.1970, Кр. Ріг). Священнослужитель. Зак. Київ. духовну семінарію. Настоятель Свято-Покровського храму Кр. Рогу. Сприяє розвиткові Укр. православної церкви.

Зінченко Яків Іванович (1888 (?), Криворіжжя – 1912). Уч. рев. подій. Освіта н/середня. Брав участь у рев. подіях 1905, один з організаторів бойових дружин на Криворіжжі. Піддався репресіям.

Зіньков Антон Фролович (28.12.1906, Орловська обл. – 24.6.1988, Кр. Ріг). Почес. гірник. Зак. школу майстрів (1934). У 1930 – 1934 відбійник вугілля ш. "Гілка № 8" у Донбасі. У 1934 – 1941 бурильник ш. "Нова" РУ ім. К. Лібкнехта. Стахановець. Видат. ударник виробництва. У 1941 – 1946 прохідник ш. "Північна" Високогірськ. РУ на Уралі. У 1946 – 1957 бурильник ш. "Нова" РУ ім. К. Лібкнехта. Автор високоефект. методу відбійки руди віялом. Продуктивність праці зросла в 2,5 рази. Створив всесоюз. школу передового досвіду, де навчалося 600 гірників. Уч. ВДНГ. Наставник і раціоналізатор. Держ. прем. СРСР (1951). Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора (2),

"**Зірка",** кінотеатр відкрит. у середині 60-х. Має зал на 600 місць. З 1998 кіносеанси не демонструються.

"**Зірка",** колгосп діяв на території Златоустівськ. сільради у 30 – 50-х. Увійшов до скл. рад-пу ім. Комінтерну.

"**Зірка",** садівницьке товариство ш. "Гвардійська" закладене у 70-х в Терн. р-ні. Пл. 15,8 га. Має 270 ділянок.

"**Зірка",** шахта ШУ/РУ ім. Дзержинського під такою назвою діяла з 1925. Брала початок від шахти № 5 Карнаватськ. рудника, закладеної в 1913. Глибина до 65 м. Видобувала 150-200 тис. т руди. З початком гром. війни зруйнована і затоплена. Відбудована у 1925. Розробляла 2 Сакс. руд. пласт. Працювало до 200 чол. Підірвана у серп. 1941. Відбудована

у 1945 – 1946. У 1949 досягла довоєн. рівня. Практичне значення мала до кінця 50-х, далі виконувала допоміжні функції.

“**Зірниця”,** військово-патріотична спортивна гра для школярів проходила на Криворіжжі із середини 60-х до кінця 80-х. Передбачала походи по місцях бойової слави, спортивні змагання, штурм “фортець”. З початку 90-х у деяких школах відновлена під різними назвами.

“**Зірочка”,** садівницьке товариство ш. “Гігант” закладене у 70-х в Ц.-Міськ. р-ні. Пл. 2,2 га. Має 56 ділянок.

Зірочки (Gagea), рід трав’янистих рослин родини лілійних. Невеличкі р. з цибулинами. Квітки в зонтикоподібному або щіткоподібному суцвітті. Оцвітина з 6 вільних листочків, які з внутрішнього боку – жовті, блискучі, з зовнішнього – з широкою смужкою. Ранньовесняні ефемероїди. На Криворіжжі найбільш поширені: **З. цибулиноносні** – на степових ділянках, відслоненнях гірських порід, **З. жовті**, **З. низенькі** та **З. червонясті** – в лісових масивах, по чагарниках, по схилах, **З. жовті** та **З. малі** охороняються в межах Дніпропетров. обл.

Зірочник (Stellaria), рід трав’янистих рослин родини гвоздичних. Рослини з лінійноланцетними або яйцеподібними листками. Пелюсток 5, глибокодвороздільних, білих. **З. злаковидний**, **п’яна трава** – багаторічник з 4-гранними, тонкими лежачими або висхідними стеблами – часто зустрічається по днищах балок Криворіжжя, на луках у заплавах рр. Саксагань та Інгулець. **З. середній (мокриця)** – 1- 2-річна рослина з лежачими стеблами та яйцеподібними листками довжиною 1-2 см. На Криворіжжі широко розповсюджена на засмічених місцях, як бур’ян в садках, на городах, на клумбах, по житлових масивах

Зірочник рудуватий (Geastrum rufescens (Pers. ex Pers.), гриб. Плодове тіло майже кулясте, 3-5 см у діам., з тупоконусовидною верхівкою. Екзоперидій м'ясистий, твердий, ламкий, коричневий в свіжому стані, близько 4 мм завтовшки, в сухому близько 2 мм, при дозріванні розривається на 6-7, зрідка 8-10 загострених лопатей, які відгинаються вниз, піднімаючи глебу, вкриту ендоперидієм, над грунтом, з внутрішнього боку гладенький, у свіжому стані червонувато-коричневий, у сухому - коричневий. Ендоперидій вкриває глебу, під якою щитковидно звужується, до 0,4 см заввишки, до 1 см завтовшки, іноді з маленькою апофізою, гладенький або зернистий, в свіжому стані світло-коричневий, сіруватий, з червонуватим відтінком або коричнювато-сірий, сухий коричневий, сіро-коричневий. Перистом трохи випнутий, волокнистий, з торочковидним отвором. Глеба з маленькою колумелою, темно-коричнева. Спорова маса світло-коричнева. Спори кулясті, шипасті, світло-коричневі, 3,5-5 мкм у діам. Капіліцій тонкий, нерозгалужений, світло-коричневий.

Зірочник смугастий (Geastrum striatum DC.), гриб. Плодові тіла кулясті або овальні, з тупо конічною верхівкою, донизу здебільшого звужені, до 2,5 см завширшки, з тонкими міцеліальними тяжами на поверхні. Екзоперидій тришаровий, щільний, зовні кремовий, з внутрішнього боку спочатку білуватий, іноді з червонуватим відтінком, гладенький, згодом рудий або коричнювато-сірий, тріщинуватий, борозенчастий, при дозріванні розривається до середини на 6-8 (10) загострених лопатей, які відгинаються донизу або простираються і плодове тіло досягає 4-6 (9) см завширшки. Ендоперидій одношаровий, тонкий, міцний, чорний, зрідка коричневий (спочатку з рожевим борошнистим покривом), під глебою шийковидно звужений, з апофізою з гострим краєм, у верхній частині з складчастим перистомом (до 0,7 см завв. та 0,7 см завш.), з отвором (спочатку складки перистома нечіткі). Глеба приплюснуто-куляста, до 2,5 см завширшки, з колумелою, дозріла чорно-коричнева, порошиста. Спори кулясті, (3,6) 4,5-6 мкм у діам., коричневі, крупно бородавчасті. Капіліцій нитчастий, до 6 (7,5) мкм завтовшки, на кінцях потоншений, іноді з короткими відгалуженнями, несептований, коричнюватий. На Криворіжжі зустрічається у соснових та мішаних (дубово-соснових) насадженнях, лісосмугах.

ЗІФ-300, ЗІФ-300А, ЗІФ-650, ЗІФ-650А, ЗІФ-1200, ЗІФ-1200А, бурильні верстати, розроблені і виготовлені на Ленінград. з-ді ім. Фрунзе в кінці 40-х. Цифри вказують на максимальну глибину буріння. Їх випробування відбувалися за геологіч. умов Кривбасу і після порад криворізьк. спеціалістів ЗІФи були модифіковані, до них додалися літери “А”.

Серійний випуск почався у 1953. Верстат ЗІФ-650А під № 2 вперше пробурив свердловину № 412 Артемівськ. геологіч. партії. На січ. 1959 діяло ЗІФ-300 33 шт., ЗІФ-650А -28 шт., ЗІФ-1200А- 35шт. У 1960 – 1975 модифіковані на Барнаул. мех. заводі. З'явилися типи ЗІФ-650М, ЗІФ-1200МР.

Зіцер Ілля Самійлович (15.1.1923, Одеса). Науковець. Зак. Магнітогорськ. гірничо-металург. ін-т (1945). У 1945 – 1955 працював зав. шахтою тр-ту "Нікополь-Марганець". З 1956 кер. групою, зав. лабораторією НДГРІ. Вивчав проблеми розробки засобів підтримання гірнич. виробок. Розробив рац. конструкції шахтних кріплень. Автор наук. праць.

З'їзд повстанців Катеринославськ., Херсонськ. губерній, Таврії та Криворіжжя відбувся 27.6.1919 за ініціативою Н. І. Махна у с. Сентове Олександрівськ. повіту (тепер Кіровоград. обл.). Обговорювалася ситуація навколо виступу отамана Григор'єва. Чл. штабу Махна О. Чубенко звинуватив Григор'єва у союзі з Денікіним і вимагав йому смертної кари. У з'їзді взяли участь представники Криворіжжя.

Зкудельник, давня назва гончара на Криворіжжі.

"Злагода", Всеукраїнського об'єднання демократичних сил міська організація. Налічує 22 тис. чол. Голова В. Ф. Бизов.

Злакові мушки (Chloropidae), родина двокрилих комах. Довж. 1-5 мм. Поширена в усіх частинах світу. Понад 1500 видів, у т. ч. в Україні – близько 140 видів, серед них зеленоочка, шведські мушки та ін. Личинки багатьох З. м. пошкоджують хлібні злаки і злакові трави.

Златкові, златки, крицяки (Buprestidae), родина жуків. Довж. 2-40 мм. Живуть на стовбурах дерев, листках, квітках. Личинки червоподібні, розвиваються під корою і в деревині, деякі – в ґрунті і деревині, окремі – в ґрунті або тканинах трав'янистих рослин. Поширені скрізь, в Україні – близько 140. Багато з них – шкідники садів, лісів.

Златопільське кладовище, закладене у 70-х XIX ст. на захід. околиці с. Златополь. Пл. 1 га. Кількість поховань невідома.

Златополь, село Новопільськ. сільради розташоване за 3 км на півн. схід від центру сільради. Рельєф спокійний. Засноване у 1869, як хутір Бобриковського. У 90-х XIX ст. населення поповнилося переселенцями із сучас. Кіровоград. обл. Селяни вели домашнє господарство. У 1966 проживало 180 чол., у 1973 – 165 чол., у 1987 мало 67 дворів, проживало 159 чол., у 2000 – 86 будинків, 152 чол. Являло 1-ше відділення кол-пу ім. Щорса/рад-пу ім. К. Лібкнехта. Діє магазин. Газифіковане у 1987. Забудова одноповерхова. Має тверде сполучення.

Златоустівка село, центр одноймен. сільради розташоване за 40 км на схід. від центру Кр. Рогу. На 4,5 км витягнуте вздовж р. Кам'янка. Рельєф пересічний з ухилом на півд. В цьому р-ні р. Водяна впадає в р. Кам'янка. Засноване у 1796 шляхом дарунку 18 тис. десятин землі поміщику Мирліну. До 1820 називалося Мирлінове. На місці існував ковиловий степ. Перші поселенці виміняні у Росії на собак. Серед перших родини Тарасових, Дятлових, Михайлових, Шереметьєвих, Кисельових, Філатових, Капітонових, Полозових ін. У 1816 – 1820 завезено ще кілька сімей кріпаків. Хати будувалися із лози і глини. У 1820 після смерті Мирліна перейшло у володіння поміщика Шарикова. У 1820 перейменоване у с. Шарикове. На цей час з'явилися переселенці з Полтав. обл. Серед них родини Напханенків, Холош, Салоїдів, Руденків, Кащенків. Набуло швидкого розвитку. На 1861 мало 77 дворів, 2 млини, шинок. У 1885 дісталося поміщику М. М. Байдакову (Байдаку). Селом володіли його діти Юрій та Микола. У 1895 дістало сучас. назву. На честь Іоанна Златоуста. За іншою версією жителі відзначалися красномовністю, їх назвали "золотими вустами". У 1900 мало більше 150 дворів, 4 млини. 50 жителів брали участь у рос.-япон. війні 1904 – 1905. У 1905 відбувся виступ селян, які спалили панський маєток. Жорстоко придушен. загоном козаків. 27 чол. загинуло під тортурами. З 1907 діяла підпільна група. У 1912 стався ще один виступ проти поміщиків. Селян очолили М. П. Пентов, Х. П. Кащенко, Д. О. Литвинов. У 1914 страйк очолили Н. Л. Мельник, І. Я.

Драга, П. Й. Пунтус, Й. Ф. Напханенко. 80 селян брали участь у 1-й світ. війні. Поміщику належало 12 тис. землі, де працювало 300 чол. На 150 дворів припадало 900 десятин. Влітку 1917 селяни поділили землю і почали спільну обробку. Рад. влада встановлена у січ. 1918. У берез.-лист. 1918 перебувало під владою австро-нім. окупантів. У 1921 село пережило голод, багато людей вмерло. У 1923 – 1926 забудована півд. частина. У 1923 утворена перша комуна, у 1928 з'явився перший трактор. У 1930 – 1941 діяло 3 колгоспи, де працювало 600 чол. Діяли клуб, хата-читальня, бібліотека, магазин, медпункт. До середини 50-х належало Софіївськ., Сталіндорфськ. р-нам. У 1935 з'явилися перші автомобілі. У 1938 – електросвітло, радіомовлення. 300 селян брало участь у боях, 95 загинуло, 195 нагороджені. У боях відзначився житель З. Герой Рад. Союзу І. І. Руденко. Визволене у лют. 1944. Після окупації залишилося 9 корів, 5 коней. 32 чол. нагородж. за працю. У 1987 мало 332 двори, проживало 950 чол., у 2000 – 348 дворів, 968 чол. Діють школа, дитсадок, клуб, бібліотека, пошта, 4 магазини. Підпорядковані села Андрусівка, Кам'янське, Новогригорівка.

Златоустівка села братська могила визволителів, відкрита у трав. 1957. Скульптура воїна вшановує пам'ять солдатів і командирів 195 СД, як загинули у лют. боях 1944. На меморіал. дошці вибито 300 імен. Пам'ятник виготовлен. майстрами Харків. худ. майстерні.

Златоустівка села меморіал на групі братських могил визволителів, відкрита у трав. 1957. Перепоховання бійців і командирів 195 СД відбулося у 1957 і 1967. У 3-й братській та індивідуальній могилах поховано 300 чол. Могили розташовані у 2 ряди, на них встановлено 10 плит з світлого мармуру. Над прахом піднявся воїн з вінком і шоломом. Виготовлено майстрами Харків. худ. майстерні.

Златоустівка села пам'ятник жертвам фашизму, відкрит. у лют. 1957 за 2,5 км на півн. захід. від села, на березі водоймища. На цьому місці 30.5.1942 гітлерівці розстріляли 540 чол., в основному єврейської національності. Обеліск з мармуру, на якому зірка. Могила накрита двома плитами з мармуру. Виготовили місцеві майстри.

Златоустівки села група курганів, розташована, **1.** На захід. околиці села, за 0,5 км на півн. схід від греблі водоймища. Вис. 0,5 м, розорюється. **2.** На схилі безімен. балки, за захід. околицею села. Вис. 1,5 м, діам. 40 м, розорюється. **3.** На вододілі за 0,65 км на захід від півн. околиці села. Складається з 2-х насипів. Домінуючий вис. 3,8 м, діам. 52 м. Має напівсферич. форму. Другий розорений до 0,3 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Златоустівська вулиця селища Рахманівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула в 30-50-х. Проживають гірники РУ ім. Ілліча. До 1975 мала назву вулиця Кірова. Названа на честь міста на Уралі – Златоуста, центру виготовлення холодної зброї.

Златоустівська середня школа, відкрита у верес. 1971 на базі неповної середньої школи. Освіта у с. Златоустівка зародилася у 1910 з відкриттям початкової школи, де працювало 2 учителі. Діяла до початку гром. війни. У 1923 відкриті початкова школа і лікнеп. На той час у селі було 18 чол. грамотних. У 1932 – 1937 діяла 7-річна школа, у 1937 – 1941 СШ, у 1946 – 1971 НСШ. Пл. 2,3 тис. кв. м. Має 11 класів, спортзал, майстерню, 0,07 га ділянки. Навчаються 186 учнів, працює 18 педагогів. Діють духовий оркестр, хор, гурток художників, футбол., волейбол., теніс. секції. Директори М. Н. Тимченко, О. П. Сизонов, Н. С. Тарасова, Л. М. Кушка, В. М. Карпенко.

Златоустівська сільрада, створена в 1924 з центром у с. Златоустівка. Знаходиться за 40 км на схід від Кр. Рогу, на березі р. Кам'янка. Підпорядковані с. Златоустівка, Андрусівка, Кам'янське, Новогригорівка. Пл. 7,1 тис. га, населення – 1,2 тис. чол.

Златоустівська трагедія єврейського населення, сталася у трав. 1942. Гітлерівці з допомогою місцевих поліцаєв зігнали євреїв до с. Златоустівка з навколишніх сіл Новожитомир, Ізлучисте, Піддубне, Кам'янське, Красіне, Ларіне, Сталіндорф. З Кр. Рогу прибув загін карателів у скл. есесівців. Приречених вишикували у колони і під приводом доставки їх на ст. Довгинцеве погнали до Дубової балки. Там уже підготовили могилу.

Людей ставили по п'ятіркам і розстрілювали. 30.5.1942 загинуло 540 чол., в основному жінок, дітей і літніх людей. Декого скидали до ями ще живими і земля кілька діб ворушилася. Особливо лютував місцевий поліцай Гайдук. На місці трагедії встановлено обеліск.

Златоустівське кладовище, закладене у кінці XVIII ст. Займає пл. до 1 га. Кількість поховань невідома. Перебуває у числі діючих.

Златоустівський Будинок культури, відкрит. у жовт. 1962. Пл. 700 кв. м. Має зал на 250 місць, 2 приміщення для занять худ. самодіяльністю. Діють 12 творч. колективів, які відвідують 124 чол. Середнє річне відвідування 11, 2 тис. чол. Працює 3 чол. Обслуговує населення у 2,3 тис. чол. Культурний центр жителів с. Златоустівка, місце проведення урочистостей, фестивалів, оглядів, конкурсів. Оточен. сквером з місцями для відпочинку.

Златоустівський млин, споруджен. у 1912 у с. Златоустівка за рішенням громади на кошти поміщика М. М. Байдака. Споруда двоповерхова, цегляна з паровим механізмом. Обладнання завезене із Швейцарії. Стіни витримали обстріл під час ВВВ. Після кількох реконструкцій, остання у середині 90-х під керівництвом В. Ф. Шаюшникова, діє до цих часів. Обслуговує потреби селян навколишніх сіл.

Златоустівський молитовний будинок, зібрання християн баптистів п'ятидесятників відкрит. у 1995. Парафіян до 20 чол. Пресвітер О. І. Мельник.

Златоустівський партизанський загін, діяв у червні-лист. 1918 і вів боротьбу проти австро-нім. окупантів. Діяв у плавнях р. Кам'янка під керівництвом І. Листопада. Месники нищили противника, переховували майно, ховали хліб нового врожаю.

Златоустівський червоногвардійський загін, створен. влітку 1918 для боротьби з австро-нім. окупантами. Нараховував 30 чол. В боях навколо села поніс втрати, відійшов разом з військами Червоної Армії.

Златоустівські ставки, закладені у 30-х на землях рад-пу "Комінтерн". Пл. 5,4; 3,5; 2,8 га, водні запаси 78º, 51º, 41 тис. куб. м. Зариблені. Місце відпочинку місцевих жителів.

Злидень, найбідніший прошарок населення у давнину на Криворіжжі.

Злинка (Erigeron), рід трав'янистих рослин родини айстрових. Шорстковолосисті рослини. Листки цілісні, чергові. Кошики багатоквіткові, поодинокі на верхівках стебел або зібрані в щиткоподібні або волотеподібні суцвіття. **З. гостра** – дворічник висотою 20-50 см. Колишки численні до 1 см у діам., крайові язичкові квітки рожеві. Широкопоширена на забур'янених місцях, на відвалах, біля шляхів. **З. канадська** - адвентивна рослина. Батьківщина - Півн. Америка (1- 2-річник, 40-110 см заввишки). Стебла по всій довжині густооблиснені. Язичкові квітки брудно-білуваті. Кошики дрібні, 3-5 мм у діам., численні. В Кривбасі широко розповсюджений, місцями у великій кількості, бур'ян на полях, городах, відвалах. Рослина лікарська, має в'яжучі властивості. У декоративному квітникарстві використовується **З. гарна**. Багаторічна трав'яниста рослина. Прикореневі листки зібрані в розетку, цільні, ланцетні, стеблові більш дрібні. Суцвіття – кошики, 5-7 см у діам. Крайові язичкові квітки лілові, численні, внутрішні двостатеві, жовті. Цвіте VI-VII. На Криворіжжі висаджують у міксбордерах, на альпійських гірках. Розмножують насінням або поділом кущів.

Злинько Василь Ананійович (22.2.1931, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта н/середня. У 1957 – 1997 апаратник, слюсар цеху уловлювання № 2, ЖКВ Криворізьк. коксохім. з-ду. Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Леніна.

Зліт колгоспів Криворіжжя, відбувся у серп. 1933. Підбив підсумки компанії збирання врожаю, визначив передові госп-ва.

Злобинець Ірина Петрівна (18.4.1959, Свердлов. обл.). Правознавець. Зак. Київ. ун-т (1986). У 1977 – 1984 ст. юрисконсульт. У 1986 – 1988 працювала в Монголії, де вивчала право цієї країни. У 1988 – 1996 нач. юрвідділу, правознавець. У 1996 – 1999 директор юр. фірми. З 1999 ст. викладач. Криворізьк. підрозділу Європейськ. ін-ту фінансів і бізнесу. У

1999 проходила стажування в судах та адвокатських конторах шт. Массачусетс, Вермонт (США). Знавець міжнарод. права. Консультант міжнарод. ділових контрактів.

“Змичка”, група шахт існувала під такою назвою у 30-ті в скл. ШУ ім. Артема. До скл. входили шахти № 1-4 малої потужності. У 1939 група передовиків удостоєна орденів і медалей. Серед них О. Бабенко, І. Майданник, О. Горбенко, В. Вельгус. Зав. групою Б. Рабінович.

Змичка житломасив, розташован. у захід. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладен. у кінці 90-х XIX ст. Проживали сім’ї гірників. Існував базар, казарми і землянки. Розвитку набув у 20-30-х. Назву одержав за часів колективізації, означає злиття міста з селом. Пл. 2 тис. га. Має 33 вулиці, проживає 3443 чол. Розташовані авіауч-ще, 2 АТП, ринок, магазини, виїзд на кіровоград. напрямок.

“Змичка”, ринок в одноймен. мкрн. Ц.-Міськ. р-ну діє з початку 30-х. Має 100 торг. місць для реалізації худоби і птиці, кормів.

Змієголовник (Dracocephalum), рід рослин родини губоцвітих. **З. молдавський** – однорічна трав’яниста рослина. Стебло 4-гранне, пряме, 15-60 см вис. Листки супротивні, черешкові. Квітки двостатеві, утворюють колосоподібне суцвіття. Плід з 4-х горішків. Цвіте VII-VIII. На Криворіжжі вирощують як ефіроолійну, медоносну рослину. Має седативні, протисудомні, болезаспокійливі властивості.

Змієїд (Circaëtus gallicus)**,** птах родини яструбових, довж. до 67-72 см. Великий птах з довгими крилами і великою головою. Верх темний, сірувато-бурий, низ майже білий, горло, зоб темні. Очі жовті і великі. Населяє ліси поблизу болота. Дуже рідкісний на Криворіжжі. Гнізда будує на деревах. Кладка у квіт.-трав. з одного яйця. В польоті добре видно білу пляму на грудях. Живиться зміями, жабами. Занесен. до Червоної книги.

Змієносець (лат. Ophiuchus), екваторіальне сузір’я. З території. Криворіжжя спостерігається взимку, навесні, влітку.

“Зміна”, клуб юних техніків Ц.-Міськ. р-ну створен. у трав. 1984 при профспілці міськ. УЖКГ. З 1992 підпорядкован. райвно. Комплексний позашкільний навчально-виховний заклад, що надає додаткову освіту у різноманітних творч. об’єднаннях. Має 16 лабораторій і майстерень. Діють 47 гуртків, серед них авіамодельний, радіоконструювання, інформатики, фотоаматорів, дизайну, конструювання одягу, кераміки ін. Відвідує близько 700 чол. Працює 13 методистів. Директор Т. Т. Ширшова.

“Зміна”, клубу юних техніків Ц.-Міськ. р-ну авіамодельний гурток діє з 1985. Ініціатор створення С. В. Швед. Займається моделюванням літаючих апаратів, вивчається історія авіації. З 1988 гуртківці беруть участь у першості України з авіамодельного спорту. Переможці і призери міжнарод. змагань. Серед кращих гуртківців О. Пелих, С. Телятник, С. Довгаль. Керівники С. В. Швед, Г. Л. Жовтоножук.

Зміцнення броні конусних дробарок, енергією вибуху проведене науковцями КГРІ на початку 70-х. Підвищує стійкість обладнання.

Знамено, давні назви печатки або тавра, які ставили бусурмани на людей забраних у неволю.

Знаменський Дмитро Миколайович (1900 – 7.7.1943). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ. У 20-х актив. учасник відбудови рудників Кривбасу. Пройшов шлях від лопатника до голов. інж. ШУ ім. 1-го Травня. Новатор виробництва. Стахановець. У трав. 1937 заарештован. і загинув у таборах. Реабілітован. у трав. 1957.

Знам’янська вулиця житломасиву Чорногорка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку 20-х. Розвитку набула в 40-60-х. До 1975 мала назву 2-а Колгоспна. Довж. до 550 м. Має 18 приват. будинків. Обслуговує 98 в/з.

Знаменський провулок житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладено в 30-х. До 1975 носив назву проїзд Крутогорний. Довж. 170 м. Названа на честь відомих спортсменів братів Знаменських. Обслуговує 45 в/з.

“Знання”, правління міської організації Всесоюзного товариства засноване у 1948. Діяло у 7 районах. У період розквіту, 60-ті – до середини 80-х, об’єднувало 315 первинних

організацій з 8 тис. членами. Щорічно читалося до 40 тис. лекцій, проводилося до 25 тис. бесід. Працювали народні університети культури і техніч. прогресу, де навчалося до 10 тис. чол. Припинило діяльність на початку 90-х. Керівник Пономарьова.

Знань вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. До 1975 мав назву провулок Крутогорний. Довж. 247 м, ширина 5,7 м. Пл. 1,4 тис. кв. м. Заасфальтована у 1970. Має до 20 приват. будинків. Обслуговує 19 в/з.

Значки криворізької тематики, почали виходити із середини50-х. Перші присвячені подіям на з-ді "Криворіжсталь". Масового поширення набули з 60-х. Тема і зображення присвячені подіям у Кр. Розі, ювілею міста, районів, підприємств, установ, закладів культури, науки , медицини, спорту. Окремі примірники перетворилися на своєрідні візитні картки. Відомо до 3 тис. різновидностей. В основному виготовлялися місцевими майстрами. Використовувалися бронза, алюміній, пластмаса ін. Окремим видом представлен. герб Кр. Рогу, який визнан. одним з найкращих у Кр. Розі.

Значковська Ольга Яківна (21.5.1926, Київ). Передова робітниця. Освіта середня. У 1945 – 1957 нормувальник, диспетчер авторемзаводу. У 1957 – 1987 нач. план. відділу, майстер ДРРЗ. Стояла у витоків рудо-рем. промисловості Кривбасу. Заклала основу її планування.

Зніт (Epilobium), рід багаторічних трав'янистих рослин родини анагрових. **З. шорсткий**, рослина 70-200 см заввишки. Листки довгасті сидячі по краю густо-пильчасто-зубчасті, відстовбурчено-волохаті. Квітки з 4 пелюстками, пурпурові (до 3 см у діам.), поодинокі в пазухах верхівкових листків. Цвіте VI-VIII. На Криворіжжі часто зустрічається на болотах і заболочених берегах річок, на вологих луках.

Зовиця, давня назва сестри чоловіка.

"Зодіак", народний колектив бального танцю створен. у 1987 за ініціативою Л. Г. Логвіненко при Палаці дитячої та юнацької творчості ім. Гагаріна. Відвідують 90 чол. Переможець 4-го Всеукр. фестивалю (Миколаїв, 1997), телепрограми фант-лото "Бінго" (Київ, 1998) ін.

"Зодіак", цирковий колектив створен. у 1998 у скл. ПК РУ "Першотравневе" за ініціативою Е. А. Вдовиченко. Відвідують 30 чол. У репертуарі акробатика, пластика, еквілібристика. Уч. фестивалів і конкурсів.

Зодіак і Кр. Ріг стверджує, що місто охороняється знаком Тілець. Це характеризується майстерністю, вмінням робити добро. Тілець поважає точність, достовірність, символізує вірність і відданість, силу, витриманість, цінує музику і живопис. Венера планета Кр. Рогу. Стихія – земля, метал – залізо, мідь, каміння – сапфір, смарагд, дерево – тополя.

"Зозуленька", хоровий колектив музшколи № 13 створен. у серпні 80-х за ініціативою Н. В. Бизової. До скл. входять до 30 дівчат. В репертуарі більше 50 класичних, духовних творів. Переможець і дипломант фестивалів і конкурсів. Веде концертну діяльність.

Зозуля Мар'ян Павлович (31.8.1938, Польща). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1955 – 1957 арматурник тр-ту "Криворіжбуд". З 1960 дозувальник аглоцеху НКГЗК, гірничо-збагач. комплексу ком-ту "Криворіжсталь". Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Один з найстаріших працівників НКГЗК. Має подяку Президента України.

Зозуля звичайна (Cuculus canorus), птах родини зозулеподібних. Довж. 33-38 см, маса до 100 г. Менший за голуба. Верх тіла, голова, горло та зоб сірі, низ білий з чорними смугами. На хвості білі плями. Населяє ліси, чагарники Криворіжжя. Перелітний птах. Яйця підкладає іншим птахам. Живиться комахами.

Зої Космодем'янської вулиця житломасиву Першотравневий Терн. р-ну. Закладена на початку 30-х сім'ями гірників Першотравнев. ШУ як робітниче селище. Розвитку набула в 30, 50-70-х. Сучас. назву має з кінця 40-х. Довж. 860 м, ширина 10 м. Має 11 держ. будинків, проживає 51 чол., 44 приват. будинки, проживає 150 чол. Вкрита відсівом. Встановлена мемор. дошка. Названа на честь Героя Рад. Союзу Космодем'янської Зої Анатоліївни (13.9.1923, Тамбов. обл. – 29.11.1941, Моск. обл.). Партизанка часів ВВВ.

Діяла у скл. диверсійної групи в Підмосков'ї. Схоплена ворогом і після жорстоких катувань повішена. На місці страти встановлено меморіал. Обслуговує 78 в/з.

Золота медаль за успіхи у навчанні Миколи Островського, символічне її вручення відбулося в 60-х у СШ № 92. Письменник був зарахований у клас педагога Р. М. Рибак. Ініціативу підтримало міськвно. Медаль зберігається в Сочинському мемор. музеї ім. М. О. Островського.

"Золота осінь", ярмарок започаткован. на ринках спожив. кооперації. Покупцям пропонується широкий вибір товарів, перевага надається криворізьк. марці. Залучаються селяни приміських р-нів. Надаються пільги у цінах, проводяться культурно-розважальні заходи. Відбувається щорічно в осінній період.

"Золота осінь", боксерський турнір проходить у Кр. Розі з 1996 за ініціативою міськ. федерації боксу. Участь беруть юнаки 15-18 років. Збираються 10-12 команд з Кр. Рогу, ін. міст України. Беруть участь до 80 спортсменів. Пропагує бокс, визначає його майбутнє. Переможці одержують дипломи і пам'ятні призи.

Золота Поляна село, Новопільськ. сільради розташоване за 8 км на півн. захід від центру сільради. Рельєф спокійний, дещо хвилястий. Засноване у 1934 переселенцями з Житомир. обл. Діяло 2-е відділення кол-пу ім. Щорса / рад-пу ім. К. Лібкнехта. У 1973 проживало 124 чол., у 1987 мало 39 дворів, проживало 84 чол., у 2000 – 53 двори, проживало 82 чол. Діє магазин. Споруди одноповерхові. Забудова триває.

"Золота риба", республіканський пивний фестиваль започаткован. у Кр. Розі в 1997 за ініціативою криворізьк. журналістів О. В. Павлова, О. В. Степаненка. Останній очолював оргкомітет. Сприяє пропаганді вітчизняних марок і сортів пива. Супроводжується рекламними дегустаціями, конкурсами, змаганням. Визначається король пива. У 1997 ним став Б. В. Косигін. Беруть участь пивзаводи Кр. Рогу, Чернігова, Дніпропетровська, Кіровограда. Проходили у 1997 – 1999. Випускалися медалі, атрибутика.

Золотар, людина, яка чистила нужники, туалети у давнину на Криворіжжі.

Золотарьов Леонід Степанович (18.8.1899, Уссурійськ. кр. – 18.9.1970, Кр. Ріг). Краєзнавець. Зак. Харків. геодезич. ін-т (1927). У 1915 – 1918 слюсар депо ст. Мелітополь. Уч. гром. війни. Працював землевпорядником Криворізьк. міськвиконкому. У 1937 – 1941 нач. управління Запорізьк. обл. земвідділу. Уч. ВВВ. У 1946 – 1948 нач. управління Запорізьк. обл. земвідділу. У 1948 – 1959 ст. землевпорядник Криворізьк. р-ну. У 1960 - 1963 організатор і 1-й директор міськ. музею. Вивчав історію Криворіжжя. Нагородж. орд. Червоного Прапора.

Золотарьов Юрій Іванович (11.10.1932, Гомель – 27.3.1990, Кр. Ріг). Відом. геолог, альпініст. Зак. КГРІ (1955). У 1955 – 1964 геолог Далекосхід. геологіч. тр-ту. Брав участь у відкритті родовищ корисних копалин у Сіхоте-Аліні, Якутії, Сахаліні, Забайкаллі, Камчатці. У 1960 здійснив сходження на вулкан Толбачек на Камчатці. Розвідував вольфрамо-нікелеві, олов'яні, золотоносні родовища на сході СРСР. З 1964 геолог тр-ту "Кривбасгеологія". Брав участь у бурінні надглибокої свердловини на Криворіжжі. Займався альпінізмом і гірнич. туризмом.

"Золотая пчёлка", назва економії землевласника А. А. Беклемішева, що із середини 50-х XIX ст. існувало на півн. Криворіжжя. Вважалося зразковим. Криворізькі хлібороби влаштовували виїзди до ланів пана Беклемішева. Назва пішла від відомої на всю округу пасіки.

Золотий дощ звичайний, бобовник, лябурнум (Laburnum anagyroides), рослина родини бобових. Батьківщина – Цент. і Півд. Європа. Дерево або кущ до 7 м заввишки. Пагони і квітконоси сріблястоопушені. Квітки золотисто-жовті, у звисаючих багатоквіткових китицях довж. 10-20 (30) см, запашні. Боби лінійні, 5-8 см довж. Насіння чорне. Цвіте V-VI. На Криворіжжі використовується в озелененні, для живоплотів, закріплення схилів. Медонос. Рослина отруйна.

"Золотий Ріг", неофіційна назва Кривбасу, дана геологами XIX ст. за багатющі поклади залізної руди.

“Золоті Піски”, пансіонат РУ ім. К. Лібкнехта. Споруджен. у 1967 на березі Чорного моря. Має 4-поверх. корпус, спортмайданчик, пляж. За сезон приймав більше 1,5 тис. гірників Кривбасу.

“Золоті сторінки України. Кривий Ріг”, щоріч. телефон. довідник (1996, 1998-2002). Корисна інформація, телефонні номери підприємств, установ і приват. номери одразу привернули увагу. Подані схеми руху трамваїв, тролейбусів. Починається краєзнав. статтею “Золотий Ріг” Т. П. Воронової.

Золотник, давня назва золотих монет.

Золотник, старовинна міра ваги. Дорівнює 96 долям, 4,266 грамам. Використовувалася жителями Криворіжжя.

Золото, хім. елемент періодич. системи Д. І. Менделєєва (ат. н. 79, ат. м. 196,9665). Благород. метал. Колір від золотисто-жовтого до червоно-золотистого. Блиск сильний металевий. Ковке, тягуче. Добрий провідник тепла й електрики. Хімічно малоактивне, розчиняється у “царській воді”. Мінерали – кварц, арсенопірит, пірит, гетит, гідрогетіт ін. Еквівалент грошей. Зустрічається в геотермальних жилах, магнетич. і метаморфіч. породах. Вперше про наявність З. в Кривбасі згадував геолог А. Л. Загянський. Вивчали геологи Г. Г. Бура, В. М. Куделін. Науковці АГНУ під кер. проф. В. Ф. Бизова вивчають можливість промвидобутку в Кривбасі.

Золотогузка (Euproctis chrysorrhoea), метелик родини хвилянкових .Розмах крил 40 мм. Небезпечний шкідник садів і лісів. Поширений в Європі, Малій і Середній Азії, в Україні.

Золотоносність Кривбасу, історія і перспективи хвилюють багато десятиліть. За переказами на початку XX ст. невеличкий самородок З. знайдено в зобі свійської качки. Е. К. Фукс згадував З. у своїх записах 1934. У 1935 – 1936 проблему досліджував геолог А. Л. Загянський. У 1957 геологи Г. Г. Бура і В. М. Куделін опублікували у Львів. ун-ті наук. працю про наявність З. у “фартових” рудах. Практично проблема З. почалася науково досліджуватися у 1965 ЦНДГРІ, а з 1967 комплексною геологорозвід. партією експедиції “Кривбасгеологія”. Висновки свідчили, що З. присутнє у породах Кривбасу, зокрема в сакс. гранітах і метабазитах, інгулецьк. гнейсах, у відкладеннях криворізьк. серії. Найбільш висока концентрація З. пов’язана з сульфідизированими амфіболовими і амфібол-біотитовими сланцями. У 1968 ознаки З. виявлені в Інгулецьк. родовищі. Тепер цю проблему вивчають вчені АГНУ під керівництвом проф. В. Ф. Бизова. Попередні висновки свідчать, що у Кривбасі є реальні умови і можливості для промислового видобутку З.

Золотоочкові, хризопіди (Chrysopidae), родина комах ряду сітчастокрилих. Очі опуклі, золотисто-блискучі, звідси й назва. Розмах крил – 19-50 мм. 800 видів, поширені в усіх частинах світу, крім Антарктиди. В Європі, в т. ч. в Україні, близько 20 видів.

Золотополянське кладовище, закладене у середині 30-х на захід. околиці с. Золота Поляна. Кількість поховань невідома.

Золототисячник (Centaurium), рід трав’янистих рослин родини тирличевих. 1-, 2-річні невеликі рослини з прямостоячими 4-гранними стеблами, супротивними сидячими листками і зібраними півзонтиками квітками. Віночок цвяшкоподібний, з довгою трубочкою і п’ятироздільним відгином, рожевий. **З. гарний** зрідка зустрічається на вологих луках. **З. звичайний** – також зрідка на сухих луках, степових схилах Криворіжжя. Обидва види – лікарські рослини, препарати їх застосовуються при захворюваннях шлунково-кишкового тракту.

Золотушник (Solidago), рід трав’янистих рослин родини айстрових. **З. звичайний** – багаторічник, 50-100 см. заввишки. Стебла негусто улиснені, листки тонкі, голі або розсіяноопушені. Кошики до 1 см у діаметрі, у китице- або волотеподібному суцвітті, язичкові квітки жовті. Зрідка зустрічається у півн. частині Криворіжжя у балках, по чагарниках. Рослина отруйна, лікарська. Препарати мають сечогінні, жовчогінні, в’яжучі властивості, запобігають надмірній ламкості капілярів. Як декоративну р. вирощують **З. канадський**. Батьківщина – Півн. Америка. Багаторічник. 160-180 см заввишки з

дрібними золотисто-жовтими кошиками, зібраними у пірамідальну волоть. Цвіте VII-VIII. Часто дичавіє й забур'янює сади і городи. На Криворіжжі використовується для сухих зимових букетів. Фармакологічні властивості – як у З. звичайного.

Золотько Олександр Артемович (1892 – кінець 70-х, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. З 1912 працював на залізниці. У 1917 перебував у скл. загонів Червоної гвардії. Уч. відбудови залізнич. госп-ва. Майстер з ремонту паровозів. Ударник перших п'ятирічок. Працював слюсарем локомотив. депо ст. Довгинцеве. Нагороджж. орд. Леніна.

Зоммер Іван Давидович (? - 1788, Веселі Терни). Військ. діяч. Штаб-лікар рос. арм. Уч. рос.-турецьк. війни 1768 – 1774. Надавав допомогу пораненим в бою. Надвірний радник. Одержав землі в р-ні Веселих Тернів, де й облаштував маєток. Ініціатор відкриття церкви св. Григорія.

Зона відпочинку поміж транспорт. зупинками "РУ ім. Фрунзе" – "РУ "Суха Балка", закладена в кінці 60-х. Пл. 9,5 га. Має пляж на березі ставка, місця для відпочинку.

Зоології кафедра, заснована у 1935 у скл. природничого фак-ту Криворізьк. педін-ту. У 1952 В.Є.Бобченко захистив перше кандидатську дисертацію за фахом зоології. З 70-х проводяться біоценоптичні дослідження Криворіжжя. У 1997 до скл. увійшла кафедра медичних знань на правах секції. У 1980-2000 опубліковано 300 наук. праць. З 1992 діє аспірантура, з 1997 – магістратура. Серед провідних вчених А.П.Афонін, М.Т.Заруднєва, Є.Х.Євтушенко, В.І.Риженко, В.І.Філіпов, В.І.Струмнов, Т.І.Костогриз.

Зоологічний музей Криворізьк. педін-ту / ун-ту, створен. на кафедрі зоології у 1948 за ініціативою кафедри В. В. Боченко. Зібрана колекція тварин степової зони України, а також окремі представники морської фауни. Експонатів до 1 тис. одиниць. Плідно використовуються в учбовій програмі. Діяльність підтримують та накопичують експозицію Є. Х. Євтушенко, М. Т. Заруднєва, В. В. Коцюруба, Є. І. Лапін.

Зоологія, комплексна біологічна наука, що всебічно досліджує тварин. Описи тварин відомі ще з найдавніших часів. Важливу роль в розвитку зоологічних знань відіграли твори Арістотеля. Значний внесок у розвиток зоології у XVIII-XIX ст. внесли вчені Ж. Бюффон, Ж. Кювье, Е. Жоффруа Сент-Ілер, Ж. Б. Ламарк, К. Лінней, Е. Геккель, Ф. Мюллер. Систематичне дослідження З. розпочато в другій половині XVIII ст. Великий внесок зробили вчені К. Ф. Вольф, К. М. Бер, К. Ф. Рульє, О. О. Ковалевський, І. І. Мечников, К. Ф. Кесслер, О. М. Северцев та ін. З. включає цілу систему наукових дисциплін – систематичну анатомію, морфологію тварин, фізіологію, ембріологію, філогенез, зоогеографію, екологію, етологію, палезоологію тощо. За об'єктами, що вивчають, З. поділяється на протозоо-, гельмінто-, карцино-, арахно-, ентомо-, малако-, іхтіо-, батрахо-, герпето-, орніто-, мамаліологію. На основі З. розвинулися такі галузі, як гідробіо-, паразито-, епідеміо-, епізооото-, педазоологія. Значний внесок в зоологію зроблено М. С. Гіляровим – засновником нового напрямку в науці – грунтової зоології. Ним надруковано бл. 600 наукових праць. В Кр. Розі науково-дослідну роботу в галузі зоології проводять Криворізький педун-т, Криворізький ботсад.

Зорге вулиця селища Рахманівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х сім'ями гірників Рахманівськ. ШУ. Розвитку набула в 40-60-х .До 1975 мала назву вулиця К. Маркса. Довж. 193 м, ширина 7,3 м. Пл. 1,4 тис. кв. м. Заасфальтована у 1970. Має до 45 приват. будинків. Названа на честь відом. розвідника Зорге Ріхарда (4.10.1895, Баку – 7.11.1944, Токіо). Герой Рад. Союзу. Керівник рад. розвідки в Японії у 1933 – 1941. Страчений після тортур. Обслуговує Рахманівський в/з.

Зореносна вулиця житломасиву Окунівка Жовт. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. до 1 тис. м, ширина 9 м. Має 69 приват. будинків. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Розташован. магазин. Обслуговує 53 в/з.

Зорецького балка, розташована у межах с. Лозуватка. Довж. до 2,5 км. Схили у пониззі круті, багаті на зарості чагарників і різнотрав'я. Належить до басейну р. Інгулець. Назва походить від прізвища землевласника.

Зорі, села кургани розташовані, 1. На підвищенні за 1,3 км на півн. захід. від села і за 0,8 км на півд. від залізниці. Група з трьох насипів. Вис. домінуючого 3 м, діам. 45 м. У підошви каміння. Дві інші розорані до вис. 0,4 м. **2.** На вододілі за 1,3 км на півн. від захід. околиці села. Вис. 0,4 м. **3.** За 1,1 км на півд. від околиці села і за 2,1 км на захід від с. Вільна Долина. Складається з 4-х насипів. Вис. домінуючого 1,8 км, діам. 40 м. Півн. сектор пошкоджен. окопами. Інші розорені до вис. 0,4 і 0,3 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Зорін Федір Іванович (14.2.1921, Тверська обл.). Почес. громадянин с. Чкаловка (1990). Освіта середня. Уч. ВВВ з берез. 1943. Під час визволення Криворіжжя нач. розвідки арт. дивізіону 131 гв. артполку 62 гв. СД. Відзначився у боях на Інгулецьк. плацдармі. Нагородж.орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки.

Зоріна Віра Михайлівна (22.9.1922, Воронезька обл.). Проф. Д.М.Н. Зак. Саратовськ. мед. ін-т (1946). У системі охорони здоров'я з 1946. У 1969 – 1973 голов. педіатр. Придніпров. залізниці. У 1973 – 1996 проф., Дніпропетров. мед. ін-ту. У 1996 – 1997 ендокринолог 3-ї дитяч. міськлікарні. Автор наук. праць, винаходів.

Зоріна Євдокія Василівна (1930, Брянська обл.). Відом. будівельник. Освіта н/середня. Ветеран тр-ту "Криворіжжитлобуд". Стояла у його витоків. Передовик виробництва. Ударник п'ятирічок. Муляр БУ № 1. Виховала багато будівельників. Відзначилася на будівництві ДП №9. Нагородж. орд. "Знак. Пошани".

Зоровий центр, організован. у 1988 при 4-й міськ. лікарні за ініціативою Н. О. Кудінової-Савченко. Має 100 ліжок, офтальмологічне та мікрохірургії ока відділення, ургентну службу, консультативний кабінет, 2 операційні. Надається офтальмологічна допомога населенню Кр. Рогу, Криворізьк., Софіївськ., Широківськ., Апостолівськ. р-нів. Щорічно консультацію отримують 6 тис. чол., проводиться 2 тис. операцій. База передового досвіду. Проводяться засідання офтальмологіч. тов-ва. Співробітники беруть участь у з'їздах, конференціях. Працює 7 лікарів. Завідуюча Н. О. Кудінова-Савченко.

Зорте Роберт Індрикович (1884, Сибір – 1940 (?). Уч. рев. подій. Працював на Гданцівськ. з-ді. У 1917 формував загони Червоної гвардії. У берез. 1918 очолив 1-й Криворізьк. ревполк. Актив. учасник гром. війни. Відзначився у боях за Царицин. Брав участь у відбудові Кривбасу. Відзначен. іменною зброєю. Нагородж. почес. грамотою РВР Півд. фр., знак. "Герою рев. руху 1917 – 1921".

Зоря Оксана Степанівна (24.1.1972, Черкаська обл.). Художник, поет. Зак. Криворізьк. педін-т (1994). З 1994 викладач живопису худ. школи № 1. Працює у галузі пейзажу, авторськ. пісні. Уч. худ. виставок з 1994, персональна виставка у Кр. Розі (2001). Серед робіт "Львівські мотиви", "З соснового лісу", "Дорога до храму", "Кривий Ріг. У парку", "Рідна Черкащина". Пише пісні. Чл. клубу авторськ. пісні "Соль", міськ. спілки творчої молоді. Лауреат фестивалів "Струна тернова" (1997 – 1999).

Зоря Пилип Мусійович (27.11.1903, Донецька обл. – 1955, Кр. Ріг). Військ. діяч. Зак. Оренбурзьк. авіашколу (1931). У 1920 – 1923 чорнороб, комірник, кондуктор ст. Довгинцеве. У 1923 – 1950 в арм. Полковник. Уч. ВВВ у скл. 445 БАО. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки.

"Зоря", багатотиражна газета рад-пу "Гірник" заснована у 1965. Виходила раз на декаду тиражем 250 екз. Розповідала про життя госп-ва, його людей.

"Зоря", дійна корова-рекордсменка рад-пу "Радушний". У 1940 дояр І. В. Ільченко надоїв від неї 9918 літрів молока.

"Зоря", колгосп організован. у 1929 в с. Гомельське Петриківськ. сільради. Пл. 1,5 тис. га. Спеціалізувався на вирощуванні зернових, мав ферми великої рогатої худоби, пасіку, млин, олійницю. Працювало до 300 чол. Під такою назвою діяв до 1950, коли з'єднався з кол-пом ім. Суворова на правах бригади.

"Зоря", колгосп створен. у 1932 шляхом об'єднання заможних селян центр. частини с. Златоустівка. Мав до 1 тис. га землі, трактор, склади. На межі 1934 – 1935 об'єднався частково з кол-пами "Колективна праця", ім. Комінтерну. Очолював Й. Ф. Напханенко.

“Зоря”, колгосп утворен. у 1929 – 1931 в с. Тернуватка Недайводськ. сільради. Мав 500-600 га землі. Займався вирощуванням зернових, розведенням худоби. Існувала стайня на 30-50 коней, ферма на 150 голів корів, свиноферма, кузня, сад. Серед передовиків 30-х Зінченко, К. Вовк. Зруйнован. під час війни. Відбудован. у кінці 40-х. Ліквідован. у 1950 шляхом приєднання до кол-пу ім. Маленкова на правах бригади.

“Зоря”, обл. газета (орган. Дніпропетров. обкому КП(б)У). Виїзна редакція працювала на будовах металург. з-ду у Кр. Розі у 1934. Діяв вагон-редакція. Випускалися “блискавки”, які сповіщали про успіхи будівельників та їх гострі проблеми. Тексти читали на з-дах-постачальників Москви, Ленінграда, Дніпропетровська, Харкова. Колектив редагував 5 стіннівок.

“Зоря”, садівницьке товариство тр-ту “Криворіжшляхводбуд” закладене в 70-х у Ц.-Міськ. р-ні. Пл. 4,2 га. Має 94 ділянки.

“Зоря”, садівницьке товариство ВАТ “Констар” закладене в кінці 70-х у Ц.-Міськ. р-ні. Пл. 1,7 га. Має 27 ділянок.

“Зоря”, садівницьке товариство тр-ту “Кривбаспромводопостачання” закладене в 70-х у Ц.-Міськ. р-ні. Пл. 2,6 га. Має 26 ділянок.

“Зоря”, садівницьке товариство БУ № 1 тр-ту “Укрметалургремонт” закладене в 70-х у Довг. р-ні. Пл. 8 га. Має 110 ділянок.

Зоря села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у лют. 1960. Цегляний обеліск, на верхівці якого закріплена кулька з зіркою. На окрем. підставці закріплен. ствол 45-мм гармати зі щитом. Поховано 700 бійців та командирів 41 гв. та 24 СД, які загинули в бою 25.10.1943. Відомі 45 прізвищ. Пам’ятник виготовлен. місцевими майстрами.

Зоря село, Недайводськ. сільради розташоване за 7 км на схід від центру сільради. Рельєф спокійний, рівнинний. Засноване у 1924 шляхом переселення з с. Недайвода, Київ., Орлов. обл. Серед перших поселенців Ф. П. Лютиков, С. Гайдар, П. Ф. Вовк, Г. Г. Мордовець, І. М. Султан. До революції землі використовувалися під пасовища, існувало 3 дрібних хутори. Перші поселенці жили у землянках, забудова почалася у 1925 – 1926. Поступово формувалася вулиця із сільських садиб. У 30-х діяв кол-п “Нова Зоря”, розташовувалася пасіка. Під час війни бої обминули село і воно швидко розвивалося. Забудова відбувалася на двох вулицях, які розділені левадою. У 1956 – 1958 електрифіковане. У 1966 проживало 182 чол., у 1973 – 228 чол. Пл. 17,1 га. Має 2 вулиці - ім. Леніна і Сорокіна. У 77 будинках проживає 109 чол. Споруджено пам’ятник визволителям. До війни існував клуб, початкова школа.

Зоря, село, розташувалося за 5 км на півд. схід від центру Червонівськ. сільради. Відоме із середини 50-х XIX ст. Землі належали поміщику Харіну. Жителі брали актив. участь у рев. подіях 1905, 1917. Розвитку набуло в 30-х. Існував кол-п “Зоря соціалізму”. На момент переселення у 1967 мало до 100 дворів, де проживало 250 чол. Ліквідоване у зв’язку з розширенням хвостосховища ПівнГЗК

"Зоря", шахта введена у 1966 у скл. РУ ім. Комінтерну. Проект. потужність 2,9 млн. т руди. Оснащена 2-а 50-тонними скіпами. З середини 70-х виконує допоміжні функції.

“Зоря соціалізму”, колгосп організован. у 1931 у с. Глеюватка. Об’єднував села Веселий Кут, Зелений Яр, Отаманівку. Мав 700 га землі. Спеціалізувався на вирощуванні зернових, утриманні худоби. Існували ферми на 200 корів, стайня на 50 коней. Діяв комбайн. Серед організаторів М. Н. Голяк, С. Є. Зубенко, С. Т. Лазаренко. Відбудова тривала до кінця 40-х. Ліквідован. у 1954 шляхом перейменування в кол-п “Перемога”. Голови Замниборщ, Х. С. Приймак, В. А. Гордієнко, Коновал, Стрибайло, С. В. Рябов.

“Зоря соціалізму”, колгосп організован. у 1931. Об’єднував села Новоукраїнка і Зоря Петреківськ. сільради. Мав до 800 га землі. Спеціалізувався на вирощуванні зернових, розведенні худоби. Працювало до 300 чол. Ліквідован. у 1950 шляхом приєднання до кол-пу ім. Суворова на правах бригади.

“Зоря соціалізму”, комуна утворена жителями с. Мар’янівка у 1921. Об’єднувала малоземельних селян 5-7 кварталів. Займалася вирощуванням зернових. Серед активістів

С. Д'яченко, М. Косяк, Ф. Шрамко, Н. Юзов. Існувало до початку колективізації 1929 – 1930. Голова С. В. Кондратенко.

"Зоря соціалізму", товариство спільної обробки землі створене у 1929 у с. Глеюватка. Об'єднало одноосібні господарства. Обробляло землю на 600 га. Мало спільні ременант, посівне зерно. У 1932 стало базою для організації кол-пу ім. Сталіна. Голова К. П. Гончаренко.

Зоряна вулиця селища Рудничне Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у кінці 50-х. Розвитку набула у 60-х. До 1975 мала назву вулиця Кар'єрна. Довж. 1,2 тис. м, ширина 6 м. Пл. 7,5 тис. кв. м. Обслуговує Рудничне в/з.

"Зоряний", клуб школяра діяв в Інгулецьк. р-ні у 80-90-х. Об'єднував школярів, які відвідували гуртки і секції за інтересами. Вихованці брали участь у виставках, фестивалях і конкурсах.

Зосима-бджільника, день 30 квітня. У цей день на Криворіжжі вивозили вулики на пасіку.

Зосима – заступника бджіл, народна назва 2 жовтня на Криворіжжі. Цього дня готують вулики до зими.

"ЗОТ", шахта діяла у скл. РУ ім. Ілліча в 30-50-х. Розробляла руди Глеюватськ. пласту у межах Криворізьк. синкліноріо. Мала незначну потужність

"ЗОТ-Валявка", шахта РУ ім. Ілліча діяла в 40-60-х. Мала незначну потужність. Виведена з експлуатації через нерентабельність.

"ЗОТ-ДПУ", шахта РУ ім. Ілліча введена на початку 30-х. Експлуатувала одноймен. руд. родовище. Потужність до 150 тис. т. руди. Мала підйомні механізми. У серп. 1941 підірвана і затоплена. Відбудована у 1945. Мала незначну потужність. Ліквідована у 1973 в зв'язку з відпрацюванням родовища.

"ЗОТ-ДПУ", шахти рудне родовище розташовувалося у межах РУ ім. Ілліча. Мало географіч. координати $47^0\ 53^I$ - $47^0\ 54^I$ півн. широти, $33^0\ 21^I$ – $33^0\ 22^I$ схід. довготи. Являло півд. частину Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. Ст. Мудрьона за 4 км від родовища. Мало розвиток з 1929.У 70-х балансові запаси до глибини 800 м до 15 млн. т руди. Приурочене до захід. частини магніт. аномалії. Пл. 2,5 км $*$ 0,3 км. Рудні тіла гніздо-, пластоподібної форм. Належало до залізисто-кремнистої формації. Склад: залізисті роговики, сланці, кварцити, багаті заліз. руди. Типи руд: мартитові і гетито-мартитові. Утримання заліза 46-38 %. Експлуатувалося до 1973. Вивчали геологи Н. Г. Дворська, Л. Г. Загоруйко, М. Г. Лаврик, Т. М. Сумцова.

"ЗОТ-ДПУ", шахти РУ ім. Ілліча родовище бідних залізних руд розташоване в півд.-схід. частині Кр. Рогу. Географічні координати $47^0\ 53^I$ - $47^0\ 54^I$ півн. широти, $33^0\ 21^I$ – $33^0\ 22^I$ схід. довготи. Належить до півд. частини Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. Виявлене у 30-ті XX ст. Геологічна розвідка проводилася в 1972. Запаси руд розвідано до 500 м. Приурочене до захід. боку інтенсив. магніт. аномалії. Сакс. синкліналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Вік 2,1 тис. млн. років. Склад: залізисті роговики, джеспіліти, сланці, руда. Типи руд: магнетит., силікат.-магнетит. роговики. Утримання заліза 42 %. Вивчали геологи Н. Г. Дворська, Т. М. Сумцова, М. І. Веригін, Л. Г. Загоруйко.

"ЗОТ-Північна", шахта введена в експлуатацію в 1932 у скл. ШУ ім. Ілліча мала потужність до 200 тис. т руди. Існували надшахтні будови. Підірвана і затоплена у серп. 1941. Відновила діяльність в 1945 і діяла як видобувна до середини 50-х.

Зотов Іван Борисович (30.7.1936, Могильов. обл.). Новатор виробництва. Зак. Криворізьк. тех-м руднич. автоматики (1971). Вихованець СШ № 58. З 1953 працював кріпильником, гірнич. майстром ш. "Північна" РУ ім. Кірова. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора.

Зотов Олександр Сергійович (23.2.1975, Донецька обл.). Майстер спорту. Футболіст. Півзахисник. Грав у командах "Силур" (Харцизськ), "Чорноморець" (Одеса). У "Кривбасі" з 1998. Капітан. Лідер ком-ди. Відзначався надійною грою, умінням

оборонятися і підтримувати напад. Бронз. призер 8-, 9-го чемпіонатів України. Грав за нац. і молодіж. збірні України. Уч. єврокубків 1998/1999. Грає за "Металург" (Донецьк).

Зотова Людмила Григорівна (25.3.1951, Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. мед. ін-т (1973). У 1973 – 1995 лікар-стоматолог, зав. відділенням, з 1995 голов. лікар 2-ї стомат. поліклініки. Лікар вищої категорії.

Зоя, невелика балка довж. до 1,6 км поміж селищем ПівдГЗК і збагач. фаб-кою. Розташована лісопаркова зона, забудована, існує ставок, схили засаджені лісом. За переказами тут була вбита грабіжника вродлива дівчина на ім'я Зоя.

Зразковий духовий оркестр ПК ПівдГЗК, створен. у 1957. В репертуарі твори укр. композиторів, гопаки, танго, польки. Серед ветеранів Ж. Я. Палій, А. С. Богдан, В. Г. Кушельов. Керівник В. Ф. Лихарєв. Уч. міських, районних свят.

Зразковий провулок, розташован. у півд. частині Довг. р-ну. Закладен. у 20-х. Довж. до 200 м, ширина 7 м. Має 9 приват. будинків, проживає 20 чол. Вкритий щебенем, багатий на зелені насадження. Обслуговує 23 в/з.

Зразкової автошколи ТСОУ музей, відкрит. у верес. 1989, як меморіал. пам'яті Героя Рад. Союзу П. П. Пуріна, ім'я якого носив цей заклад. Вважається першим таким в Україні серед споріднених шкіл. Зібрана інформація про історію автопромисловості, досягнення школи, її випускників. Зберігається бюст П. П. Пуріна, особисті речі, перехідний Червоний Прапор КВО.

Зрошування (іригація), вид меліорації. Підведення води на поля, які мають дефіцит вологи, для створення оптимального водного режиму через зрошувальні системи. Широко застосовується у с/госп. Криворіжжя.

Зруб, дерев'яна обшивка колодязя у давнину на Криворіжжі. Згодом дерев'яну обшивку замінили залізобетонні кільця, але назва залишилася.

ЗРУБНА культура, археологічна культура бронз. віку 2-ї половини II – 1 тис. до н. е. Виділена В. О. Городцовим на початку XX ст. Мала поширення від Волги до Дніпра. Характерні курганські поховання в ямах у дерев'яних зрубах. Носії займалися скотарством і землеробством. Предмет вивчення криворізьк. археологів.

ЗСЛ2М-40, модернізований локомотивний швидкостемір для кар'єрів залізнич. транс-ту розроблен. спеціалістами ін-ту ВНДІБПГ у кінці 70-х. Призначен. для контролю швидкості руху кар'єрних локомотивів.

Зсув, вид силових розривних тектоніч. порушень земної кори шляхом горизонт. стиску у вигляді зміщення суміжних блоків відповідно один до одного у горизонтальному напрямку за вертикальною площиною.

Зуб Григорій Іванович (20.10.1946, Чернігів. обл.) Засл. працівник промисловості України (1995). Зак. Криворізьк. гірнич. тех-м (1965). У 1965 – 1966 слюсар, пом. машиніста млинів ПівдГЗК, ІнГЗК. З 1968 машиніст насосів, майстер, нач. зміни, дільниці збагач. фаб-ки ІнГЗК. Уч. ліквідації аварії на ЧАЕС. Автор рацпропозицій, спрямованих на удосконалення технології збагачення руд.

Зубалов Феофілакт Андрійович (15.9.1915, Грузія – 10,9,1968, Ставропілля). Герой Рад. Союзу (20.12.1943). Зак. П'ятигорськ. педін-т (1951). Працював учителем. Уч. ВВВ з червня 1941. Ком-р батальйону 184 гв. СП 62 гв. СД відзначився у боях на Дніпров. плацдармі в р-ні с. Мишурин Ріг і на півн. Криворіжжя. Успішно відбив кілька атак ворога. Працював на Ставропіллі. Похован. в Єсентуках. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (2), Суворова 3 ст., "Знак Пошани".

Зубарев Петро Омелянович (1936, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1964 працював водієм тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Зубарь Юрій Анатолійович (1955, Миколаїв. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1978 прохідник тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Зубенко Анатолій Іванович (5.6.1941, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1957 монтажник, слюсар конвертор. цеху № 2 ком-ту "Криворіжсталь". Передовик, ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 2, 3 ст.

Зубенко Віктор Васильович (30.9.1946, Кіровоград. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1967 – 1985 водій автобази тр-ту "Дзержинськруда" / "Кривбасруда". У 1985 – 1998 монтажник КСУ № 2 тр-ту "Укрметалургремонт". З груд. 1998 монтажник ком-ту "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "За заслуги" 3 ст.

Зубенко Семен Євдокимович (3.2.1894, Криворіжжя – 17.5.1974, там же). Сільгосп. керівник. Зак. Нікопольськ. тех-м садівництва (1937). Вів одноосібне госп-во. Уч. 1-ї світ. війни. У боях потрапив у нім. полон. Уч. гром. війни. З початку 20-х вів одноосібне госп-во. У 30-х очолював кол-п "Колективіст" (с. Родіонівка). Керував евакуацією худоби на Схід. У 1941 – 1944 голова кол-пу в Казахстані. У 1945 – 1947 голова кол-пу ім. Сталіна. З 1947 садівник кол-пів ім. Сталіна, "Перемога", рад-пу "Веселі Терни". Відбудовував кол-п, разводив сади. Похован. у с. Глеюватка.

Зубицький Володимир Данилович (2.3.1953, Миколаїв. обл.). Композитор, диригент. Зак. Криворізьк. музуч-ще, Київ. консерваторію (1976 оркестр. фак-т, 1977 – композиторськ., 1979 – диригентськ.). Дитинство провів у Кр. Розі. Брав участь в концертах по класу баяна. Володар "Кубка світу" на міжнарод. конкурсі баяністів у Хельсінках (1975). Учень М. Скорика, В. Гнєдаша. У 1976 – 1979 соліст Укрконцерту. Опери "До третіх півнів" (1981), "Палата № 6" (1982), "Чумацький шлях" (1983), реквієм "Сім сльозин" (1985), балет "Задунайські жарти" (1985), 4 симфонії, хори, романси та ін.

Зубко Григорій Іванович (1939, Запорізька обл.). Засл. будівельник України. Зак. Миколаїв. кораблебуд. ін-т (1968). У 1956 – 1961 працював на залізниці. З 1961 технік, голов. інж., директор Миколаїв. з-ду металоконструкцій. З 1974 директор Житомир. з-ду огороджувальних конструкцій. Брав участь у будівництві ПівнГЗК.

Зубко Людмила Іванівна (19.9.1945, Кр. Ріг). Пед. керівник. Зак. Укр. поліграфіч. ін-т (1972). Працювала у багатотираж. газ. "За агломерат", "Бурильник", редакції радіомовлення РУ ім. Комінтерну. Лектор тов-ва "Знання". Чл. СЖУ (1979). Активіст екоруху. Чл. "Просвіти". Засновник і редактор газ. "Погляд", ж. "Буян-острів". Успішно готує кадри для журналістики. Диплом СЖУ за подвижницьку працю з юнкорами, прем. обл. журфонду ім. Чуприни. Грамота Міносвіти України (2000). Переможець літератур. і журн. конкурсів.

Зубко Петро Наумович (16.9.1916, Чернігів. обл. – 20.8.1944, Одес. обл.). Герой Рад. Союзу (2.8.1944). Зак. Енгельську авіашколу. (1937). Уч. рад.-фін. війни. З трав. 1943 ком-р ескадрильї 951 ШАП 306 ШАД. Уч. визволення Донбасу, Кр. Рогу. 40 разів водив групу "ілів" на штурмовку ворожих позицій під Кр. Рогом. Здійснив близько 140 б/вильотів. Спрямував літак на батарею ворога. Похований у с. Лісне Тарутинськ. р-ну Одес. обл. На могилі пам'ятник, бюст у Чернігів. обл. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора, О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст.

Зубков Анатолій Степанович (20.10.1932, Вінницька обл.). Почес. гірник. Зак. КГРІ (1969). У 1956 працював у Козятині на залізниці. У 1958 – 1959 гірнич. майстер, інж. тр-ту "Донецькшахтопроходка". У 1959 – 1970 гірнич. майстер, нач. дільниці, маркшейдер ШПУ № 1 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". У 1970 – 1975 голов. інж. ш. ім. Артема РУ ім. Кірова. У 1975 – 1986 нач. ШПУ № 3, у 1993 – 1998 інж. ШПУ № 2 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Організатор швидкіс. проходок, керував випробуванням нової техніки. Нагородж. знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Зубков Костянтин Леонтійович (1915, Дніпропетровськ – 13.12.1941, Моск. обл.). Діяч культури. Освіта середня. У 30-х актор Криворізьк. театру. Грав провідні ролі. Уч. ВВВ з серп. 1941. Загинув у бою.

Зубков Микола Петрович (1.11.1940, Казахстан). Транспорт. керівник. Зак. Вищу школу проф. руху (1984). З 1956 учень автослюсаря, з 1959 слюсар в Краснодарі. З 1962 в АТП-14129. У 1973 – 1975 майстер по ремонту двигунів в Улан-Баторі (МНР). З 1975 майстер по ремонту, голова профкому (1975 – 1982), з 1982 заст. директора з перевезень, з 1986 заст. директора з безпеки руху, у 1990 – 1994 директор АТП-14129. З 1994 заст. директора цього АТП.

Зубов Григорій Микитович (7.1.1910, Курган. обл. – 3.7.1944, Мінськ. обл.). Герой Рад. Союзу (13.9.1944). Працював трактористом. Уч. ВВВ з червня 1941. Обороняв Ленінград, Сталінград у скл. піхот. частин. З жовт. 1943 мех.-водій Т-34 277 ТБ 31 Т бр. 29 ТК. 24-26.10.1943 ст. сержант З. під Кр. Рогом знищив 12 гармат, 30 автомашин і 13 вогневих точок. Таранив ворож. танк і загинув. Похован. під Мінськом. Ім'я носить вул. у м. Куртимиш. Нагородж. орд. Леніна, Червоної Зірки.

Зубов Семен Павлович (? – 27.6.1942, Кр. Ріг). Уч. підпілля. За часів окупації чл. підпільної групи Ю. М. Козаченка – П. Ю. Щербака. Виконував завдання довгинцівськ. підпільників, роль зв'язкового, брав участь у диверсіях. Після тортур розстрілян. в гестапо. Ім'я на стелі у парку залізничників.

Зубрицький Анатолій Федорович (20.11.1920, Одеса). Засл. тренер України (1961). Воротар, тренер. Вихованець одес. футболу. У 1934 – 1955 грав за "Буревісник", "Динамо", "Харчовик" (Одеса), "Динамо" (Київ), "Локомотив" (Москва), "Буревісник" (Кишинів). Провів 157 матчів. З 1959 на тренер. роботі. У 1967, 1970 – 1971 голов. тренер "Кривбасу", який у 1971 виграв першість України.

Зуєв Володимир Олександрович (14.2.1918, Дніпропетровськ). Архітектор. Зак. Дніпропетров. буд. ін-т (1940). Викладав у Дніпропетров. інж.-буд. ін-ті. Серед робіт готель "Україна", Палац праці, стадіон "Перемога", драм. театр ім. Шевченка (1949), клуб КРЕС (1950) у Кр. Розі.

Зуєв Василь Федорович (12.1.1752, Петербург – 18.1.1794). Акад. Петербурзьк. АН (1779). Зак. Страсбурзьку акад. (1780). Син солдата Семенівськ. полку. Дослідник і мандрівник. У 1768 – 1774 уч. експедицій П. С. Палласа у Прикаспії, Уралі, Півночі, Байкалі. Вивчав гирло Обі Карської губи, заполяр. Урал. Весною 1781 очолив експедицію у півд. землі. До скл. входив студент-полтавець Кирияка, рисувальник, стрілець з Петербурга. Маршрут - Петербург, Москва, Курськ, Бєлгород, Харків, Полтава, Кременчук, Саксагань, Кр. Ріг, Херсон. 6.10.1781 відвідав. Кр. Ріг. Вивчав солоні озера поблизу Кременчука, на березі Дніпра під Крюковим виявив виходи кристаліч. порід. Поблизу с. Дар'ївка описав виходи гранітів. В р-ні Нікополя зафіксував виходи кристаліч. порід і наявність вапняків. Береги р. Саксагань описував: "железный шифер, который столь твёрд, что к огниву даёт из себя искры". Першим довів присутність криворізьк. заліз. руд. Описав землі, тварин, рослинність Кривбасу. У Херсоні отримав підтримку генерала І. А. Ганнібала. Автор першого вітчизнян. підручника з природознавства.

Зуєнка М. А. (транспорт. керівник) трудова діяльність пов'язана з автотранс-том об'єднання "Кривбасруда". У 70-80-х очолював автобазу. Нагородж. орд. Дружби народів і "Знак Пошани".Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Зуєнко Олена Федорівна (8.3.1963, Оренбурзька обл.). Керівник правоохоронців. Зак. Оренбурзьк. педін-т (1985). З 1986 працює в органах МВС ст. інспектором інспекції у справах неповнолітніх. З 1991 нач. інспекції кримінальної міліції у справах неповнолітніх Жовт. РВВС. Кращий нач. кримінальної міліції у справах неповнолітніх України (1993). Кращий інспектор Дніпропетров. обл. (1987 – 1989). Майстер спорту. Призер чемпіонатів Росії з легкої атлетики (1979 – 1982). У 1990 – 1991 керувала операціями по затриманню "бігунів".

Зуйок малий (Charadrius dubius), птах роду сивка підроду куликів. Іноді зветься галстучником. Дрібний, перелітний птах. Над дзьобом чорний колір, навколо очей жовте кільце, чорна смуга на лобі зверху обмежена білою. Населяє узбережжя водойм.

Тримається у зграї. Кладка в червні. Яйця кладе в ямку в піску. Крик тривоги “піу”. Живиться комахами.

Зурков Павло Едуардович (18.11.1906, Харків – 3.5.1968, Челябін. обл.). Проф. (1959), Д.Г.Н. (1958). Зак. Свердлов. гірнич. ін-т (1933). У 1933 – 1935 заст. директора Краснотуринськ. гірнич. тех-му. У 1935 – 1941 доцент Свердлов. гірнич. ін-ту. Вивчав досвід Кривбасу і впроваджував його на Уралі. У 1941 – 1944 викладав у КГРІ у Н/Тагілі. З 1947 проф. Магнітогорськ. металург. ін-ту. Автор 152 наук. робіт. Засл. діяч науки і техніки Росії (1962). Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Зусмановський Олександр Якович (8.5.1939, Дніпропетров. обл.). Засл. працівник промисловості України (2000). Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1961). З 1961 газівник, майстер, заст. нач. доменного цеху № 1, заст. голов. інж., голов. спеціаліст з аглодоменного виробництва, голов. доменщик ком-ту “Криворіжсталь”. Ударник п’ятирічок, переможець змагань, наставник. Автор 10 винаходів і 9 рацпропозицій.

Зустрічний план, форма соціалістич. змагання та планування. Виник у роки 1-ї п’ятирічки (1928 – 1932). Широке розповсюдження набув у 80-х. Приймався за ініціативою труд. колективу і був спрямован. на збільшення випуску продукції, підвищення продуктивності праці, якості, ефективності, зниження собівартості. Мав широке розповсюдження у Кривбасі часів СРСР. Ініціатором став колектив РУ ім. Кірова.

Зухорт, яма, яку утворювали у пошуках заліз. руди у давні часи на Криворіжжі.

Зюзь Валентина Павлівна (1939, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1959 – 1968 продавець у Кр. Розі. З 1969 працювала на хлібоком-ті № 2. Ударник п’ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Зяблик (Fringilla coelebs), птах родини горобцеподібних. Довж. до 17 см, вага до 23 г. Крила та хвіст чорно-бурі, смуги на боках хвоста та на плечах білі. Населяє ліси, степи, парки Криворіжжя. Перелітний птах. Навесні тримається парами, решта – зграями. Кладка у квіт.-трав. на деревах на 4-7 яєць. Самець добре співає. Живиться насінням і комахами.

Зябрев Павло Сергійович (1900, Єсентуки – 17.6.1963, Москва). Ген.-майор (1943). Зак. вищі курси “Постріл” (1942). З 1904 проживав у Кр. Розі. Працював слюсарем в депо ст. Довгинцеве. Брав участь у формуванні загонів Червоної гвардії. У 1918 – 1919 ком-р Інгулецьк. гілки залізниці. Один з перших комсомольців ст. Довгинцеве. Уч. гром. війни. Служив в армії. Уч. ВВВ. Командував танк. корпусом. Викладав на військ. курсах. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), Червоної Зірки.

Зябрев Петро Сергійович (1902 – 1986). Ген.-майор. Зак. Бронетанк. акад. Уч. гром. війни. У 1923 – 1924 нач. Довг. транспорт. ОДПУ. Виявив кілька груп розкрадачів майна на залізниці. З 1924 в армії. Уч. ВВВ у скл. танк. частин. Командував танк. дивізією. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), Червоної Зірки.

Зябрев Сергій Андрійович (1878, Орлов. обл. – 1926, Кр. Ріг). Уч. рев. подій. Освіта н/середня. З 1904 кондуктор ст. Довгинцеве. Уч. рев. подій 1905. Брав участь у діяльності підпілля. Партизан часів гром. війни. Випробував залізнич. господарство.

Зябродишні, зябродихаючі (Branchiata), підтип безхребетних тварин типу членистоногих. Включає єдиний клас – ракоподібних.